

1. Indledning

Som et led i ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed (jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand) foretog jeg og fire af embedets medarbejdere den 9. og 10. juni 2004 inspektion af Københavns Fængsler, Vestre Fængsel. Til stede under inspektionen var blandt andre fængselsinspektør Peter Vesterheden, vicefængselsinspektør Morten Gudmand-Høyer og økonomichef Peter Rask.

Ombudsmanden har en gang tidligere – i 1993 – foretaget inspektion af Københavns Fængsler. Dengang omfattede inspektionen tillige Blegdamsvejens Fængsel, Nytorv Fængsel og Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm. Sidstnævnte institution er siden hen inspiceret på ny (den 25. november 2002). Rapport om inspektionen af Københavns Fængsler i 1993 er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for 1994, s. 464, og opfølgingsrapporter er optrykt i beretningerne for efterfølgende år.

Inspektionen den 9. og 10. juni 2004 bestod af en indledende samtale med ledelsen, møde med samarbejdsudvalget, møder med de indsattes talsmænd (for henholdsvis de almindelige afdelinger og afdelingen for negativt stærke indsatte), rundgang i fængslet og en afsluttende samtale med ledelsen. Inspektionschefen og jeg havde desuden samtaler med enkelte indsatte som havde anmodet herom. De fleste af disse indsatte modtog efterfølgende særskilt svar på de klagepunkter som de fremførte over for mig. Enkelte indsatte modtog efter udtrykkelig aftale ikke svar.

Alle de af talsmændene fremførte forhold blev viderebragt til ledelsen under min afsluttende samtale med ledelsen. I breve af 30. juni 2004 fulgte jeg op på mine samtaler med talsmændene for henholdsvis de almindelige afdelinger og afdelingen for negativt stærke indsatte ved blandt andet at redegøre for ledelsens synspunkter i forhold til de rejste emner. Herved blev nogle af de rejste klagepunkter afsluttet, mens andre vil blive berørt i rapporten nedenfor. Der henvises til pkt. 5.

Det bemærkes at flere emner og problemstillinger end de som indgår i denne rapport, blev drøftet og løst under min inspektion af fængslet, og at nogle af de i rapporten berørte emner hovedsagelig bygger på en efterfølgende gennemgang af det skriftlige materiale som jeg har modtaget fra fængslet, og således ikke blev særskilt drøftet under selve inspektionen.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om rapportmateriale til gennemgang, jf. nærmere under pkt. 18 nedenfor.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Københavns Fængsler og Direktoratet for Kriminalforsorgen med henblik på eventuelle bemærkninger om faktiske forhold som rapporten måtte give anledning til. Københavns Fængsler har i brev af 23. december 2004 fremsat sådanne bemærkninger. Københavns Fængsler har herunder besvaret nogle af de spørgsmål som blev rejst i kursiv i den foreløbige rapport, og som jeg i følgebrevet til denne rapport tilkendegav at jeg først ønskede svar på efter afgivelsen af den endelige rapport. Jeg har imidlertid medtaget disse bemærkninger med ændringer af det i kursiv anførte til følge, og alle de bemærkninger som Københavns Fængsler har anført, er således indarbejdet i denne endelige rapport. Direktoratet for Kriminalforsorgen har ikke fremsat bemærkninger vedrørende de faktiske forhold.

2. Bygningsmæssige forhold mv.

2.1. Generelt

Vestre Fængsel er opført i 1895 og betydeligt udvidet i 1918. Fængslet har i dag plads til 437 indsatte, heraf 36 i Vestre Hospital, og udgør et omfattende bygningsværk fra den høje ydermur til den korsformede, fire etager høje fængselsbygning. På arealet mellem bygningen og ydermuren er opført enkelte lave, nyere bygninger samt anlagt gårdtursarealer. Fængslets bebyggelsesprocent er 47, og der er således mulighed for udbygning mv. af det inden for muren til rådighed stående areal, også uden at gøre indhug i gårdtursarealerne, fx ved at forlænge Nord- eller Sydfløjen.

Cellerne er placeret i fængslets fire cellefløje. Centralfløjen udgør en femte fløj hvor der bl.a. er administration som er fælles for Københavns Fængsler, kirke, bibliotek og skole. Tilknyttet denne massive hovedbygning er Vestre Hospital som ud over den oprindelige bygning også råder over en træbarak der indeholder laboratorium, røntgenstue og kontorer. Denne barak er opført som midlertidig i 1959 og er væsentlig om- og tilbygget i 1973. Tilbygget fængslet er også bl.a. besøgsafdelingen som er en aflang træbarak tæt ved hovedporten. Enkelte andre senere opførte bygninger rummer centralkøkken (opført i 1955) og værksteder (opført i 1998-2001). I 2002 blev der endvidere opført en moderne gymnastiksal på området.

Fængslets indre domineres af byggeriets panoptiske konstruktion. Der er dog overalt foretaget en delvis aflukning mellem etagerne. Indretningen af og hverdagen i fængslet er præget dels af bygningernes begrænsninger, dels af de begrænsninger som nødvendiggøres når belægningsituation – som det havde været tilfældet igennem lang tid – er presset.

I forbindelse med inspektionen af fængslet besøgte jeg dele af fængslet efter mit valg, heriblandt de fleste fællesfaciliteter, dele af Vestre Hospital, kvindeafdelingen, afdelingen for negativt stærke indsatte, isolationsafdelingen og enkelte almindelige fællesskabsafdelinger.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har på forespørgsel i brev af 28. maj 2004 oplyst at der ikke er igangværende arbejder eller planer vedrørende Vestre Fængsel (bestemt af direktoratet).

I fængslets resultatkontrakt for 2004 (som er indgået med direktoratet den 25. maj 2004) er det forudsat at fængslet afsætter midler til løbende vedligeholdelse, og at fængslet inden den 1. august 2004 udarbejder en udskiftningsplan vedrørende celleinventaret. Planen skal ifølge kontrakten finansieres af fængslet og indsendes til direktoratet. Fra en sag som er rejst af egen drift, er jeg bekendt med at de udskiftningsplaner som fængslerne har indsendt til direktoratet, skulle drøftes med de enkelte fængsler ved kontraktforhandlingerne i oktober måned 2004. Når udskiftningspla-

nerne er endeligt fastlagt, vil afvigelser herfra indgå som tema i fremtidige kontraktforhandlinger. Med brev af 2. marts 2005 har direktoratet sendt kopi af fængslernes udskiftningsplaner, herunder en plan af 8. december 2004 fra Københavns Fængsler.

Af et notat af 3. juni 2004 vedrørende bygge- og vedligeholdelsesplaner som jeg modtog forud for inspektionen, fremgår det at det for år 2004 var planen at der skulle ske istandsættelse af 100 celler, og at der samtidig ville blive indsat nyt inventar i cellerne. Arbejdet hermed blev besværliggjort af den pressede belægningsituation, men det var påbegyndt på tidspunktet for inspektionen idet fængslet, uanset denne situation, fokuserede på bygningsvedligeholdelse. Af planen af 8. december 2004 fremgår det at der i 2004 er sket istandsættelse af i alt 90 celler på Vestre Fængsel (og 20 på Blegdamsvejens Fængsel, mens alt inventar i Nytorvs Fængsel og i Politigårdens Fængsel er udskiftet/renoveret i 2004). Ifølge notatet og planen af 8. december 2004 vil der under forudsætning af at de nødvendige bevillinger er til stede, også fremover ske renovering i samme takt som i 2004, svarende til en total udskiftning af celleinventar hvert 6. år. Planen omfatter renovering og udskiftning af inventar i 100 celler i alt om året i Vestre Fængsel og Blegdamsvejens Fængsel, og for de enkelte år er det anført hvor mange celler der efter planen skal renoveres hvert sted.

Det fremgår tillige af notatet at der var planer om at etablere fire afdelingskøkkener i Sydfløjen til brug ved udportionering af mad til de indsatte. I Østfløjen og på afdeling 2. vest (kvindeafdelingen) skulle der bl.a. installeres vaskemaskiner til vask af de indsattes private beklædning; under min rundgang på lageret til værkstederne bemærkede jeg at vaskemaskinerne var indkøbt. I Nordfløjen var der planer om at etablere yderligere fire toiletter/baderum. Jeg henviser herom også til pkt. 7. Besøgsbygningen skulle isoleres mv., og der foregik overvejelser om hvordan bygningen i øvrigt kunne moderniseres. Det drejer sig bl.a. om indretning af familierum mv. Med henblik på at forbedre beskæftigelsesmulighederne for de indsatte i Vestfløjen, ikke mindst de indsatte på afdeling 1. vest (afdelingen for negativt stærke indsatte), skulle der opføres en beskæftigelsesbygning. Jeg henviser til pkt. 2.3.1.

I notatet er det ydermere oplyst at der finder løbende vedligeholdelse sted, men at de økonomiske midler ikke rækker i forhold til de meget nødvendige vedligeholdelsesarbejder som trænger sig på. Der henvises i den forbindelse til en vedlagt bygnings-synsrapport af 13. januar 2004. Heraf fremgår det bl.a. at der i de næste 10 år skal afsættes i alt 68 mio. kr. alene til Vestre Fængsel. Københavns Fængsler afsætter årligt 1,5-2 mio. kr. til hele Københavns Fængsler. I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler supplerende oplyst at der for 2004 er afsat 2,5 mio. kr. til vedligeholdelse af hele Københavns Fængsler som har et samlet areal på 38.422 m², og at Vestre Fængsel alene har et bruttoareal på 25.928 m².

I bygningsynsrapporten er det bl.a. anført at bygningsmassen og det omgivende terræn er i en stand ”hvor alm. vedligehold ikke er muligt”. Det er anført at udvendige arbejder bør prioriteres højest.

Under min gennemgang fik jeg også det indtryk at bygningerne generelt er nedslidte. Jeg har noteret mig det oplyste om det antal celler der er renoveret i 2004. Jeg beder om oplysning om hvorvidt de ovenfor nævnte øvrige planer for 2004 også er gennemført. Jeg henviser i øvrigt til de enkelte afsnit nedenfor og foretager mig ikke i øvrigt mere vedrørende den generelle vedligeholdelse af fængslet.

Det fremgår af et referat fra et møde i hovedsamarbejdsudvalget den 24. marts 2004 at Københavns Fængsler har indsendt en ansøgning til direktoratet om at få del i de midler der er afsat på flerårsaftalen til den fysiske sikkerhed i fængslerne. Fængslet har søgt om i alt 32 mio. kr. til bl.a. udskiftning af vinduer (som ifølge bygningsynsrapporten er utidssvarende).

Jeg anmoder om oplysning om resultatet af direktoratets behandling af denne ansøgning.

2.2. Almindelige fællesskabsafdelinger

De almindelige fællesskabsafdelinger fordeler sig på alle fængslets cellefløje, og der er celler på næsten alle etager. Cellerne er placeret på begge sider af brede gange

hvor der er trappeskakter i midten. I gangenes ene ende er store vinduer, i den anden ende er en dør som fører ind til centralfløjen. Der er toiletter og baderum på alle gange.

Selv om afdelingen for negativt stærke indsatte (1. vest) og kvindeafdelingen (2. vest) også er afdelinger med almindeligt fællesskab de indsatte imellem, adskiller de sig fra de øvrige afdelinger og er derfor omtalt særskilt i pkt. 2.3. nedenfor om andre afdelinger.

Der er kondirum på alle afdelinger, jf. herom pkt. 2.6. På Østfløjens 3. etage er desuden indrettet undervisnings- og fælleslokale til brug for fængslets Kongens Ø-projekt, jf. herom pkt. 8. I lokalet er der mødebord, whiteboardtavle mv., bordtennisbord og køkkenfaciliteter. Bortset fra dette rum (og fællesfaciliteterne på afdeling 1. og 2. vest som omtales i pkt. 2.3.1. og 2.3.2.), er der ingen fællesskabsrum på afdelingerne. I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at de fællesskabsrum som tidligere har været på afdelingerne, er nedlagt i slutningen af 1990'erne fordi der fandt hashrygning og vold sted blandt de indsatte i rummene. På gangene kan der være billardbord, bordtennis og/eller dardtavle. Nogle steder er gangområderne udsmykket med vægmalerier mv. Flere steder havde de et lidt slidt præg. Gulvbelægningen er terrazzo eller linoleum.

Der er 110-130 celler i hver fløj bortset fra Vestfløjen hvor der er i alt 50 celler.

2.2.1. Celler

På de almindelige fællesskabsafdelinger i Østfløjen besigtigede jeg cellerne 415 og 438. Cellernes størrelse, inventar og vedligeholdelsesstand er nogenlunde ens. Cellerne er 8,4 m². Der er et højtsiddende vindue med gittersektion til udluftning. Der er terrazzogulv. Ved siden af døren er en radiator.

Inventaret består (bestod) af en jernseng fastgjort til væggen, et klædeskab, en knagerække, et skrivebord med tilhørende bogskab og -hylde, en stol og to lamper. Der er

endvidere en vask med koldt og varmt vand, en køletaske, et tv og en radio med cd-afspiller. Der er ikke opslagstavler på cellerne.

Med brev af 28. juli 2004 har fængslet fremsendt bl.a. en liste over de tv-kanaler som de indsatte har mulighed for at se (23 i alt). Blandt disse er også udenlandske kanaler (bl.a. CNN).

Der er ikke generelt gardiner i cellerne. Det blev oplyst at dette skyldes at lysindfaldet i de fleste celler i forvejen er begrænset, men at de indsatte kan få gardiner eller persienner hvis de ønsker det. I Vestfløjen, jf. herom pkt. 2.3.1. og 2.3.2, har de indsatte gardiner.

I celle 438 var vasken delvist knust, og der var intet spejl. Den ene væg i cellen var plettet af mange beskadigelser og småreparationer som ikke var blevet overmalet. I begge celler var der skrevet på både vægge og inventar, og der trængte til istandsættelse. Dele af inventaret var meget slidt og utidssvarende.

Det blev oplyst at det er planen at cellerne males hvert tredje år.

De (få) celler som jeg så under min rundgang på denne afdeling, var meget nedslidte. Det gjaldt også inventaret. Jeg forstod at disse celler var repræsentative for mange af cellerne i Vestre Fængsel (Øst- og Nordfløjen). Idet der som nævnt under pkt. 2 er sket renovering og udskiftning af inventar i 90 celler i Vestre Fængsel i 2004 og efter planen fremover skal ske renovering af mellem 75 og 100 celler i dette fængsel, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

I celledørene er et indkigshul skærmet af en klap e.l. Det blev i forbindelse med inspektionen oplyst at de fleste af hullerne er blændet, enten af de indsatte selv eller af fængslet. Under det afsluttende møde oplyste ledelsen at det kun er i Vestre Hospital og i nogle af cellerne i Sydfløjen at indkigshullerne fortsat kan benyttes, bl.a. i celler hvor indsatte der er tildelt "lys", dvs. indsatte der er selvmordstruede mv., er place-

ret. På afdeling 2. vest (kvindeafdelingen) oplyste afdelingslederen at klapperne foran indkigshullerne benyttes til at markere hvorvidt den indsatte opholder sig på cellen eller andetsteds, men at hullerne de fleste steder er blændet af de indsatte selv.

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler supplerende oplyst at der er særligt behov for observation af indsatte via indkigshuller i Sydfløjen og på Vestre Hospital hvor de indsatte kan blive tildelt "lys og tilsyn". Dette kan tildeles når det skønnes nødvendigt for at hindre selvmord eller selvbeskadigelse eller i forbindelse med førstegangssindsættelse hvis vagthavende skønner det påkrævet – særligt på grund af den indsatte psykiske tilstand. Da fængslet ikke kan forsvare at reservere et bestemt antal celler til disse situationer, blændes indkigshullerne i Sydfløjen og Vestre Hospital ikke. Københavns Fængsler har i den forbindelse bemærket at Sydfløjen og Vestre Hospital ikke anvender indkigshullerne medmindre det i det konkrete tilfælde skønnes påkrævet. For så vidt angår fængslets øvrige afdelinger, har Københavns Fængsler oplyst at der fortsat i Nordfløjen og delvist på afdeling 2. vest er indkigshuller der ikke er blændet, men at de nu vil blive blændet.

Som nævnt under inspektionen må der efter min opfattelse ikke være indkigshuller i cellerne, bortset fra i celler hvor der er behov for særlig observation af de indsatte. I Sydfløjen og på Vestre Hospital kan der være et sådant særligt behov. Jeg har ingen bemærkninger til at der er indkigshuller i alle cellerne på disse to afdelinger. Jeg har i den forbindelse noteret mig det oplyste om at indkigshullerne disse steder (naturligvis) kun anvendes når det skønnes påkrævet, og bemærker at der eventuelt kan opsættes en plade foran hullet når det ikke skønnes nødvendigt at anvende det. Jeg har ligeledes noteret mig det oplyste om at de huller på de øvrige afdelinger som endnu ikke er blændet, vil blive det, og jeg foretager mig herefter ikke mere vedrørende dette spørgsmål.

2.3. Andre afdelinger

2.3.1. 1. vest

Jeg besigtigede afdeling 1. vest som er en afsoningsafdeling oprettet i 2001 for negativt stærke indsatte, herunder indsatte med relation til Hells Angels. Afdelingen råder over to etager (stuen og 1. sal). Afdelingens 20 indsatte er afsondret fra fængslets øvrige indsatte, men har fællesskab indbyrdes. En del af de indsatte på afdelingen er langtidsafsonere. Grundet disse særlige omstændigheder har afdelingen andre faciliteter end de almindelige fællesskabsafdelinger.

Som de eneste af fængslets indsatte har de indsatte på 1. vest selvforplejning. Der er derfor indrettet køkken på afdelingen. Køkkenet er standardmæssigt indrettet bl.a. med tilstrækkeligt mange kogeplader til at flere kan lave mad samtidig, en del skabe til køkkenting samt et skab til hver indsat. I tilknytning til køkkenet er en spisestue.

Derudover er der på afdelingen et mødelokale, en tv-stue, et kondilokale med vægttræningsmaskiner og et lille træværksted. På gangen er enkelte motionsmaskiner, bløde stole, billard og dart. Meget af inventaret på afdelingen er ikke standardinventar, men inventar som de indsatte selv har bekostet.

Afdelingen var pænt rengjort og vedligeholdt.

Jeg besigtigede to celler på afdelingen – celle 625 og celle 638. Cellerne har samme størrelse og basisinventar som fængslets øvrige celler, men er desuden indrettet med inventar som de indsatte har medbragt/købt for egen regning. De indsatte har endvidere køleskab på cellerne. Cellerne var i pæn vedligeholdelsesstand.

I tilknytning til afdelingen er et velholdt gårdtursumråde forbeholdt afdelingen. I gården er etableret en plæne med en løbebane omkring og et basketballnet, blomsterbede og et fliseareal hvor der er opstillet grill, borde og bænke.

På det tilstødende areal er en lille barak til brug for de indsatte på 1. vest. Barakken rummer bl.a. et værksted og et lokale hvor der er opstillet motionscykler. Om ændret anvendelse heraf henviser jeg til pkt. 5.2.

Besøg afvikles ikke som for de indsatte i resten af fængslet i besøgsbygningen, men afdelingen har egne besøgslokaler (3 i alt). Disse lokaler blev dog ikke besigtiget.

Som nævnt er de indsatte på denne afdeling afsondret fra de øvrige indsatte i Vestre Fængsel og har således ikke nogen former for fællesskab med fængslets øvrige indsatte, men alene med hinanden. De indsatte på denne afdeling kan således heller ikke være beskæftiget på fængslets værksteder eller deltage i undervisning sammen med indsatte fra den øvrige del af Vestre Fængsel. De fleste indsatte på afdelingen modtager undervisning, men de indsatte fra denne afdeling er også beskæftiget med vedligeholdelse af afdelingen og rengøring af hallen.

Der er ikke noget egentligt værksted tilknyttet afdeling 1. vest, men alene hobbyværksteder. Afdelingen vil gerne have et (snedker)værksted. Under mit møde med talsmanden og repræsentanter for denne afdeling oplyste de at afdeling 1. vest har efterlyst noget ordentligt (meningsfuldt) arbejde. Afdelingen har f.eks. tilbudt at hjælpe med at udbedre huller i en mur. Dette viderebragte jeg til ledelsen som oplyste at der i løbet af september 2004 skulle blive mulighed for arbejde med istandsættelse udendørs. Vedrørende nærmere detaljer og mere præcis beskrivelse af arbejdets art og det forventede tidspunkt for arbejdets påbegyndelse henviste jeg (i et efterfølgende brev af 30. juni 2004, jf. pkt. 1) de indsatte til ledelsen og meddelte at jeg ikke foretog mig videre vedrørende dette.

Af notatet af 3. juni 2004 vedrørende bygge- og vedligeholdelsesplaner for Vestre Fængsel fremgår det, som nævnt under pkt. 2.1., at der i løbet af sommeren/efteråret 2004 skulle opføres en beskæftigelsesbygning hvorefter det vil være muligt i større omfang at finde egnet beskæftigelse til de indsatte på afdeling 1. vest. Dette er et led i en beslutning fra regeringen om stramninger på afdelingerne for negativt stærke indsatte, herunder 1. vest i Vestre Fængsel.

Under min samtale med talsmanden og øvrige repræsentanter fra denne afdeling klagede de over disse stramninger. Jeg henviser til pkt. 5.2.

2.3.2. 2. vest

Denne afdeling som i daglig tale omtales som kvindeafdelingen, er placeret på 3. og 4. etage i Vestfløjen. Fløjen blev i 2000 istandsat/ombygget for 10 mio. kr. I den forbindelse blev der isat nye, større vinduer.

På Vestfløjens loftsetage er indrettet fritidsfaciliteter som i dagtimerne danner fysisk ramme om motivationsprogrammet Projekt Menneske, et stofafvænningsprogram for kvinder. Dette projekt er omtalt under pkt. 8. I aften timerne anvendes disse faciliteter til fællesskab for de indsatte på kvindeafdelingen. Loftsetagens gangareal er indrettet som fælleslokale med bløde sidde møbler, spisebord og -stole, fodboldspil, pc'er mv. Derudover er der på etagen et kondirum med nye vægtræningsmaskiner, kondicykel mv. og et rum hvor der er opstillet bordtennisbord og billardbord. De to lokaler har skråvinduer og fremstod lyse og attraktive. Fælleslokalerne var alle velindrettede og i pæn stand. På væggen i kondirummet er opsat vejledning i brugen af maskinerne.

Det blev oplyst at de indsatte på afdelingen har udstrakt mulighed for fællesskab idet celledørene generelt er åbne det meste af dagen.

På kvindeafdelingen besigtigede jeg celle 670 som er indrettet med standardinventar. Cellen trænger til vedligeholdelse.

Afdelingen har eget gårdtursareal.

2.3.3. Isolationsafdelingen

I Sydfløjen placeres retligt isolerede, indsatte som er anbragt i strafcelle eller udelukket fra fællesskab, samt indsatte som ikke føler sig trygge på de almindelige fællesskabsafdelinger. Sidstnævnte gruppe af indsatte har beskyttet fællesskab – dvs. at de ikke er omfattet af fængslets almindelige fællesskab, men heller ikke frivilligt isolerede da de på denne afdeling har mulighed for fællesskab med hinanden. De beskyttede indsatte kan modtage undervisning, have fællesskab og lave mad sammen i et lokale som findes i tilknytning til afdelingen, og som dels rummer en køkkenniche,

dels et afsnit hvor der er opstillet et lille mødebord med stole. Denne ordning havde på tidspunktet for inspektionen eksisteret i ca. 1½ år. Det varierer meget hvor mange der er omfattet af ordningen (mellem 5 og 20). På inspektionstidspunktet var der fem indsatte.

Der er endvidere fem observationsceller i fløjen (i stueetagen og på 1. sal), jf. pkt. 2.14.

2.3.4. Vestre Hospital

På Vestre Hospital besigtigede jeg et undersøgelsesrum som var standardmæssigt indrettet. Rummet var renoveret forud for EU-topmødet i 2002 med henblik på at kunne anvendes som skadestue (men kom aldrig i brug som sådan).

Jeg besigtigede endvidere cellerne 11 og 20. Cellerne er 12-15 m² og har større vinduer end cellerne i fængslets belægningsbygninger. Disse celler er som standard på denne afdeling udstyret med (ældre) hospitalssenge. Der er kaldeknop ved sengene.

Celle 11 var i pæn stand. Cellen er særligt indrettet til kvinder som er indlagt sammen med deres børn, men den benyttes også til andre indsatte.

Celle 20 trængte til vedligeholdelse. Cellen var ubeboet på tidspunktet for inspektionen.

Hospitalets gangarealer er velholdte og attraktive og var pænt rengjorte. Væggene er mange steder dekoreret med mosaikker af glasklinker. Det blev oplyst at mosaikkerne er fremstillet på sygehusets værksted.

Fængslets to sikringsceller er beliggende på hver sin etage på hospitalet, jf. pkt. 2.14.

2.4. Toiletter/baderum

Jeg besøgte enkelte af fængslets toilet- og baderum. Rummene er generelt i rimelig vedligeholdelsesstand og var nogenlunde rengjort. Flere steder konstaterede jeg at der ikke var adgang til flydende sæbe og papirhåndklæder. Heller ikke renseske er opstillet i toilet- og baderummene, men det blev oplyst at det udleveres af sygeplejerskerne. I dagtimerne er der en sygeplejerske på hver afdeling, men ellers kan sygeplejerske tilkaldes fra Vestre Hospital der er døgnbetjent.

Som nævnt under inspektionen er jeg bekendt med at Direktoratet for Kriminalforsorgen den 26. marts 2003 har udsendt en generel henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at udskifte håndsæbe og håndklæder med hhv. flydende håndsæbe og engangshåndklæder eller håndklæderuller. Jeg er endvidere bekendt med at direktoratet som en opfølgning herpå har sendt en skrivelse af 3. juli 2003 til institutionerne. Det fremgår af denne skrivelse at enkelte institutioner i anledning af direktoratets henstilling har tilkendegivet at de på grund af de udmeldte rådighedsbeløb har vanskeligt ved at efterkomme henstillingen. Direktoratet har efter omstændighederne taget dette til efterretning, men har samtidig understreget at direktoratet lægger vægt på at henstillingen indgår i overvejelser i forbindelse med planlægningen af den fremtidige ressourceanvendelse. I en udtalelse af 28. januar 2005 i sagen vedrørende inspektion af Arrestafdelingen i Horsens har direktoratet oplyst at skrivelsen af 3. juli 2003 primært omfattede daværende finansår.

Jeg går på denne baggrund ud fra at Vestre Fængsel opsætter flydende sæbe og engangshåndklæder og beder fængslet om at underrette mig når det er sket.

Det blev i forbindelse med inspektionen desuden oplyst at der på de almindelige fællesskabsafdelinger generelt er ca. tre toiletter og tre baderum på hver etage. Der skulle etableres yderligere toiletter/baderum i Nordfløjen, jf. pkt. 2.1. og 7.

2.5. Gårdtursarealer

Øst- og Nordfløjens gårde udgøres af trekantområderne mellem fængslets ydre mur og henholdsvis Syd- og Østfløjen og Nord- og Østfløjen. Begge disse gårde har i henholdsvis 2003 og 2004 fået anlagt helt nye boldbaner af asfalt. Jeg besigtigede Østfløjens gård som er domineret af den asfalterede boldbane med to lave fodboldmål og fire basketballkurve. Langs arealets yderkant er en løbebane. Der er endvidere mindre græsklædte og flisebelagte områder. Der er opstillet læskure, borde og bænke. En af bænkene var ødelagt på tidspunktet for inspektionen.

I græsset neden for cellebygningen lå en betragtelig mængde affald, primært tomme mælkekartoner. For at undgå at der kastes effekter ud af vinduerne, har fængslet monteret et særligt finmasket gitter for cellevinduerne. Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 præciseret at formålet med disse gitre primært er at hindre de indsatte i at kaste effekter efter passerende og køretøjer, men Københavns Fængsler har samtidig oplyst at embedslægen efter besøg i Vestre Fængsel i 2001 henstillede at der blev monteret gitre for vinduerne for at begrænse udsmidning af fækalier og affald (som dog efter embedslægens opfattelse ikke udgjorde et sundhedsmæssigt problem). Københavns Fængsler har samtidig oplyst at udsmidning af affald er faldet som en afledt virkning af fjernelsen af gitrene, men som det blev konstateret under inspektionen, er gitrene ikke tilstrækkeligt effektive til at hindre udsmidning.

For enden af Sydfløjen er en mindre, asfalteret gård med et bord/bænkesæt og en grill. Via gården er der adgang til en strålegård med 23 rum. Strålegården er overdækket med ståltrådshegn og kan overvåges fra et centralt placeret vagttårn. De enkelte gårde er meget smalle, mørke og indelukkede, og konstruktionen giver ringe mulighed for fysiske aktiviteter. Der er ikke opstillet bænke eller andre møbler. Gårdene er asfalterede, og der er ingen beplantning. Ca. halvdelen af gårdene er malet gule.

Under inspektionen blev det oplyst at gårdene længe har stået for at skulle renoveres – hvilket er årsag til at fængslet er stoppet med at male gårdene.

Den ansøgning som Københavns Fængsler som nævnt under pkt. 2.1. har indsendt til direktoratet om del i de midler der er afsat på flerårsaftalen til den fysiske sikkerhed i fængslerne, omfatter også reovering af isolationsgården.

Selv om strålegårdene udelukkende anvendes til indsatte der ikke har fællesskab, forekommer strålegårdskonstruktionen utidssvarende og uhensigtsmæssig. Der er sket en vis malermæssig vedligeholdelse, men arealet trænger desuden til at blive reoveret. Jeg har noteret mig at Københavns Fængsler har ansøgt om bevilling til reovering af arealet og henviser til min anmodning under pkt. 2.1. om underretning om resultatet af direktoratets behandling af denne ansøgning.

Om gårdtursarealer til brug for de indsatte i Vestfløjen henvises til pkt. 2.3.1. og 2.3.2. Hospitalets gårdtursareal(er) blev ikke besigtiget.

2.6. Kondirum

Der er kondirum på de enkelte fløje og i skolen, jf. om sidstnævnte pkt. 2.10. Jeg besigtigede kondirummet i Østfløjen som benyttes af alle fløjens 130 indsatte. Der er fire nye vægtræningsmaskiner, en ribbe og en måtte i rummet. På væggen er opsat vejledning i brug af maskinerne.

Det blev oplyst at 4-5 indsatte kan benytte rummet ad gangen. Der er fire hold i rummet om dagen og ekstra hold i weekenden.

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at fængslet generelt ikke anser kredsløbsudstyr for egnet til brug på Vestre Fængsel. Det skyldes at fugtigheden som følge af udånding som minimum kræver mekanisk udluftning, hvilket er dyrt at installere.

På døren ind til kondirummet var på tidspunktet for inspektionen et opslag med teksten: ”Hærværk i kondirummet og alle får karantæne i 3 md.” Jeg henviser herom til pkt. 5.1.1.

Om kondirum i Vestfløjen henvises til pkt. 2.3.1. og 2.3.2.

2.7. Besøgslokaler

Besøgsafdelingen er indrettet i en lav træbarak som er etableret i forlængelse af fængslets nordfløj ved hovedporten.

I tilknytning til besøgsgangen er et venterum med siddemøbler. Mellem venterummet og besøgsgangen er en mellemgang hvor der er opstillet metaldetektor og aflåselige skabe til de besøgendes effekter.

I den ene ende af besøgsgangen er der sodavands- og kaffeautomater og et lille te-køkken med vask og mikrobølgeovn hvor der kan hentes plastikbestik mv. Der er endvidere adgang til kondomer og lagner. Kondomer er placeret i en kurv hvorfra de indsatte kan forsyne sig. Kurven er placeret i en lille reol som de indsatte passerer på vejen hen til besøgslokalerne. I reolen lå også rent sengelinned mv. Det blev oplyst at der ikke placeres kondomer i besøgslokalerne fordi de forsvinder derfra med det samme.

Efter min opfattelse er det af diskretionshensyn at foretrække at kondomer og – især – lagner er placeret i et skab i selve besøgsrummet. Idet kondomer og lagner er placeret på selve besøgsgangen således at de indsatte kan forsyne sig uden at skulle kontakte personalet for at få udleveret disse, og idet jeg går ud fra at de indsatte ikke kun ved besøgets start, men også under besøget har mulighed for at forsyne sig med lagner og kondomer, foretager jeg mig imidlertid ikke mere vedrørende dette forhold.

Der er i alt 21 besøgslokaler fordelt på begge sider af besøggangen. I tre tilfælde er to besøgslokaler slået sammen, og det ene lokale indrettet som legerum. Langs den ene side af bygningen er der enkelte nicher med terrassevinduer, og gangen er således godt oplyst. Gangen er pænt vedligeholdt, men sparsomt udsmykket. Afdelingen som helhed har et lidt fortidigt præg.

Tre af besøgslokalerne er som nævnt familierum. Syv af de øvrige lokaler er indrettet til advokatbesøg mv. I ca. halvdelen af de resterende lokaler er der opstillet briks, i den anden halvdel blot borde og stole.

I døren til nogle af lokalerne er et vindue. I nogle tilfælde er vinduerne blændet med en plade.

Under min inspektion i 1993 af Vestre Fængsel fik jeg fremvist et besøgslokale med et vindue i døren hvor der var et rullegardin.

Medmindre der i alle de besøgslokaler hvori der er en (ikke-blændet) rude, er et gardin som de indsatte og de besøgende kan rulle ned/trække for hvis de ønsker det, henstiller jeg at et sådant gardin opsættes, eller at ruderne blændes. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min henstilling. Jeg går ud fra at fængslet i den forbindelse vil overveje om det ikke vil være mest hensigtsmæssigt under alle omstændigheder at blænde alle ruderne.

Der hang opslag om de indsattes og de besøgendes pligt til at holde opsyn med børn.

I forbindelse med inspektionen besigtigede jeg lokalerne 4, 14 og 26. De besigtigede lokaler har vinduer med persiener, og der er etableret håndvask. Over vasken hænger et lille spejl i træramme. I lokale 14 udgøres inventaret derudover af et bord og fire hårde stole. Over bordet hænger en bulet PH-lampe. Lokalet er hvidmalet. Ved siden af døren hænger et lamineret opslag med regler for brug af besøgsrummet. I

væggen sidder endvidere resterne af en stikkontakt hvor dækpladen er fjernet og ledningsender er synlige. Jeg går ud fra at ledningerne ikke er strømførende.

I lokale 26 er der foruden bord og fire hårde stole en vinylbetrukket briks uden ryglæn og på væggen to tomme bogkasser i lakeret træ som der er skrevet på. Lokalet er delvist malet i en påtrængende laksefarve, ifølge det oplyste efter de indsattes valg.

Lokale 4 er et dobbeltlokale med legerum. Legerummet er tæppebelagt og indrettet med børnemøbler. Der er en hel del legetøj pænt ordnet i kasser og et tv med video. Det blev oplyst at fængslet råder over børnefilm på video som de besøgende kan låne.

Legerummet er velindrettet og i pæn stand, men de besigtigede besøgslokaler med inventar har generelt et nedslidt, forsømt præg og er uden hjemlig atmosfære. Flere af de besigtigede lokaler var på tidspunktet for inspektionen mangelfuldt rengjorte og forekom uindbydende. Der var ikke udsmykning i lokalerne.

Det blev oplyst at afdelingen skulle renoveres i 2004 og bl.a. udstyres med nyt inventar.

På denne baggrund foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om istandsættelse af besøgsafdelingen – som efter min opfattelse er tiltrængt – men jeg beder om underretning når denne istandsættelse har fundet sted, jf. i øvrigt min anmodning under punkt 2.1. Jeg går ud fra at lokalerne er eller vil blive indrettet på en sådan måde at der skabes en naturlig og venlig besøgsatmosfære, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 48 og besøgsbekendtgørelsens § 3, stk. 1, og at det i den forbindelse er overvejet/overvejes at udsmykke rummene. Jeg beder om at den underretning som jeg har bedt om, indeholder oplysning om rummenes indretning, herunder spørgsmålet om udsmykning.

Idet det fremgår af et referat fra et talsmandsmøde den 6. maj 2004 at talsmændene blev oplyst om at istandsættelse af besøgsafdelingen kunne påbegyndes hurtigt hvis

talsmændene bevilgede 100.000 kr. fra butikskontoen, beder jeg fængslet om at oplyse om det er sket (om anvendelsen af butikskontoen henviser jeg til pkt. 2.13 og 5.1.3.5).

Jeg går i øvrigt ud fra at fængslet vil undersøge om rengøringsstandarden generelt set er dårlig i afdelingen, og i givet fald overveje at indskærpe at der sker en bedre rengøring af afdelingen.

2.8. Arbejdspladser

Jeg besigtigede fængslets pakke- og monteringsværksteder og fælleskøkkenet. Arbejdspladserne var standardmæssigt indrettet.

De besigtigede arbejdspladser giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.9. Gymnastiksal

Fængslets nye gymnastiksal er højloftet og veloplyst. Hallen og dens inventar er i god stand. Der må være op til 10 indsatte samtidig i hallen.

Gymnastiksalen gjorde et godt indtryk.

2.10. Skole

Fængslets skole er indrettet på hospitalets øverste etage. Skolen rummer et skolekøkken, 10 undervisningslokaler, et kondirum og et værksted hvor de indsatte kan arbejde med kunstnerisk formgivning i diverse materialer, bl.a. keramik. Væggene i skolen – og i fængslet i øvrigt – er flere steder udsmykket med keramik.

Undervisningslokalerne varierer i størrelse og kapacitet. I de lokaler som blev besigtiget, er der flere pc'er, tavle, borde og stole. Inventaret er af ældre dato. Det blev oplyst at to af undervisningslokalerne benyttes til undervisning af indsatte i isolation.

I skolekøkkenet undervises 5-6 indsatte ad gangen. Foruden standardmæssigt køkkeninventar er der opstillet et spisebord og taburetter. Det blev oplyst at skolekøkkenet også benyttes af grupper af unge indsatte.

I skolens kondirum er der primært vægte, men der er også andre redskaber. Det blev oplyst at vægtene er svejset fast på vægtstængerne således at det ikke er muligt at påsætte ekstra vægt. Der er ikke vejledninger i brugen af redskaberne i lokalet, men det blev oplyst at der altid er en ansat til stede når lokalet benyttes.

Af et referat fra et talsmandsmøde den 15. marts 2004 fremgår det at den ansatte der er til stede i skolens kondirum, ikke er instruktøruddannet.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har i forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Nyborg udtalt at ”direktoratet er af den opfattelse at der, i den udstrækning der ikke er uddannede instruktører til stede i træningslokalerne, bør være tydelig og tilgængelig skriftlig information om brugen af træningsredskaberne”. Jeg er endvidere bekendt med at direktoratet den 26. marts 2003 har udsendt en henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at sikre at der er opsat en skriftlig vejledning i brug af redskaber i institutionernes kondirum.

Jeg henstiller på denne baggrund til fængslet at opsætte vejledning om korrekt brug af redskaberne i kondirummet. Jeg beder om underretning om hvad der sker i den anledning.

Kondirummets gulvbelægning var beskadiget, og der var et stort hul i væggen. Det blev oplyst at rummet skulle istandsættes i løbet af sommeren 2004, og at gulvet ville blive udskiftet i den forbindelse. Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at istandsættelsen har fundet sted som planlagt, og at istandsættelsen tillige har omfattet udbedring af hullet i væggen. Københavns Fængsler har desuden oplyst at de indsatte har malet lokalet og herunder har udsmykket det med vægmalerier.

Redskaberne i dette kondirum var nedslidte. Det fremgår af referatet fra talsmandsmødet den 15. marts 2004 at det ville blive overvejet hvordan kondirummet skulle indrettes, og at de indsatte ønsker ville blive inddraget i disse overvejelser. Der er ikke nævnt noget herom i det referat som jeg har modtaget fra det senere møde, men det er heri generelt nævnt at ”Sdr. Omme-modellen” som indebærer krav om tilstedeværelse af uddannede instruktører i kondilokaler, vil blive indført inden for en 5-årig periode.

I forbindelse med oplysningen ovenfor om istandsættelse af kondirummet har Københavns Fængsler oplyst at der er indkøbt enkelte nye maskiner.

Jeg har noteret mig at kondirummet er istandsat, og at der er indkøbt enkelte nye maskiner.

I en niche på skolegangen er opstillet en motor med udgangspunkt i hvilken der kan undervises i mekanik.

De indsatte der deltager i Kongens Ø-motivationsprogrammet, har som nævnt under pkt. 2.2. eget undervisningslokale til dette brug.

Der trængte til rengøring i flere af skolens lokaler.

Jeg går ud fra at fængslet vil undersøge om rengøringsstandarder generelt set er dårlig i skolen, og i givet fald overveje at indskærpe at der sker en bedre rengøring af lokalerne.

2.11. Bibliotek

I fængslets centralfløj befinder sig også fængslets bibliotek som er et gennemgangslokale beklædt med bogreoler og tidsskrifthylder. I rummets midte er opstillet et bord med stole, en bogkarrusel og store kasser med tegneserier. Biblioteket har et rimeligt

udvalg af skønlitteratur, også på mange andre sprog end dansk, tegneserier, tidsskrifter mv. På bordet lå aviser (flere eksemplarer af MetroXpress).

Biblioteket har ætsede vinduer lige som kirken (jf. pkt. 2.12.), men i modsætning til kirken forekom lokalet lidt mørkt. Loftet har synlige, udsmykkede spær.

2.12. Kirke

Jeg besøgte fængslets kirke som er et stort, højloftet rum i fængslets centralfløj. Kirken er istandsat i 2002 og indviet den 1. december 2002. Nyindretningen er enkel i stilen og tidssvarende. Kirkerummets sakrale præg er umiskendeligt, men diskret. Et eksempel på dette er rummets høje, ætsede vinduer hvorigennem lyset filtreres; rummets brugere må føle et løft ud af hverdagen. Rummets øvrige udsmykning indbefatter bl.a. store malede lærreder med abstrakte motiver. Der er endvidere bl.a. en stor tv-skærm i rummet.

2.13. Butik

I hver af fængslets fløje er en lille butik med kiosksortiment. Jeg besøgte butikken i Nordfløjen. Handelen i butikken foregår gennem en luge. Blandt de varer som kan købes i butikken, er slik, tobak, læskedrikke, brød, kager, pålæg, hygiejneprodukter mv., men de indsatte kan også bestille varer, bl.a. fra tilbudsavisen. De indsatte har endvidere mulighed for via butikken at bestille blade og aviser. Udenlandske aviser hentes dagligt på hovedbanegården.

Jeg modtog under inspektionen regnskabet for butikken for 2003, og fra talsmændene har jeg desuden efterfølgende modtaget (del)regnskab for 2004. Det fremgår af regnskabet for 2003 at der dette år var et pænt overskud, og hvad det er brugt til (velfærdsfremmende foranstaltninger for de indsatte). Som det fremgår af afsnittet ovenfor om besøg, blev de indsatte spurgt om de (i 2004) ville anvende 100.000 kr. af overskuddet til istandsættelse af besøgsafdelingen.

Idet jeg vedlægger en kopi af referat fra talsmandsmødet herom og i øvrigt henviser til pkt. 5.1.3.5., anmoder jeg om direktoratets bemærkninger hertil.

Efter min anmodning herom har Københavns Fængsler (med brev af 7. juli 2004) fremsendt en prisliste for fængslets butik (butik nord). Det fremgår tillige af regnskabet at der i 2003 var svind for over 66.000 kr., og at resultatbeholdningen for så vidt angår aviser var negativ (minus 11.965 kr.).

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at Københavns Fængsler selv forestår driften af fængslets butik som fysisk er opdelt i fire lokale butikker i henholdsvis afdeling nord, øst, vest/Vestre Hospital og en mobil enhed til betjening af de indsatte der er isolerede. Københavns Fængsler har videre oplyst at Københavns Fængsler selv fastsætter priserne der svarer til prisniveauet i kiosker og lignende, og at priserne løbende drøftes med de indsatte i butiksudvalget.

Københavns Fængsler har videre anført at Københavns Fængsler butik i 2003 havde en omsætning på 7,2 mio. kr., og at svindet dette år på godt 66.000 kr. som primært omfatter kasserede varer, således er under 1 % af omsætningen.

Med hensyn til aviser har Københavns Fængsler oplyst at de gængse dagblade leveres dagligt til fængslet, mens fængslet selv henter udenlandske aviser mv. på Københavns Hovedbanegård. Fængslet har returret på alle aviser der ikke sælges. Den negative saldo vedrørende resultatbeholdningen for aviser skyldes at magasiner mv. konteres som aviser ved indkøb, men som kolonial ved salg.

Jeg har noteret mig det oplyste.

2.14. Observations- og sikringsceller

Jeg besøgte celle 153 som er en af fængslets fem observationsceller beliggende i Sydfløjen. Cellen er ca. 8 m². Den er standardmæssigt indrettet med en metalbriks

hvor der var lagt et tæppe frem, og bord og bæk som er fastgjort til hhv. gulv og væg. Der er linoleumsgulv. I loftet er en lampe indfattet i ståløjler og en røgalarm. Der er en kaldeknop ved siden af døren. Vinduet var skærmet af et gitter. Jeg bemærkede at hullerne i gitteret var tilstrækkeligt store til at skabe mulighed for fastgøring af genstande som ville kunne benyttes til forsøg på selvmord eller selvbeskadigelse. Jeg gjorde fængslets ledelse opmærksom på dette forhold under inspektionen og oplyste i den forbindelse om den undersøgelse som Rigspolicehøveden havde foretaget vedrørende detentionslokaler hvor huller i gitre ikke må være større end 7 mm. Ledelsen målte efterfølgende hullerne i vinduesgitret til 9,5 mm. Jeg tilkendegav at fængslet burde foretage det fornødne med henblik på at sikre at gitrene er sikkerhedsmæssigt forsvarlige.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at fængslets observationsceller er indrettet i overensstemmelse med de gældende retningslinjer herfor og er godkendte af direktoratet. Københavns Fængsler har videre anført at fængslet anser det for yderst teoretisk at hullerne skulle påvirke antallet af selvmord eller selvbeskadigelse, men fængslet har dog af hensyn til lysindfaldet valgt at udskifte alle gitre i observationscellerne med panserglas.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Cellen trængte til at blive malet og til grundig rengøring. Der var en kraftig lugt af urin i cellen.

Det blev oplyst at cellen er repræsentativ for de fem observationsceller.

Ifølge en instruks af januar 2004 som Københavns Fængsler har udfærdiget, har Vestre Fængsel foruden de fem observationsceller i Sydfløjen en observationscelle på Vestre Hospital (celle SK 26). Ifølge instruksen anvendes den til sygehusets indsatte eller indsatte med særligt behov for læge-/sygeplejersketilsyn.

Jeg besigtigede endvidere fængslets to sikringsceller som begge er placeret i hospitalsbygningen, men på forskellige etager. Cellerne er placeret hvor der ikke kommer forbipasserende.

Cellerne er ca. 8 m². Midt i rummene er monteret en briks. I den ene celle er der på briksen monteret bælte og fodremme. Der er kaldeknop på briksen. Der er terrazzogulv i cellerne. I væggen er indsat rækker af glassten som giver dagslys. I loftet er monteret røgalarm.

I tilknytning til hver celle er en lille møbleret forgang hvor en vagt kan opholde sig når cellen benyttes. I forgangen til cellerne er etableret telefon og i forgangen til den celle hvor der på briksen er monteret fikseringsudstyr, tillige pc så det er muligt (for den faste vagt) at gøre notater direkte i den elektroniske sikringscellerapport.

Indretningen af den fremviste observationscelle og sikringscellerne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

3. Arbejde, undervisning og fritid

Gennemgangen under dette punkt omfatter alene de indsatte på de almindelige afdelinger. Om beskæftigelses- og fritidsforholdene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte henvises til pkt. 5.

3.1. Arbejde mv.

Størsteparten af de indsatte i Københavns Fængsler er varetægtsarrestanter som ikke har beskæftigelsespligt, men som skal tilbydes beskæftigelse, jf. § 2 i bekendtgørelse nr. 372 af 17. maj 2001 om beskæftigelse mv. af indsatte i kriminalforsorgens institutioner (beskæftigelsesbekendtgørelsen). En dømt der er anbragt i arresthus, har heller ikke beskæftigelsespligt, men skal ligeledes tilbydes beskæftigelse, jf. beskæftigelsesbekendtgørelsens § 1, stk. 2.

Vestre Fængsel har, som nævnt under pkt. 2, plads til 437 indsatte, heraf 36 i Vestre Hospital. Det blev under inspektionen oplyst at i alt 150 indsatte kan være beskæftiget i fællesskab og resten ved celloarbejde mv. Fængslets værksteder kan beskæftige 50-60 af de indsatte. Andre indsatte er beskæftiget med økonomidrift (vedligeholdelsesarbejder mv. i fængslet), ved undervisning som kan foregå sideløbende med arbejde, eller som gangmænd. Som nævnt senere i dette afsnit og i afsnit 3.2. oplyste fængslet under inspektionen at ca. 100 kan være beskæftiget ved celloarbejde, og at 110-120 indsatte modtager undervisning.

Der er altid indsatte som ikke er beskæftiget, enten fordi de ikke ønsker beskæftigelse, eller fordi de er syge.

Under mit møde med hovedsamarbejdsudvalget blev det oplyst at Københavns Fængsler ikke (længere) har problemer med at beskæftige de indsatte. Selv ved overbelægning er fængslet i stand til at tilbyde de indsatte beskæftigelse. Fængslet fokuserer nu på at foretage bygningsvedligeholdelse uanset hvordan belægningsituationen er. Der er ventelister til værkstederne og til skolen, jf. om sidstnævnte pkt. 3.2.

Under mit møde med talsmandsgruppen oplyste denne at der ikke er tilstrækkelig beskæftigelse til de indsatte. Talsmandsgruppen oplyste at der i alt er 210 arbejdspladser inklusive tilbuddene om celloarbejde, at kun ca. 20 personer pr. fløj kan tilbydes celloarbejde, og at der er meget lange ventelister til de eksisterende arbejdspladser og til skolen. (Som tidligere anført er der 110-130 indsatte i hver fløj bortset fra Vestfløjen).

Der er således ikke umiddelbart overensstemmelse mellem talsmandsgruppens oplysninger og det som jeg fik oplyst under mit møde med Vestre Fængsels hovedsamarbejdsudvalg vedrørende antallet af arbejdspladser.

Københavns Fængsler har udarbejdet en beskæftigelsesplan hvoraf bl.a. fremgår hvor mange indsatte der kan være beskæftiget inden for de forskellige områder. I et notat af 1. juni 2004 som jeg modtog forud for inspektionen, er beskæftigelsesplanen for

2004 gengivet afdelingsvis. Afdeling 1. vest indgår ikke i planen, men det gør Blegdamsvejens Fængsel som jeg har udeladt ved de følgende talgengivelser. Af planen fremgår bl.a. at i alt 58 indsatte kan være beskæftiget ved produktion (uden for cellerne), heraf 21 fra Nordfløjen, 21 fra Østfløjen, 12 fra Sydfløjen og 4 fra Vestfløjen.

På Vestre Fængsel kan i alt 78 indsatte være beskæftiget ved celloarbejde, heraf 20 fra Nordfløjen, 18 fra Østfløjen og 40 fra Sydfløjen. Køkken, depot og bibliotek kan beskæftige i alt 28 indsatte, økonomidrift 9 indsatte og 51 indsatte kan beskæftiges som gangmænd mv. Motivationsprogrammet Kongens Ø mv. kan beskæftige 8 indsatte, og 90 indsatte kan være beskæftiget i skolens regi. I planen er desuden 6 indsatte anført som svage indsatte, 25 indsatte, herunder 19 indsatte på Vestre Hospital, som syge, 16 indsatte som ubeskæftiget (ventepenge) og 18 indsatte som indsatte der ikke ønsker at arbejde. Tilsammen omfatter beskæftigelsesplanen for de indsatte på Vestre Fængsel 387 indsatte, inklusive indsatte som ikke er i beskæftigelse fordi de ikke ønsker det eller er syge mv., ifølge planerne i alt 65 af de 387 indsatte. Som nævnt ovenfor er der i alt 437 pladser i Vestre Fængsel inklusive Vestre Hospitals 36 pladser og de 20 pladser på afdeling 1. vest der som nævnt ikke indgår i planen.

Med brev af 28. juli 2004 har Københavns Fængsler efter aftale sendt mig et notat om beskæftigelsen i Vestre Fængsel. Notatet indeholder en opgørelse som er lavet på baggrund af den aktuelle beskæftigelsessituation for hver enkelt indsat med målingsdato den 9. juni 2004 som er valgt alene fordi det var en af de dage hvor inspektionen fandt sted. Det er indledningsvis anført at kriminalforsorgen ikke har et system der hurtigt giver et overblik over beskæftigelsessituationen i Vestre Fængsel, og der er herefter redegjort for på hvilken måde oplysningerne i notatet er fremkommet. Det fremgår bl.a. af notatet at der den nævnte dag var i alt 434 indsatte i Vestre Fængsel. Heraf var 271 indsatte beskæftiget ved produktion eller skole hvilket svarer til en beskæftigelsesgrad på 62,4 %. Det fremgår tillige af tabellen at 65 indsatte ikke ønskede beskæftigelse, og at 31 var sygemeldte. I tabellen optræder en manko på 34 indsatte som Københavns Fængsler har oplyst hovedsageligt er indsatte som alene var indsat i nogle få timer, indsatte som denne dag var blevet indsat, overført eller

løsladt, indsatte som fejlagtigt ikke var registreret, og indsatte som var udeblevet fra arbejde eller skole uden sygemelding.

Af registreringer vedrørende udbetalte dusører som (bortset fra på et punkt) udelukkende er fremstillet grafisk, fremgår det at de fleste indsatte var beskæftiget ved celloarbejde og skole (lidt flere end 70 hvert sted). Fængslet har oplyst at indsatte der beskæftiges i skolen, tilbydes celloarbejde som supplement hertil, og at 22 indsatte den 9. juni 2004 modtog dusør fra begge typer beskæftigelse. I en anmærkning har fængslet oplyst at disse indsatte indgår i grafen med antal aktiviteter (hvilket jeg går ud fra skal forstås som en forholdsmæssig fordeling i forhold til den tid som anvendes på henholdsvis undervisning og arbejde). Af graferne fremgår det tillige at værksted, køkken, depot og bibliotek tilsammen beskæftigede lidt flere end 50 indsatte, at lidt færre end 30 indsatte var beskæftiget med økonomifag, at ca. 55 indsatte var beskæftiget som gangmænd, og at ca. 7 indsatte deltog i behandlingsprojekter.

Det fremgår tillige af notatet at der den 9. juni 2004 var 12 indsatte som afventede beskæftigelse. (7 af disse modtog ventepenge, og om baggrunden for de forskellige tal har fængslet oplyst at de skyldes at indsatte ikke har ønsket den alternative form for beskæftigelse som fængslet tilbyder indtil den indsatte kan få sit primære ønske opfyldt).

Notatet oplyser tillige om den gennemsnitlige dusør (55 kr. pr. indsat) og den gennemsnitlige beskæftigelsestid (6 timer). Der er endvidere en grafisk fremstilling af kombineret beskæftigelse og timefordeling på de enkelte fag i skolens regi samt fordelingen af timer og fag for indsatte med flere fag. Det fremgår heraf at flest indsatte er tilmeldt ikke-boglige fag, hovedsageligt idræt og keramik, og fængslets keramiklærer har i den forbindelse oplyst at de kreative undervisningstilbud er meget populære blandt de indsatte.

Som det fremgår af ovenstående, er det ifølge beskæftigelsesplanen muligt at beskæftige 322 indsatte, heraf 78 indsatte ved celloarbejde og 90 i skolens regi. Den 9. juni 2004 var i alt 271 indsatte ifølge den af fængslet udarbejdede oversigt beskæfti-

get enten ved produktion (uden for eller på cellen) eller i skolens regi. Ca. 200 indsatte var denne dag beskæftiget med andet end celloarbejde, heraf ca. 70 i skolens regi, og resten således med celloarbejde (også ca. 70 indsatte). Der var således (lidt) færre indsatte beskæftiget ved celloarbejde og i skolens regi end der ifølge beskæftigelsesplanen er mulighed for, men som anført ovenfor havde 22 indsatte kombineret undervisning og celloarbejde og indgår derfor i begge grafer i forhold til antal aktiviteter hvert sted. Antallet af indsatte som modtog celloarbejde og undervisning den 9. juni 2004, er således lavere end graferne viser. Der ses også denne dag at have været færre beskæftiget ved køkken, depot og bibliotek end der ifølge beskæftigelsesplanen er mulighed for, men til gengæld var flere indsatte beskæftiget ved økonomidrift og som gangmænd. I to af fløjene (nord og øst) kan der, som anført af talsmandsgruppen, ”kun” tilbydes celloarbejde til (maks.) 20 indsatte, men i Sydfløjen kan sådant arbejde tilbydes 40 indsatte.

Jeg har noteret mig det oplyste i beskæftigelsesplanen om udbuddet af arbejds- og undervisningspladser i Vestre Fængsel hvoraf fremgår at der kan tilbydes beskæftigelse til 322 indsatte, heraf 90 indsatte i skolens regi, og at der må kalkuleres med at 49 indsatte enten ikke kan eller vil arbejde. Idet jeg henviser til det ovenfor (og nedenfor) anførte hvorefter det under inspektionen blev oplyst at ca. 100 indsatte kan være beskæftiget ved celloarbejde, og at 110-120 indsatte kan modtage undervisning, beder jeg fængslet om at oplyse om de til rådighed værende pladser ifølge beskæftigelsesplanen (90 i skolens regi) dækker over det antal indsatte som kan tilbydes plads det pågældende sted, eller om flere indsatte end anført i beskæftigelsesplanen kan være beskæftiget hvis der er indsatte beskæftiget på deltid det pågældende sted (kombineret beskæftigelse).

Jeg har også noteret mig det oplyste i notatet af 28. juli 2004 om beskæftigelsessituationen i Vestre Fængsel den 9. juni 2004, herunder at 65 indsatte ikke ønskede beskæftigelse hvilket er et væsentligt højere tal end kalkuleret med i beskæftigelsesplanen, og at 12 stod på venteliste til (ønsket) arbejde/beskæftigelse hvilket er et lavere antal end kalkuleret med i beskæftigelsesplanen. Jeg beder fængslet om at oplyse om dette tal dækker over venteliste til såvel arbejde som undervisning. Jeg beder desu-

den fængslet om at oplyse hvor lang ventetid der normalt er til arbejds- og undervisningspladserne, dvs. for så vidt angår undervisning uddybe det oplyste under inspektionen om ventetider, jf. pkt. 3.2.

Jeg har tillige noteret mig at det ikke er muligt hurtigt at give et overblik over beskæftigelsessituationen i Vestre Fængsel, men jeg går ud fra at situationen den 9. juni 2004 ikke adskiller sig fra beskæftigelsessituationen generelt set i fængslet. Om ændring af beskæftigelsessituationen siden notatet af 28. juli 2004 henviser jeg til det anførte i næste afsnit.

Produktionen i Københavns Fængsler omfattede på tidspunktet for inspektionen primært arbejdsopgaver for en bestemt virksomhed. Det blev under inspektionen oplyst at ca. 100 indsatte kunne være beskæftiget med dette arbejde ved celloarbejde (dvs. flere end der ifølge beskæftigelsesplanen er celloarbejde til). Arbejdet bestod i optælling og pakning af forskellige ting. I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at fængslet efter inspektionen har mistet denne kunde og dermed 75 % af det daværende celloarbejde.

Jeg anmoder Københavns Fængsler om at oplyse om fængslet har fået nye arbejdsopgaver siden da, og om fængslet (således) fortsat ikke har problemer med at beskæftige de indsatte.

På værkstederne er de indsatte beskæftiget med forskellige pakke- og monteringsopgaver som (på inspektionstidspunktet) bl.a. omfattede samling af kartoner til vinflasker og pakning af kalendere, kataloger, hygiejnebind mv. Nogle indsatte er beskæftiget i køkkenet (som ifølge beskæftigelsesplanen som nævnt ovenfor kan beskæftige i alt 24 indsatte).

Jeg har ingen bemærkninger til (arten af) de arbejdstilbud som findes i Vestre Fængsel.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at jeg er bekendt med at et af direktoratet nedsat beskæftigelsesudvalg har afgivet indstilling den 22. oktober 2002. Udvalgets opgave var at overveje behovet for en tilpasning af beskæftigelsen af bl.a. de indsatte til den udvikling der er sket i samfundet, og til det klientel som kriminalforsorgen modtager. Udvalget skulle komme med forslag til en styrket behandlingsindsats i bredeste forstand over for de indsatte og klienterne inden for områderne uddannelse, arbejde, fritidsaktiviteter, behandlingsprogrammer mv. Beskæftigelsen i arresthuse er også behandlet i indstillingen som dog primært tager sigte på beskæftigelsen i fængslerne. I sagen vedrørende inspektion af Statsfængslet Renbæk har direktoratet i brev af 29. juni 2004 oplyst at udvalgets forslag kun i mindre grad er blevet tilgodeset i flerårsaftalen for perioden 2004-2007, og at hovedparten af forslagene derfor må gennemføres i takt med at der kan findes ressourcer hertil inden for det almindelige budget. Direktoratet vil fortsætte udmøntningsarbejdet og herunder foretage en nøje prioritering af forslag som kræver tilvejebringelse af ressourcer, og direktoratet forventede i løbet af sommeren 2004 at kunne foretage en samlet udmelding til institutionerne vedrørende forslag som kan gennemføres uden ressourcetilførsel. I brev af 12. november 2004 har direktoratet oplyst at der i marts/april 2005 vil blive afholdt en temadag om gennemførelse af forslagene i betænkningen.

3.2. Undervisning

Som allerede nævnt under pkt. 3.1. blev det oplyst at mellem 110 og 120 indsatte deltager i undervisning med vekslende timetal (ifølge beskæftigelsesplanen kan der være 90 indsatte i skolen i Vestre Fængsel). På inspektionstidspunktet var der 41 undervisningshold i gang.

Der er en bred vifte af undervisningstilbud som hovedsageligt er rettet mod de svage indsatte og de unge (15-17-årige). Der er også undervisning for udlændinge og isole-rede.

Undervisningstilbuddene omfatter almindelige boglige fag, it og kreative fag, fx musiske fag. De indsatte kan også modtage kompetencegivende undervisning i fængslet.

Undervisningen omfatter bl.a. forberedende voksenundervisning (FVU) som er en fuld undervisningspakke med dansk, matematik, engelsk, idræt og samfundsfag hvor de indsatte modtager undervisning i sammenlagt 20-22 timer om ugen.

Københavns Fængsler orienterer i fængslets interne regler om muligheden for undervisning – og opfordrer heri indirekte de indsatte til at (overveje at) modtage undervisning (afsnit III, løbenr. 3). De indsatte orienteres samme sted tillige om at de ved henvendelse til afdelingspersonalet eller skolen/fløj læreren kan få en oversigt over de fag som skolen aktuelt tilbyder, og at fængslets lokale tekst-tv giver information om de undervisningsaktiviteter som skolen tilbyder.

Københavns Fængsler får desuden stillet timelærere til rådighed af Københavns Kommune til aftenskoleundervisning af indsatte (inden for folkeoplysningsområdet). Kommunen var imidlertid i færd med at gennemgå kommunens budgetter med henblik på at foretage besparelser, og fængslets ledelse mente at dette kunne få (negativ) virkning for undervisningen i Vestre Fængsel. Hvad der ville ske, var dog på inspektionstidspunktet endnu ikke afklaret. Det kunne ikke udelukkes at det politiske flertal i Københavns Kommunes Borgerrepræsentation traf en beslutning der faldt ud til fordel for Vestre Fængsel, og at de nuværende undervisningstilbud derfor kunne fortsætte. Talsmandsgruppen var bekendt med disse forlydender om nedskæringer og udtrykte under mit møde med gruppen bekymring herover. Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at den ville give talsmandsgruppen en endelig tilbagemelding når det var afklaret hvad kommunens gennemgang af budgetterne ville betyde for undervisningen af de indsatte i Vestre Fængsel.

Jeg anmoder om underretning om udfaldet af Københavns Kommunes overvejelser som jeg går ud fra at Vestre Fængsel nu har modtaget underretning om, men foretager mig ikke i øvrigt mere vedrørende dette forhold.

Der har altid været interesse blandt de indsatte for at deltage i undervisningen i Københavns Fængsler, og der er som allerede nævnt under pkt. 3.1. generelt venteliste

(hvilket talsmandsgruppen som nævnt dette sted klagede over). Ledelsen oplyste at ventetiden afhænger af hvor populært et fag der er tale om. Der kan ifølge ledelsen være tale om en ventetid på nogle uger, men aldrig måneder.

Jeg henviser til min anmodning om nærmere oplysninger om ventetider under pkt. 4.1.

3.3. Fritid

I den bygningsmæssige gennemgang under pkt. 2 er beskrevet (nogle af) mulighederne for fritidsaktiviteter i Vestre Fængsel. Som det fremgår heraf, har de indsatte på de enkelte fløje mulighed for at spille bordtennis og billard og at dyrke kondi. Der er stor søgning til kondirummene. Derudover har de indsatte efter en fast plan mulighed for at komme i gymnastiksalen. Jeg henviser herom til senere i dette afsnit. Der er også mulighed for forskellige udendørsaktiviteter på gårdtursarealerne. De indsatte har desuden adgang til biblioteket og til gudstjenester i kirken samt til aftenskoleundervisning. I fængslets interne regler (afsnit III, løbenr. 4) orienteres de indsatte om hvor der er oplysning om fængslets fritidsaktiviteter, herunder på fængslets lokale tekst-tv.

Der er efter krav herom i fængslets resultatkontrakt for 2003 foretaget en undersøgelse af fritidsområdet på Københavns Fængsler. Forud for inspektionen modtog jeg kopi af rapporter herom, herunder en rapport (et ledelsesresumé) af 18. november 2003 fra Direktoratet for Kriminalforsorgen. Undersøgelsen er gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt de indsatte på seks forskellige afdelinger/fløje og er analyseret og sammenfattet af direktoratet i den nævnte rapport af 18. november 2003. Undersøgelsen viste overordnet at der blandt de indsatte er et stort behov for aktiviteter som ikke blev opfyldt. De indsatte er ikke kun utilfredse med udbuddet af aktiviteter, men også organiseringen af området, manglende information om aktiviteterne og personalets holdning. Utilfredsheden drejer sig især om ventelister og valg der udelukker fritid, fx at de indsatte skal vælge mellem at have fællesskab eller at deltage i fritidsaktiviteter.

Af fængslets opfølgning af 5. december 2003 på resultatkontrakten for 2003 fremgår at fængslet vil lave en handleplan som på dette tidspunkt tidligst forventedes at foreligge i begyndelsen af 2004. Direktoratet har i direktoratets tilbagemelding af 3. februar 2004 udtalt at direktoratet ”ser frem til snarest at modtage handleplanen for fritidsaktiviteter”.

Under inspektionen spurgte jeg til opfølgning i anledning af resultatet af fritidsundersøgelsen. Det blev oplyst at situationen på inspektionstidspunktet ikke var meget bedre end på undersøgelsestidspunktet. Forskellige aktiviteter har været drøftet, men gennemførelsen af fritidsaktiviteter begrænses dels af fysiske, dels af bemandingsmæssige forhold. Der er ikke gjort en systematisk indsats, idet det kræver en større analyse. Københavns Fængsler er opmærksom på at fængslet ifølge opfølgning på resultatkontrakten for 2003 er forpligtet til at følge op på undersøgelsen. Der er visse planer med hensyn til gennemførelse af aktiviteter i kategorien almindelig daglig livsførelse (ADL), men der er ikke tale om en egentlig handleplan, og en sådan var således endnu ikke udarbejdet. Hvis gennemførelsen af disse planer viser sig at være en succes, kan fængslet arbejde videre med forbedringer på andre områder. Aktiviteterne kan organiseres bedre. Københavns Fængsler har også været presset af det forhold at gårdture (af sikkerhedsmæssige grunde) er blevet delt op i såvel Østfløjen som Nordfløjen hvilket bl.a. har bevirket at det ikke som tidligere har været muligt at udvide gårdturstiden i sommeren 2004. Københavns Fængsler overvejede på tidspunktet for inspektionen mulighederne for at give udvidet gårdtur i weekenderne.

Under mit møde med talsmandsgruppen klagede gruppen generelt over mangel på fritidsaktiviteter.

Derudover oplyste gruppen at adgangen til gymnastiksalen er ulige fordelt. I den forbindelse anførte talsmandsgruppen at afdeling 1. vest har uforholdsmæssig stor rådighed over gymnastiksalen.

Videre fremviste talsmandsgruppen et skema for brug af gymnastiksalen hvoraf det fremgik at der er planlagt brug af hallen i ydertimer (fra kl. 20.30) hvor de indsatte på grund af aflåsning reelt ikke kan bruge gymnastiksalen.

Jeg anmoder Københavns Fængsler om at underrette mig om resultatet af den opfølgning af fritidsundersøgelsen som fængslet ifølge resultatkontrakten er forpligtet til at foretage (handleplanen), og om resultatet af fængslets overvejelser med hensyn til udvidet gårdtur i weekenderne.

Jeg anmoder endvidere om fængslets bemærkninger til de konkrete klagepunkter fra talsmandsgruppen vedrørende ulige fordeling af adgangen til hallen og manglende muligheder for at anvende hallen i ydertimerne.

Spørgsmålet om fritidsaktiviteter er indgået i det ovennævnte af direktoratet nedsatte beskæftigelsesudvalgs arbejde. Jeg henviser til pkt. 3.1.

3.4. Fællesskab

Under inspektionen blev det oplyst at de indsatte der ikke modtager undervisning i skolen eller er beskæftiget på en af fællesskabsarbejdspladserne, er låst inde meget af dagen, og at de indsatte ikke må arbejde sammen to og to i cellerne. Det anførte gælder dog ikke kvindeafdelingen hvor celledørene står åbne det meste af dagen, og afdeling 1. vest. I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler fremhævet at forholdene på Vestre Fængsel på ingen måde er mere restriktive end i arresthusene generelt.

Efter §§ 2, 16 og 17 i bekendtgørelse nr. 573 af 5. juli 2002 om indsattes adgang til fællesskab mv. skal arresthusenes ledere fastsætte regler om de indsattes adgang til fællesskab. Reglerne skal indsendes til direktoratet, jf. bekendtgørelsens § 18.

Jeg er bekendt med at direktoratet – efter en gennemgang og sammenholdelse af samtlige arresthuses fællesskabsregler – er i færd med at give individuelle tilbagemeldinger til de enkelte arresthuse. Under inspektionen af Vestre Fængsel oplyste ledelsen at Københavns Fængsler endnu ikke havde modtaget en sådan tilbagemelding fra direktoratet.

Direktoratet orienterer mig løbende når de enkelte arresthuses fællesskabsregler godkendes. Det gælder også de arresthuse hvor direktoratet ikke udtrykkeligt er anmodet om at komme med en sådan underretning (fordi arresthuset ikke har været inspiceret siden de nye regler i fællesskabsbekendtgørelsen blev sendt ud).

Jeg går således ud fra at jeg også vil modtage underretning om direktoratets godkendelse af Københavns Fængslers regler om fællesskab, og afventer denne underretning.

4. Belægning

Københavns Fængsler er landets største arresthus med en kapacitet på i alt 528 pladser hvoraf 437 pladser findes på Vestre Fængsel. Fængslets hovedopgave er at fungere som arresthus for det storkøbenhavnske område, og den største del af de indsatte er derfor varetægtsarrestanter fra dette område, men fængslet modtager tillige navnlig personer der udstår kortere frihedsstraffe, eller afsonere der afventer overførsel til andre af kriminalforsorgens institutioner. Som nævnt under pkt. 2.3.1. har fængslet også en egentlig afsoningsafdeling hvor der tillige er indsatte der afsoner længere domme (afdelingen for negativt stærke indsatte). Fængslet modtager både mænd og kvinder, og en af afdelingerne er en kvindeafdeling. En del af de varetægtsfængslede er isolerede efter rettens bestemmelse. I gennemsnit indsættes der ca. 5000 indsatte i Vestre Fængsel og Blegdamsvejens Fængsel om året.

I 2003 var den gennemsnitlige daglige belægning på 518, svarende til en kapacitetsudnyttelse på 99 % hvilket er højere end nogensinde før.

Af kriminalforsorgens årsberetning for 2003 fremgår det (s. 13) at belægningen i alle kriminalforsorgens institutioner i 2003 var historisk høj. Den samlede gennemsnitlige kapacitetsudnyttelse var på 96,5 % hvilket (ifølge kriminalforsorgens statistik for 2003) er en stigning på 6 procent i forhold til året før hvor belægningen også var historisk høj.

Af Københavns Fængslers resultatkontrakt (indgået med Direktoratet for Kriminalforsorgen) fremgår det at belægningsforudsætningen for 2004 er 92 %. Under inspektionen den 9. juni 2004 udleverede Københavns Fængsler en belægningsoversigt over belægningen samme dag og oplyste at fængslet i 2004 indtil videre havde haft en gennemsnitlig belægningsprocent på 100 når Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm udelades. (Af et referat af et møde i hovedsamarbejdsudvalget den 12. maj 2004 fremgår det at den gennemsnitlige belægning i 2004 indtil da havde været over 100 %). Der havde dog bortset fra i en kort periode i maj 2004 ikke i dette år været tale om dobbeltbelægning på cellerne. (Af referat fra hovedsamarbejdsudvalgsmøde den 10. februar 2004 fremgår det at der den 28. januar 2004 var 12 dobbeltbelæg). Pr. 1. juni 2004 lukkede Politigårdens Fængsel med henblik på renovering i forbindelse med regeringens beslutning om oprettelse af en arrestafdeling med 25 særligt sikrede pladser til brug for anbringelse af negativt stærke indsatte, herunder indsatte som overføres fra andre afdelinger på grund af vold eller trusler. Det har betydet overflytning af de indsatte som var placeret på Politigårdens Fængsel, til Københavns Fængsler. Politigårdens Fængsel rådede over 23 pladser og blev anvendt som modtagelsesafdeling. I forbindelse med lukningen har Københavns Fængsler fået modtagelsesfunktionen tilbage hvilket fængslet (isoleret set) er tilfreds med.

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det oplyst at det – både for de ansatte og de indsatte – opleves som stressende når der er overbelægning. Når to indsatte skal dele celle, kan det nemt føre til konflikter. Overbelægning medfører også at fængslet ikke kan imødekomme de indsattes ønsker med hensyn til undervisning mv. (ventetider).

Hvis der skal etableres dobbeltbelægning på cellerne, starter fængslet med at spørge de indsatte om der er nogen der gerne vil dele celle. Det er som regel ikke et problem at finde indsatte der gerne vil dele celle, men det afhænger af tidsperspektivet. De indsatte som deler celle, bliver hurtigt trætte af hinanden, og jo oftere der forekommer dobbeltbelægning, jo sværere er det at få indsatte til at indvillige i at bo sammen. Inddragelse af besøgsfaciliteterne til belægning er sidste løsning, men da overbelægning oftest kommer uvarslet eller med meget kort varsel, og alternativet til dobbeltbelægning på cellerne er inddragelse af besøgslokalerne, kan det være en motivationsfaktor for de indsatte til at acceptere at dele celle.

Jeg har tidligere modtaget klager over overbelægning i (bl.a.) Københavns Fængsler. Den 28. oktober 2003 oversendte jeg en klage af 12. oktober 2003 fra talsmandsgruppen på Vestre Fængsel til Københavns Fængsler som med brev af 5. november 2003 orienterede mig om fængslets svar til direktoratet og direktoratets svar af 4. november 2003 i anledning af en tilsvarende henvendelse fra talsmandsgruppen til direktoratet herom. Det fremgår (også) heraf at fængslet i det daglige gør en stor indsats for at friholde besøgsbygningen for belægning og at undgå dobbeltbelægning. Bl.a. af denne grund inddrager fængslet observationsceller mv. til midlertidig belægning. Det fremgår tillige af fængslets svar at de indsatte orienteres så tidligt som muligt hvis det ser ud til at det bliver nødvendigt at inddrage besøgsbygningen til belægning, og at der så vidt muligt kompenseres for aflyste besøg.

Jeg er bekendt med at Direktoratet for Kriminalforsorgen i 2003 og 2004 har taget en række initiativer for at mindske overbelægningsproblemerne i kriminalforsorgens institutioner, og at måltallet for den gennemsnitlige kapacitetsudnyttelse (fortsat) er 92 %. I en (anden) konkret sag vedrørende belægningssituationen generelt, navnlig problematikken med dobbeltbelægning i kriminalforsorgens institutioner, oplyste direktoratet i brev af 20. september 2004 bl.a. at det ikke er realistisk at nå ned på en kapacitetsudnyttelse på 92 % i 2004, men at det kan forventes i foråret 2005. I forbindelse med aftalen af 10. november 2004 mellem regeringen og Dansk Folkeparti om finansloven for 2005 er det imidlertid besluttet med henblik på nedbringelse af ventetiden til afsoning at fastholde en kapacitetsudnyttelse på 95 – 96 % i 2005.

På baggrund af den konkrete sag foretager jeg mig ikke i relation til denne rapport videre vedrørende den pressede belægningssituation i (bl.a.) Vestre Fængsel.

På mit spørgsmål om hvorvidt det er muligt at give et (bedre) varsel, blev det oplyst at Københavns Fængsler (med henblik på løbende renovering) har 10 ledige pladser når det går godt. Der bruges mange ressourcer på at finde ledige pladser i systemet – ressourcer som går fra andre opgaver. Det er et problem at flytte rundt med og at komme af med indsatte. Københavns Fængsler kan heller ikke få lov til at beholde de velfungerende indsatte, og Politigårdens Fængsel vil fremover ikke længere kunne benyttes i spidsbelastningssituationer. Det er derfor svært at give bedre varsler til de indsatte.

Jeg har noteret mig det oplyste.

En stor del – omkring 30 % – af de indsatte er udlændinge. De udenlandske indsatte har tendens til at gruppere sig hvilket giver anledning til problemer i forbindelse med afvikling af gårdtur (overfald mv.). Jeg henviser i den forbindelse også til pkt. 7.

Der er en del psykisk syge blandt de indsatte. Gennemsnitligt er mellem 10 og 20 af de indsatte på Vestre Hospital psykisk syge som på et eller andet tidspunkt kan forvente en tvangsforanstaltning eller venter på overførsel til psykiatrisk hospital. Københavns Fængsler prøver, så vidt det er muligt, at få indlagt de psykisk syge i varetægtssurrogat, og det går bedre nu end tidligere med at få indlagt indsatte akut på psykiatrisk afdeling. Der er indimellem problemer med ventetider, men det var der ikke på inspektionstidspunktet. Til intern brug fører lægerne en liste over indsatte som de har diagnosticeret som eller mistænker for at være sindssyge.

I brev af 7. juli 2004 har Københavns Fængsler oplyst at fængslet i 2003 foretog en løbende opgørelse over ventetiden for effektivering af kendelser om surrogatanbringelse på psykiatrisk hospital. Resultatet, som direktoratet blev gjort bekendt med, var

at der kun i meget få tilfælde var gået urimelig lang tid før overførslen til psykiatrisk hospital fandt sted, og at situationen havde bedret sig i forhold til tidligere. Fængslet har i brevet af 7. juli 2004 tillige oplyst at fængslet samme dag iværksatte en procedure hvorefter kendelser om surrogatanbringelse fremover registreres særskilt efterhånden som de modtages, således at fængslet efter en rimelig tid kan rykke politiet for effektivering.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Alle indsatte tilses af en sygeplejerske inden for de første 24 timer efter indsættelsen. Sygeplejersken vurderer (i samråd med vagthavende fængselsfunktionærer) om den indsatte på grund af sin psykiske tilstand har behov for lægetilsyn, herunder tilsyn af psykiater.

Københavns Fængsler har et godt samarbejde med sygehusene nu, uden at det dog er optimalt. Der er tale om en bedring i forhold til for (bare) to år siden. Det blev dog oplyst at der fortsat er problemer i relation til samarbejdet med Sct. Hans Hospital.

Jeg går ud fra at Københavns Fængsler overvejer om der er behov for at bede Sct. Hans Hospital om en drøftelse med henblik på at forbedre samarbejdet med hospitalet.

Københavns Fængsler accepterer at have psykisk syge indsatte som ikke er produktive (dvs. som er velbehandlede). Nogle psykisk syge indsatte foretrækker at være på Københavns Fængsler frem for på psykiatrisk afdeling fordi de så er sikre på at få enestue, faste rammer/regler og gårdtur to gange dagligt. Hvis de indsatte vurderes farlige, er der nogle hospitaler der skyr dem. Københavns Fængsler kunne godt tænke sig at få enkelte pladser til surrogatanbringelse på hospitaler af indsatte som er farlige og/eller flugttuede, og det blev i den forbindelse nævnt at politiet ikke er trykke ved at anbringe disse indsatte på Sct. Hans Hospital.

En stigende del af de psykisk syge har en anden etnisk baggrund end dansk og kan have en "kulturel overbygning" på deres psykiske sygdom. Det gør det sværere at vurdere om der er tale om psykisk sygdom (forvarslerne er svære at læse for personalet).

Det blev i øvrigt oplyst at personalet deltager i forskellige kursusaktiviteter med henblik på varetagelsen af arbejdet med psykisk syge indsatte.

Unge under 18 år indsættes ikke længere i Blegdamsvejens Fængsel, men på Vestre Fængsel. En af de ansatte fængselsfunktionærer er ungekoordinator og har således det overordnede ansvar for de unge. Under inspektionen modtog jeg et baggrundsnotat (af 27. maj 2004) som han havde udfærdiget vedrørende behandlingen af unge indsatte i Københavns Fængsler.

Det blev oplyst at der generelt er 10-12 unge under 18 år blandt de indsatte. Ifølge ovennævnte belægningsoversigt var der på inspektionsdagen 10 unge under 18 år. Københavns Fængsler har på grund af pladmangel i de sikrede afdelinger (for) mange unge. På de sikrede afdelinger placeres først og fremmest de 15-16-årige unge, mens de ældre placeres i arresthus/fængsel. På tidspunktet for inspektionen havde Københavns Fængsler en ung der kun lige var fyldt 15 år. Nogle af de unge når at fylde 18 år under opholdet i Københavns Fængsler hvorefter de ikke længere tæller med i opgørelsen af unge under 18 år, men fængslet betragter dem stadig som unge. Retten vil typisk i kendelsen vedrørende unge under 18 år bestemme at der skal ske varetægtsfængsling i surrogat, men indtil der er plads, placeres de unge i fx Københavns Fængsler. Efter Københavns Fængsleres opfattelse vil flere sikrede pladser ikke løse problemet med ventetider idet der i stedet formentlig blot vil blive tale om flere varetægtsfængslinger af unge under 18 år.

De unge samles ikke på en afdeling, men placeres tilfældigt på afdelingerne. De samles dog til forskellige aktiviteter og opfatter sig derfor som en gruppe. De følges tæt af personalet og flyttes hvis der skønnes at være behov for en tilpasning, herunder hvis der på afdelingen ikke er voksne som personalet mener er egnede til at have

fællesskab med de unge. Det registreres på en særlig blanket hvilke voksne de unge må have kontakt med, og hvilke aktiviteter de må være sammen om. De unge er en vanskelig gruppe, og for at de kan fungere godt, er det nødvendigt at blande dem med velfungerende voksne.

Samme dag eller en af de nærmeste dage efter at en ung bliver indsat i fængslet, har ungekoordinatoren en samtale med den pågældende, herunder om mulighederne for (fortsat) skolegang og anden beskæftigelse. Fængslets skole har den politik at lade de unge komme ind på diverse fag uden om ventelister så de bliver aktiveret væsentligt hurtigere end fængslets øvrige indsatte. De fleste unge er beskæftiget i skolens regi, men af og til placeres de på et værksted eller et rengøringshold.

Der er oprettet særlige hold for de unge, herunder et idrætshold. Da der som regel ikke er nok unge til at danne et idrætshold, og da det ikke er godt kun at have unge på et hold hvis der er nok, deltager der dog også andre indsatte på disse idrætshold. Der er ikke ventetid for de unge for at komme med til idræt mv., men hvis de ikke kan indordne sig på holdet, bliver de sat af holdet igen.

Nogle af de unge foretrækker at være på Københavns Fængsler frem for på en sikret afdeling fordi fritidsmulighederne er bedre i fængslet end på (nogle af) disse afdelinger.

Af notatet fremgår det at socialrådgivergruppen også har øget opmærksomhed på de unge og typisk taler mere med dem end med de voksne. Fængslet lægger vægt på en individuel behandling af de unge.

5. Møde med talsmændene

5.1. Møde med talsmændene for de almindelige afdelinger

Som nævnt i pkt. 1 (indledningen) afsluttede jeg i mit brev af 30. juni 2004 til talsmændene nogle af de spørgsmål som talsmændene rejste under inspektionen. For så vidt angår de spørgsmål der er angivet nedenfor, tilkendegav jeg i dette brev at jeg

ville overveje dem nærmere i forbindelse med udarbejdelsen af min rapport om inspektionen. Nogle af forholdene er nævnt ovenfor på de relevante steder. Derudover klagede talsmændene over følgende forhold:

5.1.1. Kollektiv straf

Talsmændene oplyste at der i Vestre Fængsel anvendes kollektiv straf. Som eksempler herpå nævnte talsmandsgruppen at hele fløje en hel dag eller aften eller den resterende del af en dag eller aften kan blive udelukket fra fællesskab hvis der på gårdtursarealet findes noget som er kastet over muren udefra.

Også nogle af de indsatte som jeg og inspektionschefen havde samtaler med, klagede over anvendelse af kollektiv straf. Som eksempel blev det nævnt at alle indsatte på transporthold/gartnerhold bliver fyret hvis det konstateres at én har røget hash.

Under rundgangen bemærkede jeg som nævnt under pkt. 2.6. et skilt på døren til et kondirum hvorpå der stod at hærværk i kondirummet ville betyde at alle de indsatte ville blive udelukket fra rummet i en periode. Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at afdelingslederen på den pågældende afdeling var blevet spurgt om dette skilt og havde svaret at der ikke sker en kollektiv udelukkelse, men at skiltet har præventiv virkning. Spørgsmålet ville blive drøftet nærmere.

Af referat fra talsmandsmøder den 15. marts og 6. maj 2004 fremgår det at talsmændene også på disse møder klagede over anvendelse af kollektiv straf. Ledelsen lovede at bringe de indsattes synspunkter videre (til afdelingslederne) og henviste i øvrigt de indsatte til at tage spørgsmålet op på de decentrale talsmandsmøder i fløjene.

Som bebudet i mit brev til talsmændene, som Københavns Fængsler har modtaget kopi af, anmoder jeg om en udtalelse vedrørende den af talsmandsgruppen – og andre indsatte – rejste generelle klage vedrørende anvendelse af kollektiv straf, herunder om det anførte vedrørende afskedigelse fra transporthold/gartnerhold. Jeg an-

moder samtidig om oplysning om resultatet af drøftelserne vedrørende anvendelsen af det nævnte skilt.

5.1.2. Forskelsbehandling

Talsmandsgruppen oplyste at der fra fløj til fløj er forskel på varigheden af det tidsrum hvori der kan afvikles gårdtur. Således blev det oplyst at Østfløjen afvikler gårdtur i tidsrummet fra kl. 15.15 til kl. 16.00, mens de øvrige fløje afvikler gårdtur i en time. Talsmandsgruppen oplyste videre at forskellen formentlig er begrundet i forskellige procedurer for visitation (ud- og indgang gennem metaldetektor).

Jeg anmoder Københavns Fængsler om en udtalelse vedrørende denne klage.

5.1.3. Manglende anerkendelse af talsmandsgruppen

Der blev på mødet udtrykt utilfredshed med ledelsens (manglende) anerkendelse af talsmandsgruppen. Talsmandsgruppen var af den opfattelse at ledelsen burde bakke op om gruppen og f.eks. tilbyde kurser til gruppen mv. således at talsmandsgruppen så vidt muligt bliver en ligeværdig og seriøs samarbejdspartner. Talsmandsgruppen oplyste selv at gruppen ikke altid fungerer optimalt på grund af den store udskiftning der naturligt sker i et arresthus, men mente også at dette til dels skyldes den manglende opbakning til gruppen fra ledelsens side.

Jeg videregav talsmandsgruppens synspunkter til ledelsen og oplyste at emnet vil indgå i min rapport om inspektionen. Under det efterfølgende møde med ledelsen tilkendegav jeg at det efter min opfattelse er vigtigt ikke kun at der sker en systematisk opfølgning på de spørgsmål der rejses på møderne med talsmændene, men også at det fremgår hvad der er sket, og at det navnlig gør sig gældende i arresthusene hvor der er en stor udskiftning. Jeg foreslog at der på dagsordenen til talsmandsmøderne findes et fast punkt om opfølgning.

Talsmandsgruppen rettede efterfølgende i to breve af 24. juli 2004 henvendelse til mig. Det ene brev angik de vilkår som talsmandsgruppen arbejder under. Talsmandsgruppen anførte at der siden min inspektion var sket en stadig forringelse af disse vilkår. I brevet er nævnt spørgsmålet om på hvilke tidspunkter talsmændene må mødes, vanskeligheder i forbindelse med talsmændenes ønske om at udgive en avis, manglende forhåndsorientering om f.eks. bygningsmæssige ændringer og anvendelse af overskud ved butikshandel. Endelig har talsmandsgruppen klaget over at ledelsen af Københavns Fængsler ikke besvarer skriftlige henvendelser fra talsmandsgruppen.

Talsmandsgruppen vedlagde genpart af et antal henvendelser som talsmandsgruppen oplyste er ubesvarede.

Talsmandsgruppens henvendelser blev den 27. juli 2004 sendt til Københavns Fængsler til besvarelse med anmodning om underretning om svaret til talsmandsgruppen således at svaret kunne indgå i rapporten om inspektionen.

Københavns Fængsler har med brev af 17. september 2004 sendt mig en kopi af fængslets svar af samme dag til talsmændene (som også omfatter det spørgsmål som talsmandsgruppen rettede henvendelse til mig om i det andet brev af 24. juli 2004, men som ikke indgår i inspektionssagen). Fængslet har oplyst at fængslet har forstået talsmandsgruppens henvendelse sådan at den (for så vidt angår vilkårene for talsmandsgruppens arbejde) omfatter følgende forhold: At talsmændene er begrænset i muligheden for at deltage i fælles aktiviteter på grund af talsmandshvervet, at talsmandsgruppen er begrænset i muligheden for at udgive et blad på fængslet, at gruppen ikke har adgang til KF-samlingen, at talsmandsgruppen ikke blev orienteret inden halvtaget på Vestfløjens gårdtursareal blev revet ned, en anmodning om at få tilbagebetalt midler som talsmandgruppen har bevilget til renovering af gårdtursarealet, og at henvendelser fra talsmandsgruppen er ubesvarede.

5.1.3.1. Begrænsning i muligheden for at deltage i fælles aktiviteter på grund af talsmandshvervet

I brevet af 24. juli 2004 til mig har talsmandsgruppen anført at det forhold at gruppen kun har lov til at benytte talsmandsrummet om aftenen, bevirker at gruppen (når den mødes) er afskåret fra at benytte sig af fængslets fritidsaktiviteter. Talsmandsgruppen vil gerne have mulighed for at benytte rummet om eftermiddagen og har oplyst at det tidligere har været muligt.

Københavns Fængsler har vedrørende dette forhold anført følgende:

”Afdelingerne har oplyst, at talsmandsrummet kan anvendes alle dage kl. 18.00 – 20.00. Baggrunden for, at talsmandsrummet ikke kan anvendes om eftermiddagen, er at sikre fløjene ens regler for anvendelse af talsmandsrummet, dels at om eftermiddagen afvikles gårdtur og uddeles mad, hvorfor det ikke er hensigtsmæssigt at skulle lukke til og fra talsmandsrummet i denne periode.

Afdelingerne afviser, at talsmændene er begrænset i aftenens aktiviteter. Talsmændene kan, på lige vilkår som medindsatte, deltage i aktiviteterne i det omfang de har tilmeldt sig disse.

Inspektionen finder ikke, at der er grundlag for at ændre de gældende regler for benyttelse af talsmandsrummet”

Med henblik på forberedelse af drøftelser med institutionen har en talsmand, hvis der valgt flere talsmænd i institutionen, ret til kontakt med de andre talsmænd, jf. talsmandsbekendtgørelsens § 4, stk. 1. Der kan dog efter § 4, stk. 2, i konkrete tilfælde ud fra en konkret vurdering fastsættes begrænsninger i denne ret.

Det fremgår endvidere af talsmandsbekendtgørelsens § 6 at talsmænd må anvende den tid der er nødvendig til talsmandsarbejdets forsvarlige udførelse, når hensyn tages til antallet af indsatte som de pågældende repræsenterer, og de lokale forhold. Hvervet skal dog tilrettelægges så det medfører mindst mulig forstyrrelse af den ret og pligt til beskæftigelse der følger af straffuldbyrdeleslovens § 38, stk. 1. Talsmandsarbejdet skal således så vidt muligt foregå i fritiden.

Der er ikke herudover centralt fastsatte regler om udførelsen af talsmandsarbejdet, men efter talsmandsbekendtgørelsens § 8 kan institutionens leder fastsætte lokale regler herom. Af direktoratets skrivelse nr. 74 af 16. maj 2001 om bekendtgørelsen fremgår det at sådanne regler fx kan vedrøre spørgsmålet om hvor talsmændenes indbyrdes drøftelser skal foregå. Københavns Fængsler har fastsat lokale regler, jf. pkt. 17. Af bestemmelser til personalet fra august 2001 fremgår bl.a. at talsmændene kan afholde møde hver lørdag (mellem kl. 12.30 og 14.00), og at det skal foregå i talsmandsrummet under opsyn af personale. (Ifølge regler af juli 2001 i regelsamling vedrørende de indsatte anviser afdelingslederen lokale, og lørdagsmøder kan ifølge disse regler kun afholdes én gang om måneden).

Talsmændene kan, som anført af fængslet, deltage på lige fod med de andre indsatte i fritidsaktiviteter, men vil i praksis være afskåret herfra når de udfører talsmandsarbejde i talsmandsrummet fordi det tidspunkt hvor de må benytte dette rum, er sammenfaldende med det tidsrum hvori der afvikles fritidsaktiviteter.

Jeg har noteret mig at talsmændene må benytte talsmandsrummet hver dag, og at de således så vidt ses har adgang til at mødes nu i (langt) videre omfang end tidligere. Jeg beder fængslet om at oplyse om talsmændene udover aftenmøder hver dag fortsat har mulighed for at mødes om eftermiddagen om lørdagen (hver lørdag).

Selv om talsmændene (nu) kan mødes hver dag, anmoder jeg fængslet om at uddybe det oplyste om at baggrunden for at talsmandsrummet ikke kan anvendes om eftermiddagen, (bl.a.) er at sikre fløjene ens regler for anvendelse af talsmandsrummet. Jeg anmoder i den forbindelse om oplysning om hvor ofte rummet benyttes af talsmændene, og hvordan adgangen hertil administreres. Jeg anmoder endvidere om fængslets bemærkninger til det af talsmandsgruppen oplyste om at det tidligere har været muligt at benytte talsmandsrummet om eftermiddagen. Endelig beder jeg om direktoratets bemærkninger til klagen.

5.1.3.2. Udgivelse af et blad i fængslet

Københavns Fængsler har i brevet af 17. september 2004 til talsmændene om dette spørgsmål anført følgende:

”I klager over, at I bliver obstrueret i jeres arbejde med at udgive et fangeblad.

I skrivelse af 8. juli 2004 stilet til talsmandsgruppen har undertegnede [vicefængselsinspektøren; min bemærkning] tilkendegivet, at der kan udgives et fangeblad, men at der ikke vil blive givet økonomisk tilskud af fængslet af nogen art ligesom hvert blad vil skulle godkendes af Inspektionen.

Af brevet fremgår ligeledes, at Inspektionen udbeder sig en skriftlig redegørelse for, hvordan talsmandsgruppen ønsker redaktionsarbejdet tilrettelagt.

Inspektionen har ikke modtaget en sådan redegørelse fra talsmandsgruppen. I stedet anmodede/beordrede talsmandsgruppen 2 medindsatte til at give møde på et angivet tidspunkt.

Talsmandsgruppen ønskede herefter at afholde møde med nogle andre indsatte, hvilket blev afslået i fløjen under henvisning til, at redaktionsarbejdet ikke skulle opstarte inden Inspektionen havde modtaget en skriftlig redegørelse fra talsmændene.

Såfremt talsmandsgruppen ønsker at opstarte et blad skal der igen henstilles til, at Inspektionen modtager en redegørelse fra talsmandsgruppen, om hvorledes man ønsker et redaktionsarbejde tilrettelagt.”

Af straffuldbyrdslovens § 37, stk. 1, og varetægtsbekendtgørelsens § 27 fremgår det at de indsatte har ret til at udgive blade. Af straffuldbyrdslovens § 37, stk. 2, fremgår det at fængslet yder støtte til udgivelse af ét blad. Efter stk. 3 har institutionens leder adgang til på forhånd at gennemlæse de indsattes blade, og ledelsen kan forbyde offentliggørelsen af bestemte artikler såfremt sikkerhedsmæssige hensyn gør det påkrævet, eller indholdet groft forulemper enkeltpersoner.

De nærmere regler om udgivelse af blade findes i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 371 af 17. maj 2001. Til bekendtgørelsen knytter sig en vejledning (nr. 76 af 16. maj 2001).

Af varetægtsbekendtgørelsens § 27 fremgår det at de indsattes ret til at udgive blade sker efter reglerne i den nævnte bekendtgørelse nr. 371 af 17. maj 2001. Af denne bekendtgørelse fremgår det bl.a. at straffuldbyrdslovens § 37 og reglerne i bekendtgørelsen finder tilsvarende anvendelse for varetægtsarrestanter, jf. bekendtgørelsens § 6. Det fremgår dog af pkt. 2 i vejledningen til bekendtgørelsen om indsattes udgivelse af blad at det alene er bestemmelserne i straffuldbyrdslovens § 37, stk. 1 og 3, der gælder for alle kriminalforsorgens institutioner, mens § 37, stk. 2 (som det også fremgår af ordlyden af bestemmelsen), kun gælder for fængsler. Tilsvarende fremgår af pkt. 67 i vejledningen til varetægtsbekendtgørelsen (nr. 125 af 4. november 2003) idet det dog er anført at straffuldbyrdslovens § 37, stk. 1, indebærer at varetægtsarrestanter (kun) har ret til at udgive ét blad.

Om end det nok kun er et teoretisk spørgsmål, anmoder jeg direktoratet om at oplyse om det skal forstås sådan at varetægtsarrestanter kun har ret til at udgive ét blad. Sådan som jeg læser straffuldbyrdslovens § 37, stk. 1 og 2, i sammenhæng har de indsatte ret til at udgive (flere) blade (stk. 1), men kan alene få støtte til ét blad (stk. 2). Da det alene er bestemmelsen om støtte i § 37, stk. 2, der ikke gælder for arresthusene (og pensioner), synes de indsatte i arresthusene således også (hvis de ønsker det) at have ret til at udgive flere blade.

Bekendtgørelsen om indsattes udgivelse af blad i kriminalforsorgens institutioner indeholder regler om den – praktiske og økonomiske – støtte som fængslet efter straffuldbyrdslovens § 37, stk. 2, skal og kan give til udgivelse af et blad, jf. bekendtgørelsens § 1-3. Bekendtgørelsen indeholder herudover bestemmelser om at Direktoratet for Kriminalforsorgen skal have tilsendt to eksemplarer af hvert blad der udkommer med støtte fra fængslet (§ 4), og at institutionens leder kan fastsætte regler om gennemførelse af adgangen til på forhånd at gennemlæse de indsattes blade.

Jeg har noteret mig at Københavns Fængsler ikke har afvist at lade de indsatte udgive et blad, men bl.a. har bedt om en skriftlig redegørelse for hvordan talsmandsgruppen ønsker redaktionsarbejdet tilrettelagt. Jeg anmoder om oplysning om hvor-

vidt det skal forstås som en betingelse for at de indsatte kan udgive et blad, jf. også det senere oplyste i Københavns Fængslers brev af 17. september 2004 til talsmændene om at et møde blev afslået i fløjen under henvisning til at "redaktionsarbejdet ikke skulle opstarte inden Inspektionen havde modtaget en skriftlig redegørelse fra talsmændene". I bekræftende fald beder jeg om direktoratets bemærkninger hertil.

Københavns Fængsler har, som det fremgår, afvist at give økonomisk tilskud til udgivelsen af et blad.

Af forarbejderne til bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 2, fremgår det at straffelovsrådet uden betænkeligheder fandt at retten til støtte kunne begrænses til "de større institutioner, dvs. fængslerne". Det er endvidere anført at der med ordet "fængslet" sigtes til "åbne og lukkede fængsler". (Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, s. 3685).

Københavns Fængsler er (trods navnet) som tidligere nævnt landet største arresthus. I visse sammenhænge synes Københavns Fængsler imidlertid at blive ligestillet med et fængsel. Københavns Fængsler ledes af en fængselsinspektør og har indgået en resultatkontrakt med direktoratet.

Jeg anmoder direktoratet om at oplyse om Københavns Fængsler er omfattet af bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 2.

Københavns Fængsler har i brevet til talsmændene anført at hvert blad vil skulle "godkendes" af inspektionen.

Som nævnt fremgår det af straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 3, at institutionens ledelse har adgang til på forhånd at gennemlæse de indsattes blade, og at lederen kan forbyde offentliggørelse af bestemte artikler hvis sikkerhedsmæssige hensyn gør det påkrævet, eller indholdet groft forulemper enkeltpersoner. Efter bekendtgørelsens § 5

kan der fastsættes nærmere regler om gennemførelsen af adgangen til på forhånd at gennemlæse de indsattes blade. Sådanne regler ses ikke fastsat af Københavns Fængsler. I vejledningens pkt. 4 er det anført hvad der skal forstås ved ”sikkerhedsmæssige hensyn”.

Med bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 3, er der sket en indskrænkning af den formelle ytringsfrihed. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår det at denne indskrænkning efter Straffelovsrådets flertal og Justitsministeriets opfattelse ikke kan antages at være i strid med grundlovens § 77 (Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, s. 3685).

Som det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 3, har institutionens leder ret til på forhånd at ”gennemlæse” indsattes blade, og lederen kan forbyde offentliggørelse af ”bestemte artikler, såfremt sikkerhedsmæssige hensyn gør det påkrævet eller indholdet groft forulemper enkeltpersoner”. Der kan således ikke (internt) opstilles krav om at enhver artikel skal ”godkendes” af ledelsen.

Idet jeg går ud fra at det anførte i brevet til talsmændene om godkendelse skal forstås i overensstemmelse med straffuldbyrdelseslovens § 37, stk. 3, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

5.1.3.3. Adgang til KF-samlingen

Talsmændene har i brevet af 24. juli 2004 anført at denne samling ikke er tilgængelig for talsmændene/de indsatte, og at den ikke er identisk med det eksemplar som talsmændene har fået udleveret, som ikke er ajourført.

Københavns Fængsler har i brevet af 17. september 2004 anført følgende:

”Afdelingerne har oplyst, at indsatte efter anmodning kan få udleveret en kopi af KF-regelsamlingen.

På baggrund af det oplyste finder Inspektionen ikke grundlag for at foretage ændringer vedrørende indsattes adgang til KF-regelsamlingen.

I Østfløjen er der desuden på fællesareal opstillet infostander.”

Da de indsatte, herunder talsmændene, efter det oplyste efter anmodning kan få en kopi af KF-samlingen, og talsmændene hermed har mulighed for at få et ajourført eksemplar, foretager jeg mig ikke mere vedrørende talsmændenes klage under dette punkt. Da jeg må forstå at talsmændenes eksemplar(er) af regelsamlingen ikke løbende ajourføres (lige som fængslets skriftlige eksemplarer), anbefaler jeg dog Københavns Fængsler at indføre en procedure der sikrer at også talsmændenes eksemplar(er) ajourføres. Jeg anmoder om underretning om hvad min anbefaling giver anledning til.

5.1.3.4. Manglende orientering

Københavns Fængsler har opfattet talsmændenes klage som en klage over at talsmændene ikke blev orienteret før halvtaget på Vestfløjens gårdtursareal blev revet ned. Jeg forstår det af talsmændene anførte i brevet af 24. juli 2004 sådan at talsmændene generelt klager over manglende orientering fra fængslets side, og at spørgsmålet om orientering vedrørende nedrivning af det nævnte halvtag er et eksempel herpå.

Københavns Fængsler har i brevet af 17. september 2004 vedrørende den manglende orientering om nedrivning af halvtaget på Vestfløjens gårdtursareal anført følgende:

”Det kan oplyses, at dette er korrekt. Der var tale om en vanskelig byggesag, hvor der løbende skete ændringer. Talsmændene burde dog have været informeret.”

Jeg er enig i at talsmændene – uanset at der var tale om en vanskelig byggesag – burde have været informeret i det konkrete tilfælde.

Bortset fra at gøre Københavns Fængsler bekendt med at der – som jeg læser talsmandsgruppens brev – så vidt ses efter talsmandsgruppens opfattelse er tale om et generelt problem, har jeg ikke grundlag for at foretage mig mere vedrørende den generelle klage. Jeg går ud fra at Københavns Fængsler generelt er opmærksom på at orientere talsmændene når det skal/bør ske, og at den manglende orientering i det nævnte tilfælde således skyldes en fejl.

5.1.3.5. Tilbagebetaling af midler som talsmandsgruppen har bevilget til renovering af gårdtursarealer og kondirum

Talsmændene har krævet tilbagebetaling af midler der over butikskontoen er bevilget til renovering af gårdtursarealet og kondirum. Talsmændene henviser til at midlerne ikke er brugt til at fremme velfærd for de indsatte, men til almindelig vedligeholdelse af fængslet idet den tid som de indsatte må benytte gårdtursarealet og kondirumme-
ne, er sat ned.

Københavns Fængsler har i brevet af 17. september 2004 om dette spørgsmål anført følgende:

”I gør gældende, at I ønsker tilbagebetalt penge, som I har bevilliget til gårdtursarealer samt kondilokaler. De bevilligede penge vedrører overskud fra butikskontoen. Baggrunden for, at I ønsker pengene tilbagebetalt, er, at I er af den opfattelse at pengene er gået til vedligeholdelse og ikke forbedringer, der er kommet de indsatte til gode.

Økonomichef Peter Rask har på baggrund af jeres klage udtalt, at renoveringen af gårdtursarealet, hvor der blev lagt asfalt i stedet for grus, skete efter talsmandsgruppens ønske. Der er tale om en forbedring og ikke vedligeholdelse.

Vedrørende indretning af kondirummene er der ligeledes tale om forbedringer, hvor talsmændene i fløjene har været involveret i beslutningerne om indretningen.

Ønsket om tilbagebetaling kan derfor ikke imødekommes, idet der er tale om forbedringer af forholdene for de indsatte, som er aftalt med talsmandsgruppen i almindelige drøftelser om butiksoverskuddet.”

Inden jeg tager stilling til dette forhold, og idet jeg i øvrigt henviser til pkt. 2.13., anmoder jeg om en udtalelse fra direktoratet vedrørende dette forhold.

5.1.3.6. Ubesvarede henvendelser

Talsmandsgruppen har generelt klaget over at ledelsen ikke besvarer skriftlige henvendelser fra talsmandsgruppen, og har vedlagt en række (på daværende tidspunkt) ubesvarede henvendelser som eksempler herpå.

Københavns Fængsler har i brevet af 17. september 2004 om dette spørgsmål anført følgende.

”Det kan indledningsvis oplyses, at mange af de henvendelser, I retter til Inspektionen typisk vil blive uddelegeret til de personer, som beskæftiger sig med området. Ligeledes kan henvendelser til andre dele af Københavns Fængsler være videregivet til de kompetente indenfor området.

I forbindelse med sagsbehandlingen er der fulgt op på, om de enkelte skrivelser er besvaret. Med undtagelse af skrivelserne vedrørende Vestfløjens gårdtursareal (se venligst pkt. 5) og bestilling af varer til talsmandsrummet, er de vedlagte henvendelser besvaret enten mundtligt eller skriftligt.

Vedrørende bestilling af varer kan det oplyses, at forsinkelsen skyldes en beklagelig fejl, og at bestillingen vil blive iværksat.

Det bemærkes i øvrigt, at der i den seneste tid, ... har været utroligt mange henvendelser, som ofte er kopieret, således at breve med samme indhold og om samme emne blev sendt til mange forskellige i fængslet, hvilket kun skaber forvirring.”

Jeg har noteret mig at de konkrete henvendelser som talsmændene vedlagde som eksempler, er besvaret enten mundtligt eller skriftlig, bortset fra to af skrivelserne som er besvaret i brevet af 17. september 2004.

Det følger af god sagsbehandlingsskik at skriftlige henvendelser besvares skriftligt, medmindre borgeren erklærer sig enig i at en mundtlig besvarelse er tilstrækkelig, jf. Karsten Loiborg m.fl., Forvaltningsret, 2. udgave 2002, s. 580-81.

Jeg anmoder på denne baggrund om direktoratets bemærkninger til det af fængslet oplyste om at nogle af henvendelserne er besvaret mundtligt. Jeg beder samtidig fængslet om at oplyse om der er gjort notat om indholdet af de svar som er givet mundtligt.

Jeg har ingen bemærkninger til at henvendelser til inspektionen der vedrører forhold som er uddelegeret, videregives til de personer som der er sket delegation til, med henblik på besvarelse; mange af de breve som talsmændene vedlagde, var ikke stilet til inspektionen, men til afdelingsledere m.fl. Jeg går ud fra at ledelsen vil henlede personalets opmærksomhed på klagen fra talsmændene som vel må forstås som en generel klage over at talsmandsgruppen ofte ikke modtager svar på henvendelser. På denne baggrund og da der nu er sket en besvarelse vedrørende de konkrete forhold, foretager jeg mig ikke mere vedrørende talsmændenes generelle klage over at talsmandsgruppen ikke får svar på skriftlige henvendelser. Jeg må henvise talsmandsgruppen til i konkrete tilfælde at klage til ledelsen af Københavns Fængsler eller Direktoratet for Kriminalforsorgen.

5.1.4. Madrasser og sengelinned

Talsmandsgruppen klagede over at madrasser og sengelinned er i meget dårlig stand og uhygiejnisk. (Den 9. juni 2004 modtog jeg tillige en konkret klage fra en indsat i Københavns Fængsler over bl.a. kvaliteten af sengelinnedet).

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at budgettet er decentraliseret, og at de enkelte afdelinger derfor selv er ansvarlige for vask og udskiftning mv.

Det fremgår af interne bestemmelser til tjenestebrug (dateret august 2001) at afdelingspersonalet sender defekte/tilsmudsede madrasser til madrasrummet så vidt mu-

ligt med oplysning om hvad madrassen er forurennet med. I nærmere angivne tilfælde skal det fremgå af mærke på madrassen at den skal destrueres. Udleverede dynetæpper udskiftes til vask ca. hver 8. uge når de inden for denne periode har været anvendt til flere indsatte, og ellers når personalet skønner det nødvendigt.

Jeg har noteret mig at der er fastsat en procedure for aflevering og kassation af defekte og tilsmudsede madrasser (som jeg går ud fra renses hvis de ikke kasseres) og for vask af dynetæpper, men beder (som bebudet under inspektionen og i mit brev til talsmandsgruppen) Københavns Fængsler om at oplyse om procedure for kassation og udskiftning af defekt/tilsmudset sengelinned. Jeg går ud fra at der gælder samme procedure for hovedpuder som for dynetæpper, men beder fængslet om at oplyse om det er korrekt antaget.

5.2. Møde med talsmændene og øvrige repræsentanter for afdelingen for negativt stærke indsatte

Mødet med talsmændene og øvrige repræsentanter for de indsatte på denne afdeling drejede sig først og fremmest om bebudede stramninger på afdelingen, jf. nedenfor. De øvrige spørgsmål som blev rejst af de indsatte under mødet på denne afdeling, blev alle afsluttet i mit brev af 30. juni 2004 til talsmændene og repræsentanterne på afdelingen.

Forud for mødet havde jeg modtaget et mødeoplæg fra talsmændene, og under mødet modtog jeg et supplement og bilag til dette. Jeg har efterfølgende modtaget et brev af 18. juni 2004 fra talsmændene der beskriver netop foretagne og planlagte ”skærpeelser af afsoningsforhold på afdeling 1. vest”, og et brev af 23. juni 2004 der bl.a. indeholder yderligere oplysninger om hvad der sker med blandt andet afdelingens fritids- og aktivitetsområde. Med dette brev har jeg modtaget et udateret brev fra tidligere talsmænd på afdelingen til Folketingets Retsudvalg vedrørende oprettelse af arbejdspladser til afdelingen og retsudvalgets kvittering af 6. august 2002 for modtagelsen af brevet. Endvidere er jeg bekendt med at talsmanden for afdelingen i brev af 7. juli 2004 med bilag har rettet henvendelse til Folketingets Retsudvalg om stram-

ningerne. Endvidere har talsmændene på denne afdeling sendt mig et brev af 29. september 2004 der beskriver hvad der er sket siden brevet af 23. juni 2004. Talsmændene vedlagde kopi af et brev af 28. september 2004 til inspektionen.

Efter udsendelsen af den foreløbige rapport har jeg fra talsmændene modtaget et brev af 4. februar 2005 med bilag, jf. nedenfor. Brevet er sendt til min orientering.

De nævnte stramninger drejer sig om initiativer som blev offentliggjort den 12. maj 2004 af justitsministeren, og som sker som et led i en generel stramning af regimet på afdelingerne for negativt stærke indsatte. Direktoratet for Kriminalforsorgen har den 11. maj 2004 udsendt en skrivelse om de nye strategier over for negativt stærke indsatte, herunder rockere, til kriminalforsorgens institutioner. Af det foreliggende materiale om ændringerne fremgår det at der skulle etableres et fælles regelsæt for de negativt stærke indsatte i fængslerne med henblik på at sikre ensartede afsoningsvilkår, bl.a. vedrørende beskæftigelsespligt, besøg, styrketræning og medbringelse af penge og egne genstande. Ensartetheden skal ikke kun gælde afdelingerne imellem, men også i forhold til de andre indsatte. Beskæftigelsespligten skal håndhæves konsekvent, så alle negativt stærke indsatte fremover tilbydes beskæftigelse. Indsatte som ikke vil beskæftiges, vil skulle opholde sig for låst dør i arbejdstiden. Det skal sikres at negativt stærke indsatte ikke får bedre besøgs muligheder end andre indsatte, og at besøg ikke kan foregå i arbejdstiden, hvilket i praksis vil betyde at der bliver færre besøg end hidtil. Voldelige eller truende indsatte overføres øjeblikkeligt til Politigårdens Fængsel hvor forholdene er mere restriktive. Afdelingerne skal deles op i mindre sektioner med hver sin afdelingsleder. Ændringerne i regelsættet på afdelingerne skulle være gennemført i september hvor den nye arrestafdeling i Politigårdens Fængsel forventedes (og nu er) klar, og opdelingen af afdelingerne ville herefter skulle ske fortløbende og være afsluttet i foråret 2005.

De indsatte på afdeling 1. vest anførte at det efter deres opfattelse vil være urimeligt at foretage stramninger på denne afdeling idet der er tale om en meget velfungerende afdeling uden problemer mellem personale og indsatte. De indsatte mener ikke at de

skal bøde for problemer i Statsfængslet i Nyborg som efter de indsattes opfattelse er årsag til stramningerne.

Repræsentanter for personalet gav også under inspektionen en beskrivelse af afdelingen og bekræftede at der ikke siden afdelingens oprettelse havde været problemer med de indsattes adfærd i forhold til personalet, herunder episoder med trusler eller vold mv. Det blev bl.a. oplyst at det personale der er på afdelingen, alle er meget erfarne og har erfaring (mange) andre steder fra. En ansat oplyste at personalet synes at afdeling 1. vest er det bedste sted de hidtil har været.

Efterfølgende har jeg desuden fra personalet på afdelingen modtaget en skriftlig beskrivelse af afdelingen og redegørelse for personalets opfattelse af hvordan afdelingen fungerer. I dette brev oplyser personalet bl.a. om tiltag som blev iværksat på afdelingen som kompensation for manglende arbejdsopgaver til de indsatte på denne afdeling, herunder mulighed for besøg i arbejdstiden, men at de indsatte efter et stykke tid selv begyndte at planlægge de arbejdsopgaver der er på afdelingen, hvilket fungerer udmærket. Den enkelte indsatte hverdag er rimelig struktureret. Personalet har tilføjet at de indsatte talsmænd flere gange har efterspurgt arbejde. Personalet har videre anført at de problemer der har været omtalt i pressen vedrørende stærkeafdelingerne, ikke findes på afdeling 1. vest på Vestre Fængsel. Der er en god tone de indsatte og ansatte imellem, og de indsatte opfører sig ordentligt. Personalet er glade for at være på afdelingen, men er frustrerede over de tiltag som skulle iværksættes på grund af problemer på andre afdelinger og uden at personalet på afdeling 1. vest blev hørt.

Med brevet af 18. juni 2004 har talsmændene sendt mig kopi af et brev af samme dag til inspektionen på Københavns Fængsler. Af dette brev fremgår det at talsmændene denne dag havde fået oplyst at det samme dag bl.a. var bestemt at barakken som er afdelingens fritids- og aktivitetscenter, skulle rives ned den 23. juni 2004 for at blive erstattet af en anden og større bygning med henblik på beskæftigelse. I brevet stiller talsmændene en række spørgsmål til inspektionen. I brev af 23. juni 2004 har talsmændene oplyst at de indsatte den foregående søndag havde tømt barakken for

sportsrekvisitter mv. og dagen efter var begyndt at rive et halvtag ned, men at de senere samme dag var blevet orienteret om at nedrivningen/ombygningen af barakken var sat i bero (på grund af en bevillingsmæssig misforståelse). Med brevet fulgte, som nævnt ovenfor, en henvendelse som den tidligere talsmandsgruppe havde rettet til retsudvalget om manglen på arbejdspladser på afdelingen, og retsudvalgets kvittering af 6. august 2002 på modtagelsen heraf. Københavns Fængsler bekræftede telefonisk den 6. juli 2004 at byggeplanerne var sat i bero, og oplyste at der ikke var sket ændringer i barakken eller dens anvendelse. I brevet af 29. september 2004 har talsmændene oplyst at talsmændene i slutningen af august 2004 fik præsenteret en tredje tegning hvorefter barakken var ”skrumpet ind” og ikke længere ville ødelægge gårdtursarealet idet det 150 m² store værksted ikke længere var med i planen. Det er desuden i brevet af 29. september 2004 oplyst at der (endnu) ikke var sket ændringer i dagligdagen for de indsatte på afdelingen. I det vedlagte brev af 28. september 2004 til inspektionen rykker talsmændene for et møde med inspektionen.

Med brevet af 4. februar 2005 har talsmændene fremsendt materiale til orientering om udviklingen siden september 2004, herunder kopi af et referat af et møde den 20. oktober 2004 – det møde som talsmændene rykkede for i brevet af 28. september 2004 – og senere møder med talsmændene samt et brev af 27. oktober 2004 som er en opfølgning på mødet den 20. oktober 2004. De vedlagte bilag omfatter tillige bl.a. en ny husorden for afdeling 1. vest af 5. januar 2005 og et brev af 3. februar 2005 fra talsmændene til fængselsinspektøren i Vestre Fængsel med kommentarer til de (alleerede gennemførte og kommende) skærpede afsoningsvilkår og den nye husorden. Det fremgår af et vedlagt referat af 17. januar 2005 af et møde den 6. januar 2005 med talsmændene for afdelingen at det var aftalt at talsmændene skulle gennemgå husordenen med henblik på eventuelle bemærkninger til næste møde med afdelingens talsmænd. Det fremgår tillige af dette referat bl.a. at det var besluttet at ombygge afdeling 1. vest i løbet af 2005 således at den ville kunne opdeles i to afsnit, at der endnu ikke var truffet beslutning om hvor de indsatte skal opholde sig under ombygningen, og at der ikke var arbejdskraft blandt de indsatte på afdelingen til færdiggørelse af den nye beskæftigelseshal. Af materialet fremgår det desuden at beskæftigelsespligten skulle håndhæves fra 1. november 2004, og at den nævnte beskæftigel-

seshal vil blive indrettet med bl.a. fællesværksteder til fx møbelrenovation, men at der ikke vil blive arbejdspladser nok til alle de indsatte på afdelingen.

Det fremgår i øvrigt indledningsvis af den vedlagte husorden at den er koordineret med afdelingerne for negativt stærke indsatte i Statsfængslerne i Nyborg, Horsens og Vridsløselille.

I følgebrev af 4. februar 2005 til mig har talsmændene oplyst at talsmændene vil forsøge at ”køre nogle sager på de opstramminger som [talsmandsgruppen] føler er i strid med lovgivningen eller forvaltningsloven”, og at talsmændene vil vende tilbage hertil såfremt det bliver aktuelt.

Under inspektionen fik jeg det indtryk at afdeling 1. vest er en meget velfungerende afdeling. Dette indtryk bekræftes af udsagnene fra personalet der, som nævnt, har en stor, alsidig erfaring og dermed et godt sammenligningsgrundlag. Det er mit indtryk at personalets udsagn var oprigtige.

Såvel under mødet som i det mødeoplæg jeg modtog fra de indsatte på afdelingen, blev der stillet flere spørgsmål der vedrørte lovgivningsmagtens adgang til blandt andet at fastsætte bestemmelser om mere restriktive afsoningsvilkår for personer med tilhørsforhold til en rockergruppe end de vilkår der gælder for andre personer der udstår straf. Jeg oplyste de indsatte om at Folketinget ikke hører under området for ombudsmandens virksomhed (ombudsmandslovens § 7, stk. 1), og at jeg derfor ikke kan beskæftige mig med lovgivningspolitiske spørgsmål eller tage stilling til indholdet af de love som Folketinget har vedtaget. I det omfang talsmændene ønskede at påvirke den politiske beslutningsproces, henviste jeg dem til at gøre de rejste politiske synspunkter og indvendinger gældende over for politikerne (Folketinget, herunder Folketingets Retsudvalg). Jeg er som nævnt ovenfor bekendt med at talsmanden den 7. juli 2004 har rettet henvendelse til Retsudvalget.

Da stramningerne på afdelingerne for negativt stærke indsatte er politisk bestemt, kan jeg ikke foretage mig noget vedrørende disse stramninger.

Jeg anmoder om underretning om hvad der videre sker i anledning af talsmændenes brev af 3. februar 2005 til inspektøren.

Jeg har i øvrigt noteret mig at talsmændene eventuelt vil rejse konkrete sager vedrørende nogle af stramningerne. På det foreliggende grundlag foretager jeg mig ikke mere vedrørende ændring af forholdene for de indsatte på afdeling 1. vest i Vestre Fængsel. Jeg henviser i den forbindelse også til at der er tale om ændringer som ikke kun vedrører afdeling 1. vest, men som omfatter alle afdelingerne for negativt stærke indsatte.

6. Euforiserende stoffer og mobiltelefoner

Det blev oplyst at der findes en del hash i fængslet, og at der også foregår handel de indsatte imellem. Derimod findes der yderst sjældent sprøjter. Hvis de indsatte anvender hårdere euforiserende stoffer, er der hovedsagligt tale om rygeheroin.

Hashhandlen mellem de indsatte medfører at der stiftes gældsforhold. Københavns Fængsler har afprøvet tekniske hjælpemidler til at imødegå problemerne med stoffer i fængslet, men afprøvede apparater har ikke fungeret som ønsket. Hashhunden er det mest effektive middel til at finde frem til stofferne. Det fremgår af opfølgningen på resultatkontrakten at Københavns Fængsler vil fortsætte med at afprøve tekniske hjælpemidler, og at brugen af narkohunde er blevet øget, samt at fængslet vil fortsætte arbejdet med begrænsning af narko.

Det blev tillige oplyst at de fleste stoffer findes på fællesarealer hvor det ikke er muligt at drage nogen indsatte til ansvar for dem, men de smugles også ind i forbindelse med besøg og fravær fra institutionen. En del stoffer kommer ind gemt i kroppens hulrum. Det blev desuden oplyst at der ikke sker en systematisk visitation i forbindelse med besøg mv., men at detektorkarmen anvendes i alle tilfælde.

En af direktoratet nedsat arbejdsgruppe har behandlet spørgsmålet om modvirkning af uønsket kommunikation blandt de indsatte i arresthusene. Tekniske løsninger til imødegåelse af problemer med mobiltelefoner i institutionerne er ikke tilstrækkelige. Navnlig sms-beskeder er et problem idet en sådan kan sendes af sted/modtages i løbet af meget kort tid således at personalet ikke kan nå at finde frem til den indsatte som ulovligt bruger mobiltelefonen. Mange ting kan endvidere omdannes til erstatninger for opladere der konfiskeres. Mobiltelefoner benyttes også til at skabe gældsforhold mellem de indsatte. Direktoratet er i en anden sag anmodet om at underrette mig når direktoratet har taget stilling til arbejdsgruppens indstilling.

I kriminalforsorgens statistik findes en oversigt over fund af rusmidler i fængsler og arresthuse. I statistikken for 2003 er Københavns Fængsler ikke (længere) opført særskilt, men sammen med Sandholmlejren og arresthusene. Af statistikken for 2002 fremgår det (s. 37) at Københavns Fængsler dette år havde 191 tilfælde af fund af cannabis under 10 gram, 34 tilfælde af fund af cannabis over 10 gram, 55 tilfælde af fund af andre euforiserende stoffer og 5 tilfælde af fund af alkohol. Københavns Fængsler kan ikke umiddelbart sammenlignes med de øvrige institutioner under kriminalforsorgen, men i hvert fald i år 2002 syntes der ikke at være tale om at der skete (væsentlig) flere fund i Københavns Fængsler end i de lukkede anstalter og de øvrige arresthuse – snarere tværtimod.

Direktoratet har i tilbagemelding af 3. februar 2004 på opfølgning af resultatkontrakten for 2003 anført at der tilsyneladende er gjort en tilfredsstillende indsats, men at vurderingen beror på direktoratets generelle viden om indsatsen idet afrapporteringen fortsat ikke er tilfredsstillende.

7. Vold og trusler

Der foregår vold mellem de indsatte. Københavns Fængsler ved ikke hvor udbredt det er, bl.a. fordi de indsatte ikke fortæller om det. I sidste kvartal forud for inspektionen blev 10 episoder afdækket ved forhør. Københavns Fængsler har diskuteret

hvordan ”mørketallene” kommer frem, og overvejer at inddrage sundhedspersonalet med henblik på afklaring heraf.

Jeg anmoder om oplysning om resultatet af fængslets overvejelser.

Det fremgår af kriminalforsorgens årsberetning for 2003 (s. 18) at det er besluttet fra år 2004 at udarbejde statistik over mængden af vold og trusler mellem indsatte.

Det er ofte på gårdtur og fællestoiletter mv. at episoder af vold mv. finder sted. På grund af flere episoder af vold under gårdtur er der i henholdsvis efteråret 2003 og foråret 2004 sket en opdeling af gårdturene i Øst- og Nordfløjen således at to etager afvikler gårdtur ad gangen. I Nordfløjen som har færre toiletter end de andre fløje, skulle der desuden, som tidligere nævnt, etableres fire separate toiletter. Ud over etablering af separate toiletter forsøger man at imødegå problemerne ved interne flytninger hvilket der er bedre mulighed for i Københavns Fængsler end andre steder idet også Blegdamsvejens Fængsel kan benyttes i forbindelse med interne flytninger.

Der har også været episoder af vold mod personalet, og i starten af år 2004 havde der været en voldsom episode af vold mod en af lægerne. Gerningsmanden var i dette tilfælde psykisk syg. Der sker som hovedregel anmeldelse til politiet, og det er ledelsen der træffer beslutningen herom. Politiet tager disse anmeldelser alvorligt. Det involverede personale får tilbud om debriefing mv.

Det fremgår af fængslets resultatkontrakt for 2003 at fængslet har deltaget i en arbejdsgruppe som direktoratet i sin tid nedsatte, vedrørende en særlig indsats for at nedbringe antallet af episoder af vold og trusler mod personalet. På baggrund af forslag fra denne arbejdsgruppe skal fængslet ifølge resultatkontrakten kvalitetssikre registreringen og indberetningen af episoder af vold og trusler. Fængslet skal desuden vurdere og overveje initiativer til at nedbringe antallet af tilfælde af vold og trusler mod personalet. I fængslets resultatopfølgning (af 5. december 2003) har fængslet anført at fængslet planlægger en række orienteringsmøder når resultatet af arbejds-

gruppens arbejde foreligger (hvad det gør nu, jf. citatet nedenfor), og at der pågår drøftelser om hvordan selve håndteringen af vold og trusler kan forbedres. Direktoratet har i tilbagemelding af 3. februar 2004 om dette spørgsmål skrevet følgende:

”Vold og trusler: Direktoratet finder ikke, at der er gjort en tilstrækkelig indsats. Fængslet har tilsyneladende ikke udarbejdet procedurer for kvalitetssikring af registreringen af vold og trusler. Procedurene skal indeholde en klar fordeling af ansvar og beføjelser og sikre, at episoder med vold og trusler om vold bliver analyseret med henblik på iværksættelse af eventuelle forebyggende foranstaltninger. Desuden bør der ske en opfølgning, der afdækker, om de forebyggende foranstaltninger er gennemført effektivt. Fængslet skal snarest sikre, at dette krav opfyldes.

Endvidere finder direktoratet, at fængslet bør overveje og igangsætte initiativer til nedbringelse af vold og trusler. Dette arbejde bør koordineres med direktoratets brev af 11. december 2003 om udmøntning af indstillingen fra arbejdsgruppen om nedbringelse af vold og trusler.”

Jeg anmoder om oplysning om hvad der videre sker i den anledning.

8. Projekter

Københavns Fængsler afvikler motivationsprogrammer i relation til såvel kvindelige som mandlige stofmisbrugere. Det drejer sig om henholdsvis Projekt Menneske (som startede i marts måned 2003) og Kongens Ø. De kvindelige indsatte som deltager i Projekt Menneske, er anbragt på Vestfløjen. De mandlige indsatte som deltager i Kongens Ø-projektet, er ikke samlet på en særlig afdeling, men hovedparten af disse indsatte er placeret i Østfløjen. Projekterne kan sagtens gennemføres selv om de indsatte ikke er samlet på særafdelinger. Behandlingskonsulenten oplyste at de indsattes udbytte dog ville blive optimeret hvis der skete en sektionering. Det er imidlertid ikke forudsat at der skal ske en sådan sektionering i Københavns Fængsler. Som nævnt er der ikke tale om egentlig behandling, men alene om motivationsprogrammer, og de indsatte som ønsker at deltage, behøver derfor ikke som på behandlingsafdelingerne i fængslerne (Horserød og Vridsløselille) at være stoffri for at kunne deltage.

Det fremgår af opfølgningen på resultatkontrakten for 2003 at fængslet har arbejdet tilfredsstillende med kravet i denne kontrakt – hvorefter fængslet skal sikre at motivationsprogrammerne udvikler sig i overensstemmelse med formålet som det er beskrevet i projektindstillingerne.

9. Forsorgsarbejde

Den 1. juni 2003 overtog Københavns Fængsler efter beslutning fra direktoratet socialrådgiverbetjeningen fra KiF-afdelingerne. Socialrådgiverne er fysisk placeret samlet, men til hver fløj er knyttet 2-3 faste socialrådgivere med pågældende fløjs afdelingsleder som chef. Fængslet har desuden en behandlingskonsulent som har ansvaret for de behandlingsprogrammer som findes i fængslet. Behandlingskonsulenten har desuden til opgave at undersøge og indsamle viden om hvad der findes af tilbud mv. uden for fængslets regi således at hver enkelt socialrådgiver ikke skal undersøge det.

Af fængslets resultatkontrakt for 2003 fremgår det at fængslet skulle gennemgå sine processer for forsorgsarbejdet og iværksætte tiltag til forbedring af nærmere angivne forhold. I fængslets opfølgningsbrev af 5. december 2003 er henvist til et vedlagt bilag som redegør nærmere for hvad der er sket i den anledning, og hvorfor kravene i resultatkontrakten kun forventes delvis opfyldt på dette punkt.

Direktoratet har i tilbagemeldingen af 3. februar 2004 herom anført følgende:

”...

Direktoratet finder, at der er lavet et utilstrækkeligt arbejde med kravet, idet der ikke ses et fremadrettet arbejde med faglige netværk samt fordeling af opgaver mellem socialrådgivere og fængselsfunktionærer. Direktoratet har forståelse for de vanskeligheder, der har været og finder, at kravet bør fortsætte i 2004, således at der kan ses en effekt. Direktoratet finder endvidere, at arbejdet bør ske i sammenhæng med det struktur-mæssige arbejde med den overordnede opgavebeskrivelse for fængselsfunktionærer. Direktoratet vil følge op på arbejdet med forsorgsprojekter i forbindelse med opfølgning på strukturarbejdet.”

Jeg anmoder om underretning om denne opfølgning.

Det fremgår tillige af fængslets resultatkontrakt at fængslet skulle iværksætte tiltag til forbedring af handleplanernes kvalitet og sikring af at alle handleplaner udarbejdes.

Fængslet har i opfølgningen bl.a. anført at fængslet har sat fokus på udarbejdelse af handleplaner, men at det store arbejde med overtagelse af forsorgsarbejdet fra KiF har medført at dette først skete i efteråret 2003. Det fremgår tillige af opfølgningen og blev også nævnt under inspektionen at fængslet i efteråret 2003 foretog en undersøgelse af hvor mange af samtlige obligatoriske handleplaner der faktisk blev udarbejdet. Undersøgelsen viste at ”der var lang vej endnu”, og fokus er derfor i mindre grad på kvaliteten af handleplanerne end på at de udarbejdes.

Direktoratet har i tilbagemeldingen anført at fængslet vil modtage en individuel tilbagemelding når arbejdsgruppen vedrørende evalueringer af handleplaner har færdiggjort sit arbejde.

Jeg anmoder om underretning om resultatet af denne tilbagemelding til Københavns Fængsler.

Efter min anmodning herom har Københavns Fængsler sendt kopi af to anonymiserede handleplaner som er udfærdiget af fængslet. Jeg har ikke foretaget en egentlig gennemgang af disse planer i lyset af de om handleplaner gældende retningslinjer (cirkulære nr. 166 af 29. juni 2001 og vejledning nr. 155 af 29. juni 2001).

10. Information af indsatte

Københavns Fængsler har udarbejdet en (større) regelsamling og har desuden diverse informationsfoldere.

På gangen på en af afdelingerne i Østfløjen er på forsøgsbasis opsat en elektronisk regelsamling som fængslet selv har udviklet (Infoteket). Jeg fik lejlighed til selv at afprøve den. Det er muligt at søge på regler på flere forskellige sprog. I modsætning

til den skrevne regelsamling sker der en umiddelbar opdatering således at reglerne altid er ajour. Direktoratet for Kriminalforsorgen er bekendt med dette forsøg. Der har ikke været hærværk mod Infoteket.

Jeg anmoder om oplysning om resultatet af evalueringen af forsøget – som på mig gjorde et positivt indtryk – til sin tid.

Det fremgår tillige af fængslets interne regler (afsnit III, løbenr. 13) at samtlige indsatte i Vestre Fængsel har mulighed for at modtage fængslets lokale tekst-tv hvis de har tv i cellen. Det lokale tekst-tv er et analogt videobånd som viser skrevet tekst, og der er således ikke mulighed for at benytte søgefunktion som ved almindeligt tekst-tv. (Af hensyn til sikkerheden er tekst-tv-modulet taget ud af fængslets tv-apparater). Det lokale tekst-tv orienterer om aktiviteter inden for skole-, biblioteks-, fritids- og kirkeområdet og om arbejdstilbud. Det kan desuden formidle meddelelser fra fængslets ledelse og de enkelte afdelinger om fx besøg, indlevering af genstande mv., butik og frisør. Det fremgår endvidere af orienteringen på hvilke tidspunkter og på hvilken kanal der sendes meddelelser på tekst-tv.

Jeg har noteret mig denne informationsform som jeg synes er en god måde at informere (supplerende) på, idet information herved kan gives og opdateres hurtigt til alle indsatte – forudsat at de har tv på cellen.

Det fremgår desuden af fængslets interne regler (afsnit III, løbenr. 16) at fængslet har udarbejdet en oplysningsbog til udlændinge. Bogen, der bl.a. indeholder ordbog, findes på nærmere angivne sprog.

11. Afvikling af besøg mv.

Foranlediget af en konkret sag hvor en indsat i besøgsbygningen havde mødt en anden indsat som han var (meget) bange for, spurgte jeg til proceduren med hensyn til

at sikre at indsatte ikke i forbindelse med afvikling af besøg mv. møder andre indsatte som de er bange for.

Personale i besøgsafdelingen oplyste at det i papirerne på de enkelte indsatte er noteret hvis der er særlige forhold som personalet skal være opmærksom på. Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at indsatte som ikke bør være sammen, normalt vil blive placeret i forskellige arresthuse/fængsler, men at Københavns Fængsler ikke kan garantere at indsatte ikke møder andre indsatte i fængslet som de ikke ønsker at møde.

Jeg anmoder fængslet om en skriftlig udtalelse om mulighederne for at sikre at indsatte der frygter andre indsatte, ikke møder disse indsatte, fx i besøgsbygningen. Jeg anmoder endvidere direktoratet om en udtalelse om dette spørgsmål.

12. Bøger og aviser

Af fritidsundersøgelsen fremgår det at biblioteket er den ”aktivitet” som anvendes mest på Københavns Fængsler. De indsatte har dog udtrykt utilfredshed med at bøgerne er for gamle, og at udvalget er for ringe. Der har endvidere været kritik af for mange aflysninger af den ugentlige adgang til biblioteket og manglende information om aflysninger.

Jeg henviser til min anmodning under pkt. 3.3. om underretning om resultatet af opfølgningen af fritidsundersøgelsen.

Af Københavns Fængsler interne regler (afsnit III, løbenr. 9) fremgår det at indsatte der har ophold i en fællesskabsafdeling, kan komme på biblioteket en gang om ugen. (Dette er en ændring i forhold til den ordning der blev praktiseret under min tidligere inspektion af Københavns Fængsler hvor det blev oplyst at biblioteksbetjeningen foregik på den måde at en biblioteksvogn kom rundt i fængslet en gang om ugen).

For så vidt angår indsatte der ikke er i fællesskab, kommer bibliotekaren med en biblioteksvogn (også) en gang om ugen.

Under besigtigelsen af biblioteket blev det oplyst at Københavns Fængsler har en aftale med Københavns Kommune om biblioteksbetjening, men at en del af bøgerne er fængslets egne.

Jeg beder om nærmere oplysning om den aftale som fængslet har med Københavns Kommune om biblioteksbetjeningen, eventuelt blot i form af en kopi af aftalen.

Af de interne regler fremgår det at de indsatte hos afdelingspersonalet kan låne et bogkatalog og herfra bestille bøger. Hvis en ønsket bog ikke findes på fængslets eget bibliotek, vil bibliotekaren forsøge at skaffe den fra andre biblioteker. Under inspektionen blev det desuden oplyst at de indsatte som ikke har adgang til biblioteket, får udleveret kataloger.

Som nævnt under pkt. 2.11. var der bøger på flere sprog i bogudvalget i fængslets bibliotek.

På biblioteket lå MetroXpress fremme i flere eksemplarer, og det blev oplyst at fængslet tillige modtager Kristelig Dagblad som stilles gratis til rådighed for de indsatte. De indsatte kan i øvrigt dagligt købe aviser via fængslets butik (hvilket også fremgår af fængslets interne regler).

Biblioteket vil efter anmodning kunne skaffe aviser på fremmedsprog, men de indsatte har også mulighed for at købe aviser som fængslet dagligt henter på hovedbanegården.

Udenlandske indsatte bør så vidt muligt have adgang til aviser mv. på deres eget sprog, jf. straffuldbyrdelseslovens § 58, stk. 3, og varetægtsbekendtgørelsens § 80, stk. 3. Af pkt. 199 i vejledningen til varetægtsbekendtgørelsen (nr. 125 af 4. novem-

ber 2003) fremgår det at der – afhængig af andelen af udenlandske indsatte – bør være 1-2 udenlandske nyhedsformidlende aviser gratis til rådighed for de udenlandske indsatte. Denne forpligtelse kan opfyldes ved at etablere en ordning med et bibliotek om at overtage bibliotekets aviser efter en periode. Der kan også stilles udskrifter fra internettet til rådighed.

Jeg forstår det oplyste under inspektionen om at biblioteket kan skaffe udenlandske aviser, sådan at de udenlandske indsatte vil kunne fremsætte en anmodning om en (nærmere bestemt) udenlandsk avis, hvorefter denne (hvis det er muligt for biblioteket at skaffe den) vil blive stillet gratis til rådighed for de(n) indsatte. De aviser som personalet henter dagligt på hovedbanegården efter bestilling, skal de indsatte derimod betale for.

Jeg beder Københavns Fængsler om at oplyse om det er korrekt forstået. I bekræftende fald beder jeg fængslet om at oplyse nærmere om hvordan ordningen med biblioteket fungerer, herunder hvor lang tid der går før aviserne er til rådighed.

Jeg beder samtidig Københavns Fængsler om at oplyse om de indsatte gøres bekendt med adgangen til at låne danske nyhedsformidlende aviser og at bestille (gratis) aviser på fremmedsprog fra biblioteket.

Jeg beder desuden fængslet og direktoratet om en udtalelse om hvorvidt den ordning som Vestre Fængsel praktiserer, er tilstrækkelig til at sikre adgangen for de udenlandske indsatte til at få stillet gratis nyhedsformidlende aviser til rådighed.

13. Telefonering

En af de indsatte som jeg talte med (en afsoner), oplyste at han alene kunne få adgang til at telefonere en gang hver 14. dag.

Efter straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 1, har indsatte (afsonere) ret til at føre telefonsamtaler i det omfang det er praktisk muligt (medmindre det nægtes af de grunde

der nævnes i § 57, stk. 2). Bestemmelsen gælder også for indsatte der afsoner i arresthus, herunder Københavns Fængsler.

Justitsministeriet har i en bekendtgørelse nr. 378 af 17. maj 2001 (telefonbekendtgørelsen) fastsat nærmere regler om adgangen til at føre telefonsamtaler. Af § 4, stk. 2, i denne bekendtgørelse fremgår det at institutionens leder kan fastsætte nærmere regler om den praktiske gennemførelse af de indsattes ret til at føre telefonsamtaler, herunder om begrænsninger med hensyn til hyppighed og varighed af telefonsamtalerne under hensyn til de personaleressourcer der medgår til at påhøre eller aflytte samtalerne. (Efter straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3, påhøres eller aflyttes indsattes samtaler i lukkede institutioner, medmindre det ikke skønnes nødvendigt af de grunde der er nævnt i § 57, stk. 2).

Københavns Fængsler har (senest i april 2004) fastsat regler om adgangen for henholdsvis afsonere og varetægtsarrestanter til at telefonere (afsnit II, løbenr. 17). Reglerne vedrørende afsonere indeholder ikke begrænsninger med hensyn til hyppighed eller varighed af telefonsamtaler. (Det er bl.a. anført at samtalerne som udgangspunkt er ukontrollerede, men at de kan overvåges eller aflyttes hvis det skønnes nødvendigt af de grunde der er nævnt i § 57, stk. 2). I relation til varetægtsarrestanter er det anført at tilladelse til telefonering vil kunne gives hvis (det er praktisk muligt og) forbindelse gennem brevveksling ”vil være til væsentlig ulempe for dig og formålet med kontakten”, men ellers er der tale om en gengivelse af reglerne i varetægtsbekendtgørelsens § 75 som der tillige er henvist til.

Spørgsmålet om adgangen til at telefonere har været rejst på talsmandsmøder den 10. april og 25. juni 2003. Ifølge referaterne herfra afviste de ansatte (på afdeling øst) meget tit de indsattes ønske om at ringe. Ifølge referatet fra mødet den 25. juni 2003 blev talsmanden oplyst om at de tilknyttede kort og numre var opbrugt, og at kapaciteten ikke umiddelbart kunne udvides. Ledelsen lovede at undersøge spørgsmålet nærmere. Hvad der videre er sket i den anledning, fremgår ikke af det materiale som jeg har modtaget fra Københavns Fængsler.

Jeg anmoder om oplysning om fængslets praksis med hensyn til gennemførelse af afsoneres adgang til at telefonere og – jf. det citerede ovenfor – om praksis i relation til varetægtsarrestanter. Jeg beder desuden om underretning om resultatet af den undersøgelse som blev bebudet på talsmandsmødet den 25. juni 2003.

14. Handicaptilgængelighed

Jeg har af egen drift rejst en sag om handicaptilgængelighed til kriminalforsorgens institutioner. I et brev af 15. juni 2004 har Direktoratet for Kriminalforsorgen orienteret mig om en kortlægning der har været foretaget af handicaptilgængeligheden, og i brev af 11. august 2004 har direktoratet svaret på et spørgsmål om indretning af arresthuse i Jylland og på Fyn så de vil være i stand til at modtage bevægelseshandicappede. Af brevet fremgår det bl.a. at der for så vidt angår arresthussektoren alene er en arresthusplads i Arresthuset i Helsingør og otte celler i Vestre Hospital der er egnede til kørestolsbrugere, men at der vil blive indrettet tre handicapegnede celler med et handicaptollet i Arresthuset i Frederikshavn, og at arrestafdelingen i Statsfængslet i Horsens – hvis den flyttes til det nye fængsel – vil blive indrettet med handicapegnede celler. Der vil tillige ske en ombygning af Arresthuset i Vejle.

Jeg har i et brev af 29. juni 2004 i denne sag bl.a. tilkendegivet at jeg i forbindelse med udarbejdelsen af denne rapport om inspektionen af Vestre Fængsel vil tage spørgsmålet om kørestolsbrugeres manglende mulighed for ved egen hjælp at kunne afvikle gårdtur op.

Jeg beder direktoratet om en udtalelse vedrørende dette spørgsmål.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 til orientering oplyst at Københavns Fængsler har en handicapminibus med lift der gør det muligt at transportere kørestolsbrugere til og fra eksempelvis retsfremstillinger, ambulans behandling mv.

Jeg har noteret mig denne oplysning.

15. Mad udefra

Direktoratet har udsendt et cirkulære nr. 127 af 13. november 2003 om forplejning af indsatte som ikke er omfattet af selvforplejningsordningen i fængslerne og arresthusene. Af cirkulærets § 6, stk. 1, fremgår det at indsatte i arresthusene skal have mulighed for med jævne mellemrum gennem arresthuset at købe mad uden for institutionen. Efter stk. 2 skal institutionens leder under hensyntagen til forholdene i den enkelte institution fastsætte nærmere retningslinjer for de indsattes adgang til at købe mad uden for institutionen.

Af referat fra et talsmandsmøde den 15. marts 2004 fremgår det (pkt. 9) at talsmændene fremsatte anmodning om genindførelse af muligheden for at bestille grillmad en gang ugentlig. Det blev af sikkerhedskonsulenten bekræftet at en sådan ordning tidligere har eksisteret. Sikkerhedskonsulenten oplyste dog videre at der altid var klager fra de indsatte dels over forkerte leveringer, dels at maden var kold. Det blev desuden oplyst at ordningen var administrativt besværlig.

Vicefængselsinspektøren konkluderede ifølge referatet at fængslet ville overveje ønsket og vende tilbage, ”men at man var meget forbeholden henset til de sikkerhedsmæssige og administrative hensyn”.

Under min inspektion af fængslet bemærkede jeg at der ved fængslets hovedindgang lå brochurer fra et pizzeria.

Jeg anmoder om oplysning om resultatet af fængsels overvejelser, jf. referatet fra talsmandsmødet den 15. marts 2004.

16. Banke på

Under inspektionen klagede en indsat over at alle andre end socialrådgiveren, lægen, tandlægen, præsten, sygeplejersken, frisøren og imamen ikke banker på før de kommer ind i cellen. Under min rundgang i fængslet bemærkede jeg at der flere gange ikke blev banket på inden en celledør blev åbnet.

Spørgsmålet blev drøftet under den afsluttende samtale, og jeg har i forlængelse heraf modtaget et brev af 7. juli 2004 hvori fængslet har redegjort for praksis som er forskellig i forskellige situationer. Socialrådgivere, læger og andre civile giver en diskret markering før celledøren åbnes. Fængslet har anført at disses besøg ikke er en forudsigelig del af de daglige rutiner på samme måde som afdelingspersonalets er. Afdelingspersonalet der som led i de daglige rutiner åbner celledøre mange gange i løbet af døgnet, markerer typisk ikke på samme måde inden døren åbnes. De indsatte vil dog ifølge fængselsledelsen altid høre at afdelingspersonalet er ved at åbne døren på grund af nøgleraslen, og selve den tid det tager at åbne, giver den indsatte en varsel. Med hensyn til nøglerne har fængslet bemærket at der er tale om store ”gammeldags” nøgler. Det er videre anført at ledelsen ikke har grundlag for at udjævne denne forskel der er begrundet i hvorvidt der er tale om helt almindeligt dagligt afdelingsliv eller mindre forudsigelige besøg. Ledelsen finder dog grundlag for at erindre personalet om at der skal markeres ved kort bank eller lignende når der er tale om særlige situationer, fx når eksterne personer vises rundt.

Selv om afdelingspersonalet åbner døre til cellerne mange gange i løbet af dagen, og dette er forudsigeligt for de indsatte, bør også dette personale efter min opfattelse som led i almindelig hensynsfuldhed markere at døren åbnes (kort bank). Inden jeg tager endeligt stilling til spørgsmålet, beder jeg direktoratet om en udtalelse herom.

17. Talsmandsordning

Københavns Fængsler har i juli 2001 (i forbindelse med ikrafttrædelsen af straffuldbyrdelsesloven) fastsat regler om talsmandsordningen i Vestre Fængsel (afsnit II, løbenr. 10). Af reglernes pkt. 1.1. fremgår det bl.a. at talsmænd og suppleanter væl-

ges ved en ”åben” afstemning, men der kan dog afholdes hemmelig afstemning hvis det ønskes af de indsatte. Det fremgår tillige af dette afsnit at afdelingslederen sørger for at tælle stemmerne op.

Efter straffuldbyrdelseslovens § 34, stk. 2, sidste punkt, foregår valg af talsmand ved en skriftlig, hemmelig afstemning der kontrolleres af institutionen og repræsentanter for de indsatte i fællesskab.

Jeg henstiller på denne baggrund til Københavns Fængsler at ændre det anførte i de interne regler så det bliver i overensstemmelse med straffuldbyrdelseslovens § 34, stk. 2, sidste pkt. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min henstilling.

Af reglerne fremgår det at der afholdes afdelingsmøder efter begæring fra de indsatte og talsmændene (pkt. 2.1.) og fløjtalsmandsmøder efter anvisning af afdelingslederen – dog mindst en gang om måneden – efter begæring fra fløjtalsmanden (pkt. 2.2.). Det er anført hvem der deltager i disse møder, herunder at inspektionen kan deltage efter anmodning fra afdelingslederen. Der er ikke i øvrigt regler for møder med inspektionen. Blandt Københavns Fængslers bestemmelser til tjenestebrug som jeg ligeledes har modtaget, er ligeledes bestemmelser – fra august 2001 – om talsmandsordningen (afsnit B, løbenr. 15). Her er et pkt. 2.3. om møder med inspektionen. Det fremgår heraf at der som udgangspunkt afholdes møde med inspektionen hver anden måned, og at inspektionen indkalder hertil. Hvis talsmandsgruppen ikke udsender en dagsorden i god tid inden det planlagte møde, aflyses det. (En sådan regel findes også for så vidt angår fløjtalsmandsmøder hvor fløjtalsmanden skal komme med et oplæg til dagsorden).

Jeg har som nævnt modtaget referater fra flere talsmandsmøder hvor talsmænd fra alle afdelinger (bortset fra 1. vest) har deltaget, og i alle møderne har vicefængselsinspektøren tillige deltaget. Der ses ikke at have været afholdt møder i perioden mellem den 30. oktober 2003 og 3. marts 2004, men ellers har der været tale om møder

med regelmæssige intervaller (jf. § 1, stk. 2, i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 369 af 17. maj 2001, hvorefter institutionen skal tage initiativ til ”jævnlig” drøftelser med de valgte talsmænd).

Jeg går ud fra at såvel regelsamlingen til de indsatte (af juli 2001) som KF-bestemmelserne til personalet (af august 2001), er gældende, og at Københavns Fængsler vil foranledige at der er indholdsmæssig overensstemmelse mellem reglerne. Jeg beder om oplysning om hvad det anførte giver Københavns Fængsler anledning til.

Som det fremgår af bekendtgørelsens § 1, stk. 2, skal ”institutionen” tage initiativ til jævnlige drøftelser med talsmændene. Der ses som nævnt også at have været jævnlige drøftelser, og jeg går ud fra at det er inspektionen der har indkaldt til de møder hvorfra jeg har modtaget referater.

Ifølge de interne regler om fløjtalsmandsmøder afholdes de efter begæring fra fløjtalsmændene, dog skal der være mindst et fløjtalsmandsmøde om måneden. Jeg går således ud fra at institutionen (afdelingslederen) sikrer at der bliver holdt fløjtalsmandsmøder, også hvis der ikke skulle komme en begæring herom fra fløjtalsmændene.

Efter § 8 i talsmandsbekendtgørelsen skal institutionens leder fastsætte nærmere angivne regler, herunder om hvor ofte der afholdes valg af talsmand. Det fremgår af de interne regler at afdelingslederen skal sørge for at de indsatte opfordres til at vælge talsmand hvis der ikke er valgt en, og at opfordring skal ske mindst en gang i kvartalet. Der er ikke regler om hvor ofte der afholdes (nyt) talsmandsvalg.

Jeg beder om oplysning herom og henstiller at der indføres oplysning herom i de interne regler om talsmandsvirksomheden. Jeg beder om underretning når det er sket.

Jeg beder desuden om direktoratets bemærkninger til den interne regel om at talsmandsmøder aflyses hvis der ikke foreligger (oplæg til) en dagsorden. Jeg henviser i den forbindelse til pligten i talsmandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2, for institutionen til at tage initiativ til jævnlige drøftelser med talsmændene.

18. Gennemgang af rapporter

Ved starten af inspektionen bad jeg om at modtage kopi af rapportmateriale vedrørende de seneste 10 sager om anbringelse i sikringscelle, anbringelse i observationscelle, anvendelse af håndjern og anvendelse af magt forud for den 10. maj 2004 (varslingstidspunktet). Jeg modtog herefter 10 rapporter inden for hver af de nævnte kategorier af sager. Da Vestre Fængsels observations- og sikringsceller også bruges til anbringelse af indsatte fra andre institutioner som ikke har sådanne celler, blev det under inspektionen aftalt at jeg alene skulle modtage rapporter om anbringelse i observations- og sikringscelle hvor beslutningen om anbringelsen var truffet af Københavns Fængsler. Beslutningen er i de konkrete sager ikke i alle tilfælde truffet af Vestre Fængsel, men i enkelte tilfælde af Politigårdens Fængsel.

Ved min gennemgang af rapporterne er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anvendelsen af indgrebene i de enkelte tilfælde. Min gennemgang har været koncentreret om overholdelse af de procedureregler der gælder på de enkelte områder.

18.1. Håndjern

18.1.1. Indledning

En af de rapporter om anvendelse af håndjern som jeg har modtaget, vedrører en anvendelse der fandt sted den 27. maj 2004, og dermed efter den 10. maj 2004. Jeg har dog valgt at medtage denne rapport i gennemgangen nedenfor.

Rapporterne dækker perioden fra den 30. april 2004 til og med den 27. maj 2004, dvs. en periode på knap en måned. Nogle dage har der været flere end én anvendelse.

Københavns Fængsler er ikke længere anført særskilt i kriminalforsorgens statistik, men sammen med Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm og arresthusene. Det fremgår således ikke af statistikken for 2003 hvor mange gange Københavns Fængsler anvendte håndjern dette år. Af statistikken for 2002 fremgår det (s. 47) at håndjern i 2002 blev anvendt i 1140 tilfælde i alt af Københavns Fængsler, eksklusiv Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm.

Af kriminalforsorgens statistik for 2003 fremgår det at der dette år generelt set var tale om et fald i anvendelsen af håndjern i forhold til 2002. Dette år var der også generelt set tale om et fald i anvendelsen af håndjern i forhold til 2001, jf. kriminalforsorgens statistik for år 2002, s. 38. Det gjaldt også Københavns Fængsler hvor der i 2001 blev anvendt håndjern i 1224 tilfælde.

Da Københavns Fængsler ikke længere optræder særskilt i statistikken, kan der ikke udledes noget om omfanget af anvendelser af håndjern i Københavns Fængsler i 2003 i forhold til året før. Af samme grund og da jeg kun har modtaget få rapporter inden for en kort periode om anvendelse af håndjern, kan der heller ikke udledes noget om omfanget af anvendelsen af håndjern i 2004 i forhold til 2003.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at fængslet har indberettet 495 tilfælde af anvendelse af håndjern Københavns Fængsler for 2003, og at fængslet ikke har foretaget særskilt indberetning for 2004. Det skyldes at Direktoratet for Kriminalforsorgen selv elektronisk udtrækker data herom fra klientsystemet.

Jeg har noteret mig det oplyste om at der i 2003 var 495 tilfælde af anvendelse af håndjern hvilket er mere end en halvering i forhold til året før. Jeg anmoder Københavns Fængsler om at oplyse om mulige årsager til dette drastiske fald i anvendelsen af håndjern.

Jeg beder direktoratet om at oplyse hvor mange tilfælde af anvendelse af håndjern som Københavns Fængsler har haft i 2004.

18.1.2. Retsgrundlag

Anvendelse af håndjern er reguleret i straffuldbyrddelseslovens § 65 og Direktoratet for Kriminalforsorgens bekendtgørelse nr. 384 af 17. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse (sikringsmiddelbekendtgørelsen) som også gælder for varetægtsarrestanter, jf. § 90 i varetægtsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 897 af 6. november 2003 som trådte i kraft den 1. december 2003). Hertil knytter sig vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse.

18.1.3. Betingelser

Efter straffuldbyrddelseslovens § 65, stk. 1, kan håndjern anvendes hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1), for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2) eller for at hindre undvigelse (nr. 3). Håndjern må dog efter stk. 2 ikke anvendes hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Det fremgår af pkt. 2, 2. afsnit, i vejledningen at straffuldbyrddelseslovens § 65, stk. 1, nr. 3, om anvendelse af håndjern for at hindre undvigelse, navnlig tilsigtes anvendt under transport af den indsatte uden for institutionen. Hvis der ved transport af indsatte er en konkret mistanke om undvigelse, eller den indsatte har sat sig til modværge i forbindelse med transporten, skal den indsatte ifølge vejledningens pkt. 2, 4. afsnit, som altovervejende hovedregel have håndjern på. Der skal dog stadig foretages en konkret vurdering.

Håndjern blev i alle tilfælde anvendt under transport uden for institutionen, og i alle tilfælde på nær et er det noteret at håndjern blev anvendt for at hindre undvigelse. Jeg går ud fra at anvendelsen i det sidste tilfælde også skete for at hindre undvigelse.

18.1.4. Begrundelse

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, 2. pkt., skal rapporten indeholde oplysning om bl.a. begrundelsen for anvendelsen af håndjern.

I forbindelse med min tidligere inspektion af Københavns Fængsler henstillede jeg til direktoratet at indskærpe at der skal foretages udførligt notat om begrundelsen for anvendelse af håndjern. Direktoratet henledte i den anledning fængslets opmærksomhed på en tidligere indskærpelse fra direktoratet til alle kriminalforsorgens institutioner (som skete på baggrund af tilsvarende henstilling i forbindelse med min tidligere inspektion af Statsfængslet i Horsens). Jeg henviser til Folketingets Ombudsmands beretning for 1994, s. 488, og 1995, s. 636.

Der er i de fleste tilfælde foruden undvigelsesrisikoen henvist til sigtelsen uden nærmere angivelse af hvad den gik ud på. Der er ikke oplysning om at der er indgået andre oplysninger i vurderingen. Fængslet har således så vidt ses (udelukkende) på grund af det som de pågældende indsatte var sigtede for, skønnet at der var en undvigelsesrisiko.

Som det fremgår af pkt. 18.1.3., skal der foretages en konkret vurdering af om der skønnes at foreligge undvigelsesrisiko. I vejledningen er angivet nogle af de momenter som der skal lægges vægt på ved denne vurdering. Det drejer sig bl.a. om oplysninger fra politiet, oplysninger om den indsatte adfærd, baggrunden for transporten og oplysninger om tidligere indsættelsesforløb.

Det burde derfor efter min opfattelse i de konkrete tilfælde have været præciseret hvorfor Københavns Fængsler skønnede at der (på grund af sigtelsen) var en risiko for undvigelse. Jeg går ud fra at Københavns Fængsler vil indskærpe at der i notatet skal være en udførlig begrundelse for anvendelsen af håndjern i de enkelte tilfælde. Da jeg går ud fra at der i alle tilfælde er foretaget en konkret vurdering af behovet for anvendelse af håndjern, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

Det tilføjes at jeg under dette punkt alene har vurderet om der er givet en udførlig begrundelse. Ved min gennemgang af håndjernsrapporterne er jeg således (som nævnt under pkt. 18) ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anvendelse af håndjern i de enkelte tilfælde.

18.1.5. Magtanvendelse

Efter straffuldbyrdelseslovens § 65, stk. 3, skal håndjern anvendes så skånsomt som omstændighederne tillader.

Der blev ikke anvendt magt i nogen af de 10 tilfælde i forbindelse med brugen af håndjern.

18.1.6. Kompetence mv.

Det er institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, der har kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern (bekendtgørelsens § 2, stk. 1). Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer vedkommendes afgørelse, træffes beslutningen dog af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde (bestemmelsens stk. 2). I sådanne tilfælde skal en efter stk. 1 kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passerede (bestemmelsens 2. pkt.). Rapporten skal indeholde oplysning om denne underretning, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1, sidste punkt.

Fra sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm er jeg bekendt med at Københavns Fængsler i en skrivelse af 29. november 2001 har fastsat interne retningslinjer om delegation af kompetence (jf. vejledning nr. 11991 af 29. juni 2001 om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner, pkt. 10). Af pkt. 3.16. fremgår det at afdelingslederen er bemyndiget til at træffe afgørelse om anvendelse af håndjern og om ophør heraf. Af pkt. 1.4. fremgår det at afdelingslederen helt eller delvis kan overlade bemyndigelsen til en souschef eller til det øvrige personale hvis han anser det for konkret forsvarligt

ud fra de generelle forudsætninger for delegation. Det er desuden anført at det uden for kontortiden vil være overvagtmasteren i vagten der overtager bemyndigelsen, i det omfang bemyndigelsen ikke er overladt til personalet.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 om kompetence og delegation anført følgende:

”... på fængslet, eksklusiv Sandholmlejren, findes en *vagthavende*, der organisatorisk er placeret i Den Centrale Afdeling. Den vagthavende er enten overvagtmaster eller en fængselsfunktionær, der har fået oplæring i og efterfølgende er godkendt til at varetage funktionen som vagthavende. Den vagthavende er således altid en kompetent person.

Den vagthavende har generelle kompetencer svarende til afdelingslederniveau og har endog i enkeltstående tilfælde kompetencer, der rækker ud over dette – det være sig i alarmerings- og sikkerhedssituationer. Den generelle kompetence for den vagthavende gælder såvel udenfor som indenfor almindelig kontortid.

Den vagthavende omtales i daglig tale som ’209’ efter fængslets interne telefonnumre. I skriftligt materiale benyttes ikke en entydig betegnelse om den vagthavende. Betegnelser som souschef, overvagtmaster i vagten, natholdleder og lignende er alle synonymmer for den vagthavende / 209.

Fængslet skal videre oplyse, at klientsystemet henter data vedrørende stillingsbetegnelse i en database, hvor funktioner og andet ikke er anført. Fungerende overvagtmaster står således anført som fængselsfunktionærer.

Københavns Fængsler vil på baggrund af Ombudsmandens bemærkninger tilrette de interne kompetencebestemmelser således, at de kommer i overensstemmelse med den almindelige forståelse heraf på fængslet.”

Jeg har noteret mig at Københavns Fængsler vil tilrette de interne kompetencebestemmelser, og jeg beder Københavns Fængsler om at sende mig en kopi af bestemmelserne når de er tilrettet.

Jeg har desuden noteret mig at de fængselsfunktionærer og overvagtmaster som kompetencen er delegeret til, har modtaget oplæring i varetagelse af funktionen som vagthavende, og at det ikke fremgår af udskrifter af klientsystemet når en fængsels-

funktionær optræder som vagthavende, idet klientsystemet henter data vedrørende stillingsbetegnelse i en database hvor funktioner og andet ikke er anført.

Bortset fra at bemærke at det gør det vanskeligt at efterprøve om de interne kompetenceregler har været overholdt i konkrete tilfælde, giver det mig ikke anledning til at foretage mig mere.

I 6 tilfælde er det anført at beslutningen om anvendelse af håndjern er truffet af en fængselsfunktionær og i de øvrige tilfælde af en overvagtimester.

På nær i 2 tilfælde er der notat om at der er givet underretning til en anden person. Selve underretningen er ikke foretaget af den der traf afgørelse, men af en anden person som i alle tilfælde var en sikkerhedsfunktionær.

Underretning om anvendelsen er i 2 tilfælde sket henholdsvis 5 og 10 minutter før anvendelsen. Der er derfor så vidt ses ikke tale om underretning efter bestemmelsen i bekendtgørelsens § 2, stk. 2, 2. pkt. Jeg går ud fra at det reelt er den person som underretning blev givet til, der traf afgørelse i disse tilfælde. I 2 andre tilfælde er underretning givet samtidig med anvendelsen. Jeg går ud fra at der i disse tilfælde enten også er tale om at det reelt er den person som underretning blev givet til, der traf afgørelse i disse tilfælde, eller at underretning er givet i umiddelbar forlængelse af anvendelsen. I alle de 4 nævnte tilfælde var det en fængselsfunktionær der modtog underretning. I 3 af de 4 tilfælde var det ifølge notatet en overvagtimester der traf beslutningen om anvendelse af håndjern, jf. afsnittet lige nedenfor.

Afgørelsen er i det ene af de 2 tilfælde hvor der (så vidt ses) ikke er givet underretning, truffet af en overvagtimester, og i det andet tilfælde af en fængselsfunktionær. Der er således (også) givet underretning i 3 af de tilfælde hvor en overvagtimester (den samme i alle 3 tilfælde, men en anden end i det tilfælde hvor der ikke er givet underretning) ifølge rapporten har truffet afgørelse i sagen. Underretning er i alle disse 3 tilfælde givet til en fængselsfunktionær (den samme i alle 3 tilfælde). Den

pågældende fængselsfunktionær – og ikke den pågældende overvagtimester – ses således at have haft kompetencen til at træffe afgørelsen om anvendelse af håndjern i disse tilfælde (j.nr. 2004/403/01871, 2004/403/02032 og 2004/403/02371).

I 3 af de 5 tilfælde hvor der er givet underretning i forbindelse med en fængselsfunktionærs beslutning om anvendelse af håndjern, er underretning givet til en overvagtimester. I 2 af tilfældene er der tale om samme overvagtimester som traf afgørelse i de ovennævnte 3 sager hvor der blev givet underretning til en fængselsfunktionær, og i en af disse sager er der tale om underretning vedrørende en afgørelse som er truffet af denne fængselsfunktionær. Pågældende overvagtimester og fængselsfunktionær havde således så vidt ses kompetencen i nogle – men ikke i andre – tilfælde.

I de 2 resterende tilfælde er der givet underretning til en fængselsfunktionær (den samme i begge tilfælde, men en anden end den fængselsfunktionær som modtog underretning i de andre sager).

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 bekræftet min antagelse i kursiv i den foreløbige rapport om at der er sket delegation af kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern, jf. pkt. 1.4. i de interne regler, til de to fængselsfunktionærer og de to overvagtimestre som har modtaget underretning i de 8 konkrete sager hvor der er oplysning om underretning. Københavns Fængsler har henvist til redegørelsen oven for om delegation til vagthavende/209.

Jeg har noteret mig det oplyste. At den ene af de to overvagtimestre har haft kompetencen i nogle tilfælde (j.nr. 2004/403/01343 og 2004/403/00720), men (så vidt ses) ikke andre tilfælde (j.nr. 2004/403/01871, 2004/403/02032 og 2004/403/02371), og at den ene af de to fængselsfunktionærer har haft kompetencen i nogle tilfælde (de 3 netop nævnte tilfælde), men (så vidt ses) ikke i et andet tilfælde (j.nr. 2004/403/01343), går jeg således ud fra skyldes at de pågældende kun på de tidspunkter hvor de har modtaget underretning, har fungeret som vagthavende. Jeg går således ud fra at de personer som er godkendt til at varetage funktionen som vagthavende, alene har kompetencen til at (træffe afgørelse og) modtage underretning om

anvendelse af håndjern på de tidspunkter hvor de varetager denne funktion. For en ordens skyld beder jeg dog Københavns Fængsler om at oplyse om det er korrekt antaget.

Jeg beder desuden om oplysning om hvorvidt den manglende udfyldelse af rubrikken om underretning i 2 tilfælde skyldes at der ikke er givet underretning, og om årsagen hertil i så fald er at beslutningen om anvendelse af håndjern blev truffet af en person som var bemyndiget hertil. Det drejer sig om j.nr. 2002/403/05411 (hvor afgørelsen blev truffet af en fængselsfunktionær som ikke er en af dem der modtog underretning i andre sager) og j.nr. 2003/403/03257 (hvor afgørelsen blev truffet af en overvagt-mester som ikke er en af dem der modtog underretning i andre sager).

Anvendelsen af håndjern skete som tidligere nævnt i alle tilfælde i forbindelse med transport uden for fængslet (i forbindelse med fremstilling i retten mv.). Som også tidligere nævnt lægger jeg til grund at underretning i hvert fald i 2, men muligvis i 4, tilfælde ikke er sket på grundlag af sikringsmiddelbekendtgørelsens § 2, stk. 2, 2. pkt., men at det er den kompetente person der reelt har truffet afgørelsen i sagen.

Det er kun hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en afgørelse fra en person der efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, er bemyndiget til at træffe afgørelse om anvendelse af håndjern, at en tilstedeværende funktionær der er ansvarlig for det pågældende område, kan træffe beslutning om anvendelse af håndjern (med efterfølgende underretningspligt), jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om denne betingelse var opfyldt i alle de tilfælde hvor underretning (først) skete efter anvendelsen. Det drejer sig om j.nr. 2003/403/06468, 2004/403/01343, 2004/403/00720 og 2004/403/02357.

Underretning blev i de netop nævnte tilfælde givet henholdsvis 1 time, 50 minutter, 2 timer og 38 minutter og 57 minutter efter anvendelsen.

Underretning skal som nævnt ske ”hurtigst muligt” efter anvendelsen, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Jeg anmoder om en udtalelse vedrørende tidspunktet for underretning i de nævnte sager.

Rapporterne er i intet tilfælde efterfølgende påtegnet af ledelsen, og rapporterne ses således ikke at have været gennemgået af ledelsen.

Jeg anmoder om oplysning om ledelsens, herunder inspektionens, tilsyn med området for anvendelse af håndjern.

18.1.7. Lægetilsyn

Efter lovens § 65, stk. 3, 2. pkt., skal der gennemføres lægetilsyn hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst hos den indsatte i forbindelse med anvendelsen af håndjern, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp. Rapporten skal indeholde oplysning om institutionens overvejelser vedrørende lægetilsyn, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1, sidste punkt.

Der er i alle tilfælde notat vedrørende institutionens overvejelser med hensyn til lægetilsyn. I intet tilfælde er lægetilsyn skønnet nødvendigt.

18.1.8. Ophør og varighed

Efter bekendtgørelsens § 13 skal rapporten indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår anvendelsen af håndjern er ophørt. Der er ikke i øvrigt regler om hvornår anvendelsen skal bringes til ophør, men håndjern må naturligvis ikke anvendes længere tid end betingelserne herfor i lovens § 65, stk. 1, er opfyldte.

Der er notat i alle tilfælde om anvendelsestidspunktet og ophørstidspunktet for anvendelsen af håndjern der som tidligere nævnt i alle tilfælde skete i forbindelse med transport uden for institutionen. Varigheden af anvendelsen af håndjern fremgår således i alle tilfælde. I 2 tilfælde fremgår det at håndjernene var taget af i en periode mellem anvendelsen og ophøret. Anvendelsen varede mellem 10 minutter og 1 time og 15 minutter, men i de fleste tilfælde ikke over 30 minutter.

Jeg har ikke grundlag for at antage at anvendelsen i noget tilfælde har været udstrakt ud over den periode hvor betingelserne for anvendelsen var opfyldte.

18.1.9. Klagevejledning

Efter bekendtgørelsens § 13 skal rapporten indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdslovens § 111, stk. 2.

Den elektroniske blanket indeholder en standardtekst i forbindelse med hvilken det skal angives hvem der har vejledt den indsatte om muligheden for at klage til Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, og hvornår fristen for at indgive klage udløber. Der er i alle tilfælde sket udfyldelse heraf.

Kun i et tilfælde var der tale om en afsoner, i alle de øvrige tilfælde blev håndjern anvendt over for en varetægtsarrestant.

Bestemmelsen i straffuldbyrdslovens § 111, stk. 2, om klagefrist gælder alene afsonere. Der gælder således ingen klagefrist i relation til varetægtsarrestanter.

Jeg går ud fra at Københavns Fængsler er opmærksom på at bestemmelsen i straffuldbyrdslovens § 111, stk. 2, om klagefrist alene gælder for dømte, og at klagevejledning til varetægtsarrestanter således ikke skal omfatte dette forhold. Det bør efter min opfattelse fremgå at vejledningen ikke har omfattet klagefristen.

Jeg henleder i den forbindelse fængslets opmærksomhed på at fængslet i afsnit II, løbenr. 15, i regelsamlingen for de indsatte (vedrørende klager mv.) ikke sondrer mellem afsonere og varetægtsarrestanter. Jeg går ud fra at fængslet vil revidere regelsamlingen på dette punkt.

18.2. Magtanvendelse

18.2.1. Indledning

De rapporter som jeg har modtaget om magtanvendelse, omhandler episoder som fandt sted i perioden 9. februar 2004 til og med 9. maj 2004. I 5 af tilfældene skete anvendelsen over for varetægtsarrestanter, i 2 tilfælde over for anholdte og i de sidste 3 tilfælde over for afsonere.

Københavns Fængsler er som tidligere nævnt ikke anført særskilt i kriminalforsorgens statistik for 2003. Af kriminalforsorgens statistik for 2002 fremgår det (s. 48) at der dette år blev indberettet i alt 37 episoder med anvendelse af magt i Københavns Fængsler. (Er der anvendt flere former for magt ved en episode, er hver enkelt form registreret som en magtanvendelse, hvorfor summen af magtanvendelser kan være større end summen af episoder).

Generelt set var der ifølge statistikken for 2003 tale om en stigning i anvendelsen af magt i forhold til 2002 – hvor der også var tale om en øget anvendelse af magt i forhold til året før, jf. kriminalforsorgens statistik for dette år, s. 39. For Københavns Fængslers vedkommende var der også tale om en øget anvendelse, endda en temmelig stor stigning (mere end en fordobling) i antallet af episoder med anvendelse af magt i 2002 i forhold til 2001 (fra 14 episoder i 2001 til 37 episoder i 2002).

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at Københavns Fængsler har indberettet 27 tilfælde af magtanvendelse for 2003.

Jeg har noteret mig at der er sket et fald i anvendelsen af magt fra 37 tilfælde i 2002 til 27 tilfælde i 2003.

Idet jeg henviser til Københavns Fængslers oplysning under pkt. 18.1.1. om at direktoratet nu selv udtrækker data fra klientsystemet, beder jeg direktoratet om at oplyse om hvor mange tilfælde af anvendelse af magt Københavns Fængsler har haft i 2004.

18.2.2. Retsgrundlag

Reglerne om magtanvendelse findes i straffuldbyrdelseslovens § 62 og bekendtgørelse nr. 382 af 17. maj 2001 om anvendelse af magt over for indsatte i fængsler og arresthuse (magtanvendelsesbekendtgørelsen) som også gælder for varetægtsarrestanter, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 88 og bekendtgørelsens § 1. Hertil knytter sig skrivelse nr. 87 af 16. maj 2001 om magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Af varetægtsbekendtgørelsens § 1, stk. 3, fremgår det at bekendtgørelsen med de fornødne fravigelser tillige finder anvendelse på andre personer der er anbragt i varetægtsfængsel, medmindre anbringelsen er sket til udståelse af straf, til afsoning af tvangsbøde eller underholdsbidrag eller til forvaring som vidne eller lignende efter retsplejelovens regler. Varetægtsbekendtgørelsen gælder således også for anholdte.

18.2.3. Betingelser

Betingelserne for at anvende magt er angivet i lovens § 62, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan magt anvendes hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold, overvinde voldsom modstand eller for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 1), for at hindre undvigelse eller standse undvegne (nr. 2) eller for at gennemtvinge en påbudt foranstaltning når øjeblikkelig gennemførelse af denne er nødvendig, og den indsatte afviser eller undlader at følge personalets anvisninger herom (nr. 3). Lige som ved anvendelse af håndjern må magtanvendelse dog efter stk. 3 ikke gennemføres hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

I 3 tilfælde skete anvendelsen efter nr. 1 (for at afværge truende vold) og de andre tilfælde efter nr. 3 (i 6 tilfælde for at gennemføre flytning fra en lokalitet til en anden og i det sidste tilfælde for at gennemføre personundersøgelse).

Magtanvendelse kan efter § 62, stk. 2, ske ved greb, skjold, stav og tåregas.

Magtanvendelsen blev i de fleste tilfælde udøvet ved greb, herunder armsnoningsgreb. I 3 tilfælde blev der anvendt skub (j.nr. 2004/403/02814, 2004/403/00468 og 2004/403/01916).

Straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 2, indeholder en udtømmende opregning af de midler der kan benyttes ved magtanvendelse, jf. Anette Esdorf m.fl., Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer, s. 149. Som det også fremgår heraf, foreslog straffelovrådet i betænkning nr. 1355/1998 at også skub skulle være tilladt som det var tilfældet indtil 1996, men det udgik af Justitsministeriets lovforslag og erstattedes af skjold. Skub er således ikke et lovligt magtmiddel.

På denne baggrund anførte jeg følgende i den foreliggende rapport:

”Det er derfor beklageligt at der i de nævnte 3 sager er anvendt en form for magt som ikke (længere) er tilladt. Jeg går ud fra at Københavns Fængsler vil gøre personalet opmærksom herpå.”

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 redegjort nærmere for de faktiske forhold i de tre tilfælde. For alle tre tilfældes vedkommende har fængslet herefter anført at den fængselsfunktionær der skubbede den indsatte, anså denne form for magtanvendelse som mindre indgribende end eksempelvis førergreb som ifølge fængslet i to af tilfældene antageligvis ville have udviklet sig til observationscelleanbringelse.

Jeg har for så vidt ingen bemærkninger til denne vurdering som jeg ikke har nærmere grundlag for at tage stilling til, men da skub ikke længere er tilladt, må jeg fastholde min kritik af at det er beklageligt at der i de tre sager er anvendt skub. Jeg går

således også fortsat ud fra at Københavns Fængsler vil gøre personalet opmærksom herpå.

I et tilfælde blev der anvendt stav. I et andet tilfælde er det under pkt. 9 i rapportblanketten om anvendte magtmidler anført at der blev anvendt skjold, men i beskrivelsen af episoden under pkt. 2 er det (to gange) anført at der blev anvendt håndjern, og der er ikke nævnt noget om skjold (j.nr. 2004/403/01498). Jeg går ud fra at der blev anvendt håndjern og muligvis tillige skjold selv om det ikke er nævnt i beskrivelsen af episoden. Også i et andet tilfælde blev der anvendt håndjern, men der blev samtidig anvendt magt i form af håndkraft (j.nr. 2004/403/00828).

Efter sikringsmiddelbekendtgørelsens § 13, stk. 1, skal institutionen udarbejde rapport om anvendelse af håndjern. Rapport om håndjern skal dog ikke udfærdiges hvis der er udfærdiget rapport om anbringelse i observations- eller sikringscelle i den pågældende institution, jf. sikringsmiddelvejledningens pkt. 9. Det er derimod ikke anført at der ikke skal udfærdiges rapport om anvendelse af håndjern hvis der er udfærdiget rapport om anvendelse af magt.

Jeg går ud fra at der tillige er udfærdiget håndjernerapporter i de 2 nævnte tilfælde som tidsmæssigt begge ligger før den periode for hvilken jeg har modtaget håndjernerapporter, men jeg anmoder dog fængslet om at oplyse om det er korrekt antaget.

Ifølge skrivelse nr. 87 af 16. maj 2001 skal der ved anvendelse af magt udfærdiges rapport på en særlig rapportblanket (DfK 123), men efter indførelse af klientsystemet erstatter de elektroniske blanketter heri dog denne blanket. Ifølge skrivelsen skal der ved anvendelse af skjold ligeledes udfærdiges rapport på en (anden) særlig blanket (DfK 31).

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler svaret bekræftende på et spørgsmål i kursiv i den foreløbige rapport om hvorvidt der i klientsystemet findes en særlig elektronisk rapportblanket vedrørende anvendelse af skjold. Fængslet har ligeledes svaret bekræftende på mit spørgsmål om hvorvidt der i så fald var udfærdiget rapport på en særlig (elektronisk) blanket i sagen med j.nr. 2004/403/01498 hvis der var anvendt skjold i denne sag. Fængslet har anført at notater for anvendelse af skjold og anvendelse af magt skrives i samme rapport i klientsystemet, og at det således er den rapport som jeg modtog under inspektionen.

Denne rapport bærer – ligesom de øvrige magtanvendelsesrapporter – overskriften ”MAGTANVENDELSE”. Det fremgår ikke af rapporten at det er samme rapport der skal anvendes ved anvendelse af skjold (som er en af de måder magtanvendelse kan ske på, jf. straffuldbyrdslovens § 62, stk. 2), og at denne rapport således erstatter både DfK 123 og DfK 31.

Jeg har noteret mig at der ikke længere skal anvendes to forskellige rapporter ved anvendelse af skjold og andre former for magt.

18.2.4. Begrundelse mv.

I alle tilfælde er der i beskrivelsen i rapporterne om episoden der førte til magtanvendelse, givet en begrundelse for at magtanvendelsen blev anset for nødvendig.

Magtanvendelse må, som angivet i straffuldbyrdslovens § 62, stk. 3, ikke gennemføres hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Andre lempeligere midler skal således have været forsøgt eller anses for åbenbart utilstrækkelige. I de elektroniske blanketter som har været anvendt i sagerne, er en rubrik/et faneblad til angivelse af om magten har været forsøgt afværget. I 3 tilfælde er denne rubrik ikke udfyldt. Jeg går ud fra at det ikke har været forsøgt/muligt at afværge magtanvendelsen i disse tilfælde.

Alle rubrikker bør udfyldes. Hvis det ikke har været (anset for) muligt at afværge magtanvendelse, bør dette således – som det også er sket i nogle af rapporterne – anføres, eventuelt blot med et minus (som det er sket i et tilfælde).

18.2.5. Kompetence mv.

Kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af magt ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges hertil (bekendtgørelsens § 8). Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer vedkommendes afgørelse, træffes beslutningen dog af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde (bestemmelsens stk. 2). I sådanne tilfælde skal en efter stk. 1 kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passerede (bestemmelsens 2. pkt.).

Københavns Fængsler har, som tidligere nævnt, i en skrivelse af 29. november 2001 fastsat interne retningslinjer om delegation af kompetence. Af pkt. 3.14. fremgår det at afdelingslederen er bemyndiget til at træffe afgørelse om anvendelse af magt. Afdelingslederen kan, som også tidligere nævnt, helt eller delvis overlade bemyndigelsen til en souschef eller til det øvrige personale hvis han anser det for konkret forsvareligt ud fra de generelle forudsætninger for delegation, jf. pkt. 1.4. Københavns Fængslers kompetenceregler vil som anført under punkt 18.1.6. blive tilrettet i overensstemmelse med praksis i fængslet.

Beslutning om magtanvendelse blev i alle tilfælde truffet af en fængselsfunktionær. I 7 af tilfældene er der notat om at der er sket underretning, jf. bekendtgørelsens § 8, stk. 2, 2. pkt. I det ene tilfælde har den pågældende funktionær ifølge notatet underrettet sig selv (j.nr. 2004/403/00468). I de andre tilfælde er underretning givet til en afdelingsleder i et tilfælde, en overvagtimester i 3 tilfælde og en fængselsfunktionær i de sidste 2 tilfælde (j.nr. 2004/403/01916 og 2004/403/00828). Den fængselsfunktionær som underretning i det ene af tilfældene blev givet til, optræder som fungerende overvagtimester i nogle af sikringscellerapporterne.

Københavns Fængsler er ikke kommet med bemærkninger til afsnittet om kompetencen ved anvendelse af magt, men er kommet med bemærkninger til de øvrige afsnit om kompetence (håndjern, observationscelleanbringelse og sikringscelleanbringelse). Jeg går dog på baggrund af det Københavns Fængsler har anført generelt om kompetence under punkt 18.1.6. ud fra at de fængselsfunktionærer som har modtaget underretning i de 3 nævnte sager, har fungeret som vagthavende på de tidspunkter hvor de modtog underretning i sagerne.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt den manglende udfyldelse af rubrikken om underretning i de 3 tilfælde hvor der ikke er oplysning herom, skyldes at der ikke er givet underretning, og om årsagen hertil i så fald er at beslutningen om anvendelse af magt blev truffet af en person som var bemyndiget hertil. Det drejer sig om j.nr. 2003/403/04015, 2004/403/02814 og 2004/403/01757.

Underretning om magtanvendelsen er i et tilfælde sket en halv time efter anvendelsen og i de øvrige tilfælde mellem 5 og 11 minutter efter anvendelsen. Også i det tilfælde hvor der gik en halv time før der blev givet underretning, går jeg ud fra at det skete hurtigst muligt efter anvendelsen, jf. bekendtgørelsens § 8, stk. 2.

Rapporterne er i intet tilfælde efterfølgende påtegnet af ledelsen, og rapporterne ses således ikke at være gennemgået af ledelsen (hverken overvagtimester/afdelingsleder eller inspektionen).

Jeg anmoder om oplysning om ledelsens tilsyn med området for anvendelse af magt.

18.2.6. Lægetilsyn

Efter straffuldbyrdeleslovens § 62, stk. 4, 2. pkt., skal der gennemføres lægetilsyn efter magtanvendelse hvis der er mistanke om sygdom, herunder tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anvendelse af magt, eller i tilfælde hvor den indsatte selv anmoder om lægehjælp.

I 8 tilfælde er rubrikkerne om lægetilsyn ikke udfyldt, og det fremgår således ikke om spørgsmålet om lægetilsyn har været overvejet i disse sager. Jeg går dog ud fra at lægetilsyn har været overvejet, men er skønnet unødvendigt.

Alle rubrikker i de anvendte (elektroniske) blanketter bør udfyldes. Selv om der ikke i magtanvendelsesbekendtgørelsen er en bestemmelse svarende til § 13, stk. 1, sidste pkt., i sikringsmiddelbekendtgørelsen hvorefter der skal ske notat om de overvejelser der har fundet sted med hensyn til lægetilsyn, bør det således i alle tilfælde fremgå at dette spørgsmål har været overvejet. Jeg går derfor ud fra at institutionen fremover vil være opmærksom på at udfylde rubrikken om lægetilkald, eventuelt blot ved angivelse af et minus når lægetilsyn ikke er skønnet nødvendigt.

I de 2 sidste tilfælde fremgår det at der skete tilkald af sygeplejerske. Det drejer sig om j.nr. 2004/403/01035 og 2004/403/01063. I begge tilfælde kom de indsatte til skade i forbindelse med personalets magtanvendelse. I sidstnævnte tilfælde begærede den indsatte desuden selv lægehjælp. Tilkald af sygeplejerske skete henholdsvis 10 og 5 minutter efter magtanvendelsen. Det fremgår ikke om der var tilsyn ved sygeplejerske.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der var tilsyn ved sygeplejerske, herunder om hvornår tilsyn i givet fald fandt sted, og om der eventuelt senere var lægetilsyn i de 2 sager.

Jeg har tidligere udtalt at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstatte lægetilsyn som sker på grundlag af bestemmelser om lægetilsyn, herunder hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp. Jeg henviser bl.a. til Folketingets Ombudsmands beretning for 1996, s. 391 og 393, og til beretningen for 1998, s. 706. Hvis personalet er i tvivl om hvorvidt der er behov for lægetilsyn, er der imidlertid efter min opfattelse intet til hinder for at sygeplejerske tilkaldes med henblik på at vurdere om der er behov for

lægetilsyn, jf. også pkt. 18.3.8. om lægetilsyn i forbindelse med anbringelse i observationscelle.

Jeg anmoder om en udtalelse vedrørende tilkaldet af sygeplejerske i de 2 tilfælde (j.nr. 2004/403/01035 og 2004/403/01063). Da de indsatte som nævnt var kommet til skade, og den indsatte i det ene tilfælde desuden selv anmodede om lægehjælp, anmoder jeg herunder om en udtalelse om hvorvidt der i sagerne er forholdt i overensstemmelse med straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 4, 2. pkt., hvis der ikke senere var lægetilsyn i sagerne.

18.2.7. Klagevejledning

Der er ikke i magtanvendelsesbekendtgørelsen en bestemmelse svarende til § 13 i bekendtgørelsen om anvendelse af sikringsmidler hvorefter rapporten skal indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og om hvornår fristen for at indgive klage udløber. Der er imidlertid i de anvendte blanketter til brug ved magtanvendelse (lige som i håndjernsblanketterne) fortrykte rubrikker til oplysning herom.

Rubrikken om klagevejledning er udfyldt i alle tilfælde, og ifølge det fortrykte i den elektroniske blanket har klagevejledningen omfattet oplysning om klagefristen i straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2. Som nævnt ovenfor blev magtanvendelse i 5 tilfælde anvendt over for varetægtsarrestanter og i 2 tilfælde over for anholdte.

Jeg henviser til det ovenfor under pkt. 18.1.9. anførte om at bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, om klagefrist alene gælder for dømte, og at klagevejledning til varetægtsarrestanter og anholdte således ikke skal omfatte dette forhold. Som også nævnt dette sted bør det fremgå at der ikke er givet oplysning om klagefrist når den indsatte i sagen ikke er afsoner.

18.3. Anbringelse i observationscelle

18.3.1. Indledning

Anbringelserne i observationscelle fandt sted i perioden mellem den 30. april og 9. maj 2004, dvs. en periode på 10 dage. 6 af de anbragte var varetægtsarrestanter, 3 var afsonere og den sidste var anholdt (men er noteret som varetægtsarrestant). I et tilfælde anmodede den indsatte selv om at komme i observationscelle (j.nr. 2004/403/01675). Selv om der ikke er tale om tvangsmæssig anbringelse i observationscelle, har jeg medtaget sagen i gennemgangen nedenfor.

I 5 tilfælde har observationscelleanbringelse fundet sted i forlængelse af en sikringscelleanbringelse idet det blev skønnet at der fortsat var behov for særlig observation. De sikringscellerapporter som jeg har modtaget, omhandler anbringelser der fandt sted i perioden 15. marts til 29. april 2004. Sikringscelleanbringelsen den 29. april 2004 ophørte den 30. april 2004, men blev ikke afløst af observationscelleanbringelse, og ingen af de sikringscellerapporter som jeg har modtaget, er således forudgående anbringelser til de observationscelleanbringelser som jeg har modtaget rapporter om.

I kriminalforsorgens statistik for 2003 er Københavns Fængsler som tidligere nævnt ikke anført særskilt. Af statistikken for 2002 fremgår det (s. 46) at der dette år blev indberettet i alt 484 observationscelleanbringelser i Københavns Fængsler.

Af kriminalforsorgens statistik for 2003 fremgår det at der i 2003 generelt skete en stigning (på 6 %) i anvendelsen af observationscelle i forhold til 2002. Generelt set var der også i dette år tale om en stigning i anvendelsen af observationscelle i forhold til året før, jf. kriminalforsorgens statistik for 2002, s. 38. Det gjaldt også Københavns Fængsler der i 2001 havde 365 anbringelser i observationscelle.

I brevet af 23. december 2004 har Københavns Fængsler oplyst at fængslet har indberettet 499 tilfælde af anbringelse i observationscelle til direktoratet for 2003.

Jeg har noteret mig det oplyste – og at Københavns Fængsler således – ligesom de øvrige institutioner generelt set – anvendte observationscelle i lidt flere tilfælde i 2003 end i 2002.

Jeg anmoder direktoratet om at oplyse hvor mange tilfælde af anbringelse i observationscelle Københavns Fængsler har haft i 2004.

18.3.2. Retsgrundlag

Anbringelse i observationscelle er reguleret i straffuldbyrdslovens § 64, stk. 1, nr. 1, og bekendtgørelsen om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse, nu bekendtgørelse nr. 673 af 9. juli 2003 der trådte i kraft den 15. august 2003. Til bekendtgørelsen knytter sig vejledning nr. 84 af 9. juli 2003. Reglerne gælder også for varetægtsarrestanter og anholdte, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 89 og § 1, stk. 3.

18.3.3. Betingelser

Betingelserne for at der kan ske anbringelse i observationscelle, er angivet i bekendtgørelsens § 14. Anbringelse i observationscelle kan efter bestemmelsen i stk. 1 kun finde sted hvis det er nødvendigt for at forebygge hærværk (nr. 1), hvis afgørende hensyn til orden og sikkerhed i institutionen kræver det (nr. 2), eller hvis der er behov for særlig observation (nr. 3). Anbringelse i observationscelle må ikke finde sted hvis anbringelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelsen skete i 3 tilfælde efter nr. 2 (orden og sikkerhed) og i 7 tilfælde efter nr. 3 (behov for særlig observation).

18.3.4. Begrundelse

Efter bekendtgørelsens § 17, stk. 2, skal der udfærdiges en rapport om det passede. Rapporten skal bl.a. indeholde notat om afgørelsen og begrundelsen herfor og oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår afgørelsen er meddelt den pågældende.

Ifølge pkt. 7 i vejledningen til bekendtgørelsen skal begrundelsen indeholde ”en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå”.

I intet tilfælde er der henvist til de retsregler som afgørelsen om observationscelleanbringelse er truffet efter.

Det er beklageligt. Jeg går ud fra at Københavns Fængsler fremover er opmærksom på kravet om angivelse af retsgrundlaget.

I alle tilfælde er der givet en begrundelse for anbringelsen i form af en beskrivelse af den episode eller de omstændigheder der førte til anbringelsen.

18.3.5. Magtanvendelse

Efter bekendtgørelsens § 16, stk. 1, skal anbringelse i observationscelle gennemføres så skånsomt som omstændighederne tillader.

Der er anvendt magt i 2 tilfælde (j.nr. 2004/403/02430 og 2004/403/02814). Magtanvendelsen bestod i henholdsvis armsnogningsgreb og førergreb. I sidstnævnte tilfælde blev der tillige anvendt håndjern ved transporten til observationscelle.

Der skal ikke udfærdiges særskilt rapport om anvendelse af håndjern i de tilfælde hvor der er udfærdiget rapport om sikrings- eller observationscelleanbringelse i den pågældende institution, jf. sikringsmiddelvejledningens pkt. 9. Selv om der ikke er

anført tilsvarende vedrørende anvendelse af magt, skal der heller ikke udfærdiges særskilt rapport herom hvis der er tale om magtanvendelse i forbindelse med sikrings- eller observationscelleanbringelse.

I begge de nævnte tilfælde var der tale om en (umiddelbart) forudgående magtanvendelse. I førstnævnte tilfælde blev der anvendt magt i forbindelse med gennemførelse af en tidligere truffet beslutning om at overføre den indsatte til en celle i Østfløjen. Ved anbringelsen i denne celle var det ikke muligt at tale den indsatte til ro, og det blev herefter besluttet at anbringe den indsatte i observationscelle. I det andet tilfælde blev magt anvendt til at pacificere den indsatte i forbindelse med at han slog ud efter personalet. Han blev herefter lagt i håndjern og ført til observationscellen. Disse anbringelser fandt sted henholdsvis den 9. maj og 30. april 2004, men der er ikke rapporter om disse magtanvendelser blandt de magtanvendelsesrapporter som jeg har modtaget, og som tidsmæssigt omhandler perioden fra den 2. februar til og med den 9. maj 2004.

Idet jeg går ud fra at det skyldes at der ikke er udfærdiget en særskilt magtanvendelsesrapport i nogen af de 2 tilfælde, beder jeg om oplysning om hvorvidt der burde have været udfærdiget en sådan rapport i sagerne.

Jeg har i øvrigt bemærket at den indsatte i det ene tilfælde blev ført til anden afdeling ved hjælp af greb, mens den indsatte i det andet tilfælde blev ført til observationscellen i håndjern og ikke ved (fortsat) anvendelse af magt (greb). Jeg går ud fra at Københavns Fængsler er opmærksom på at det af følgeskrivelsen til magtanvendelsesbekendtgørelsen (skrivelse nr. 87 af 16. maj 2001) fremgår at håndjern normalt vil være et mere hensigtsmæssigt og skånsomt sikringsmiddel end førergreb når en indsat skal flyttes fra en lokalitet til en anden.

18.3.6. Kompetence mv.

Kompetencen til at beslutte anbringelse i observationscelle og ophør af denne anbringelse ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, jf. bekendt-

gørelsens § 17, stk. 1. Der er ikke – som ved anvendelse af sikringsmidler og magt – en bestemmelse i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab hvorefter beslutningen dog kan træffes af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde, hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en afgørelse fra den kompetente person. Der er (derfor) heller ikke en bestemmelse der forpligter til underretning af den kompetente person hvis afgørelsen er truffet af en anden end denne. (Direktoratet har i sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm oplyst om baggrunden for denne forskel i regelsættene: Ved anvendelse af sikringsmidler og magt er der en formodning for at institutionens leder gennem lokale regler ikke har delegeret afgørelseskompetencen til den tilstedeværende funktionær. En sådan lignende formodning har man fra centralt hold ikke ønsket at anføre ved anbringelse i observationscelle).

Københavns Fængsler har i en instruks af januar 2004 fastsat interne regler om anbringelse i observationscelle som også indeholder regler om kompetenceforholdene. Det fremgår heraf at bestemmelse om anbringelse i observationscelle kan træffes af afdelingslederen eller dennes souschef eller af overvagtmasteren i vagten/natholdlederen. Hvis det tidsmæssigt ikke er muligt at afvente en kompetent persons afgørelse, træffes afgørelsen af det personale som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde. Afdelingslederen og overvagtmasteren i vagten skal straks underrettes.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at det (jf. det anførte i dette brev til spørgsmålet om kompetence under pkt. 18.1.6) er tilstrækkeligt at underrette enten afdelingslederen, dennes souschef eller den vagthavende/209. Selv om afdelingslederens souschef og lederen af natholdet (som er synonym med vagthavende) ikke er nævnt i instruksen i forbindelse med spørgsmålet om underretning, er de således bemyndiget til at modtage underretning, og selv om afdelingslederen ”og” overvagtmasteren i vagten (som også er synonym med vagthavende) ifølge instruksen begge skal underrettes, er det således tilstrækkeligt at underrette en af dem (eller afdelingslederens souschef).

Jeg går ud fra at instruksen vil blive rettet så det tydeligt kommer til at fremgå af instruksen.

Beslutningen om anbringelse i observationscelle blev i et tilfælde truffet af en sygeplejerske (på Politigårdens Fængsel), og i alle de øvrige tilfælde af en fængselsfunktionær. På nær i 2 tilfælde er der notat om at der er sket underretning om anbringelsen, og i det ene af disse tilfælde (det tilfælde hvor en sygeplejerske traf afgørelsen) er den manglende underretning påtalt af overvagtmasteren.

Underretning er i 2 af de 8 tilfælde givet til en overvagtmaster og i de andre tilfælde til en fængselsfunktionær (fire forskellige hvoraf den ene også modtog underretning i nogle af sagerne vedrørende anvendelse af håndjern). I et af de tilfælde hvor underretning er givet til en overvagtmaster, er det sket samtidig med anbringelsen. Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 bekræftet min antagelse i den foreløbige rapport om at der er tale om underretning i umiddelbar forlængelse af anbringelsen (og ikke at overvagtmasteren reelt traf afgørelsen i sagen).

Københavns Fængsler har tillige oplyst at underretning i seks nærmere angivne tilfælde hvor underretning er givet til en fængselsfunktionær (j.nr. 2004/403/02489, 2004/403/02358, 2004/403/01871, 2004/403/02644, 2004/403/02361 og 2004/403/02814) i alle tilfælde er sket til den vagthavende.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Underretning skal ifølge de interne regler gives straks. Underretning er som nævnt ovenfor i et af de konkrete tilfælde sket samtidig med (hvilket jeg forstår som i umiddelbar forlængelse af) anbringelsen. I 5 tilfælde er underretning sket mellem 5 og 10 minutter efter anbringelsen, i et tilfælde 15 minutter efter anbringelsen og i det sidste tilfælde (j.nr. 2004/403/02489) 40 minutter efter anbringelsen.

Da der kun i et enkelt tilfælde er gået (relativt) lang tid før der er givet underretning, og da jeg går ud fra at særlige omstændigheder i dette tilfælde har gjort at underretning ikke kunne gives tidligere, har jeg ingen bemærkninger til tidspunktet for underretning i sagerne.

Ifølge instruksen træffes afgørelse om ophør af afdelingspersonalet eventuelt i samråd med overvagtmasteren i vagten.

I et tilfælde som vedrørte en indsat som var bodypacked efter anmodning fra politiet, fremgår det at beslutning om ophør blev truffet efter samtale med politiet (narkotikaafdelingen), og at overvagtmasteren blev orienteret inden udtagelsen. Beslutning om ophør af anbringelsen blev i et af de øvrige tilfælde truffet af en overvagtmaster og i resten af tilfældene af en fængselsfunktionær, i et tilfælde af en fængselsfunktionær på prøve.

Ifølge instruksen har overvagtmasteren i vagten sammen med afdelingslederen det overordnede ansvar for at gældende regler overholdes.

Alle rapporter på nær én har efterfølgende været gennemset af en overvagtmaster. Tidspunktet for gennemsynet fremgår ikke i noget tilfælde. I 2 tilfælde har overvagtmasteren haft bemærkninger til rapporterne, i det ene tilfælde dog kun en enkelt bemærkning om en forkert tidsangivelse. I det andet tilfælde er det bemærket at der ikke er foretaget underretning af ledende medarbejder, og at det ikke fremgår om der er sket visitation og omklædning. (Det fremgår ikke af felterne hertil, men af første notat i observationsfeltet fremgår det at der er sket omklædning). Det fremgår tillige at der rettes henvendelse til rapportskriver som således er gjort bekendt med overvagtmasterens bemærkninger.

Jeg har noteret mig at alle rapporter på nær én har været gennemgået af en overvagtmaster, og at overvagtmasterne således (i overensstemmelse med instruksen) fører tilsyn med området for anbringelse i observationscelle.

Jeg anmoder om oplysning om hvordan afdelingslederen udfører sit tilsyn, og hvilket tilsyn inspektionen fører med dette område.

18.3.7. Undersøgelse af den indsattes person

Efter bekendtgørelsens § 18, stk. 2, skal der i forbindelse med anbringelsen i observationscelle ske en undersøgelse af den indsattes person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, medmindre institutionen skønner at det er unødvendigt.

Hvis det er nødvendigt i det enkelte tilfælde, kan der endvidere efter bestemmelsens 2. pkt. foretages omklædning af den indsatte. Den indsatte skal i givet fald anmodes om selv at foretage omklædningen, jf. bestemmelsens 3. pkt.

Med hensyn til omklædning har direktoratet i vejledningens pkt. 5, 2. pkt., henvist til det der er anført i pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler. Heri er anført at omklædning indebærer at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Desuden skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

De elektroniske blanketter i klientsystemet vedrørende anbringelse i observationscelle indeholder (nu) valglister hvor den ansvarlige funktionær skal markere hvorvidt den indsatte er undersøgt og omklædt. Som nævnt under pkt. 18.3.6. er manglende notat om visitation og omklædning påtalt i et tilfælde, men der var dog notat om omklædning i observationsfeltet (og jeg går ud fra at omklædning skete i forbindelse med visitation). I alle de øvrige tilfælde er der notat om hvorvidt der har fundet visitation og omklædning sted, dog er notat om omklædning i et tilfælde ikke sket i feltet hertil, men i et observationsnotat i sagen. Af notaterne fremgår det at der skete visitation i alle tilfælde og omklædning i alle tilfælde på nær 2.

Før der gennemføres undersøgelse af den indsattes person, skal institutionen mundtligt orientere den indsatte om baggrunden for at undersøgelsen gennemføres, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette, jf. § 2 i Justitsministeriets bekendt-

gørelse nr. 380 af 17. maj 2001 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning.

Jeg går ud fra at de indsatte er orienteret i overensstemmelse med § 2, dvs. at orientering kun er undladt hvis særlige omstændigheder talte imod dette.

18.3.8. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter bekendtgørelsens § 18, stk. 1, skal der tilkaldes læge hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen (nr. 1), eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp (nr. 2). Samme regel gælder ved sikringscelleanbringelse uden fiksering, jf. straffuldbyrdslovens § 66, stk. 6. Disse bestemmelser adskiller sig sprogligt fra bestemmelserne om lægetilsyn ved anvendelse af magt og håndjern, jf. straffuldbyrdslovens §§ 62, stk. 4, 2. pkt. og 65, stk. 3, 2. pkt., hvoraf fremgår at der skal gennemføres lægetilsyn hvis der i disse sager er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp. Det er dog i kommentaren til straffuldbyrdsloven anført at der efter bestemmelsen i straffuldbyrdslovens § 66, stk. 6, skal foretages lægetilsyn hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp, og at det svarer til reglerne om lægetilsyn efter anvendelse af magt og håndjern, jf. kommentaren s. 162.

Af Københavns Fængsler instruks fremgår det at det på rapporten skal noteres om den indsatte har ønsket lægehjælp, eller om tilkald er skønnet nødvendigt. Hvis det er tilfældet, skal der anføres en begrundelse herfor. Hvis der er tvivl om hvorvidt der er grundlag for mistanke om sygdom, kan en af fængslets sygeplejersker tilkaldes. Den der er ansvarlig for anbringelsen, har også ansvaret for eventuelt lægetilkald, men dette kan eventuelt foretages af fængselsfunktionæren på sygeafdelingen eller af en sygeplejerske.

I 5 tilfælde er det i rubrikken om tilkald af læge noteret at der er tilkaldt læge (ved angivelse af tidspunktet herfor). I de resterende tilfælde er denne rubrik ikke udfyldt. I et af disse tilfælde fremgår det af rubrikken til angivelse af lægens bemærkninger som er udfyldt af en sygeplejerske, at hun tilså den indsatte straks ved anbringelsen i observationscelle, og at en vagthavende læge på hospitalets skadestue ca. 40 minutter efter syede tre sting som følge af den indsattes selvbeskadigelse (som var årsag til anbringelsen i observationscelle). Det er således skønnet nødvendigt at få en læge til at tilse den indsattes skader. I et andet tilfælde fremgår det af et af tilsynsnotaterne at den indsatte ca. 1 time og 20 minutter efter anbringelsen blev tilset af en læge. Selv om det ikke er noteret, går jeg ud fra at det også i dette tilfælde i forbindelse med anbringelsen i observationscelle (og ikke først senere) blev skønnet nødvendigt med lægetilsyn. I et tredje tilfælde fremgår det af beskrivelsen af episoden at den indsatte som blev modtaget på Politigårdens Fængsel fra Helsingør politi, inden ankomsten var blevet tilset af en læge som anså den indsatte for psykisk uligevægtig. Da den indsatte opførte sig mærkværdigt under visitationen, blev han overført til Vestre Fængsel med henblik på observationscelleanbringelse. Af feltet til angivelse af lægens bemærkninger fremgår det at en sygeplejerske tilså den indsatte ved ankomsten til Vestre Fængsel, og at den indsatte var stille og rolig. Der er endvidere i dette felt et notat fra en læge som tilså den indsatte den efterfølgende dag (ca. 15 timer efter anbringelsen) og rekvirerede akut psykiatrisk tilsyn. Jeg går ud fra at sygeplejerske blev tilkaldt for at vurdere om der var behov for lægetilsyn, og at hun ikke skønnede det nødvendigt i forbindelse med selve anbringelsen i observationscelle, jf. sygeplejerskens bemærkninger om at den indsatte var stille og rolig, men at det senere blev anset for nødvendigt (på grund af forværring af den indsattes tilstand under anbringelsen i cellen). I de sidste 2 tilfælde er der ikke notater om lægetilsyn, men i begge tilfælde blev de indsatte tilset af sygeplejerske. Det ene tilfælde er det tilfælde hvor den indsatte var bodypacked, og i det andet tilfælde anmodede den indsatte om at blive tilset af sygeplejerske. Jeg går ud fra at lægetilsyn i forbindelse med anbringelsen i begge disse tilfælde ikke er skønnet nødvendigt. Jeg lægger således til grund at behovet for lægetilsyn i forbindelse med indsættelsen i observationscelle har været overvejet i alle tilfælde, i nogle tilfælde ved tilkald af sygeplejerske med henblik på at denne overvejede behovet for lægetilsyn.

Efter bekendtgørelsens § 17, stk. 2, skal notatet i sagen indeholde oplysning om institutionens overvejelser efter § 18, dvs. overvejelser om lægetilsyn. Det fremgår også af Københavns Fængsels interne regler at der skal gøres notat herom. Det er tillige i instruksen anført at alle punkter i rapporten skal udfyldes.

Selv om det andre steder end af feltet om tilkald af læge i nogle tilfælde (indirekte) fremgår at lægetilsyn har været overvejet, bør det efter min opfattelse også fremgå af rubrikken hertil. Hvis tilsyn ikke skønnes nødvendigt, kan det markeres med et minus i feltet til notat om tilkald af læge. Hvis sygeplejerske er tilkaldt med henblik på at vurdere behovet for lægetilkald, bør det efter min opfattelse angives tillige med notat om resultatet af sygeplejerskens vurdering af dette spørgsmål (som det er sket i sagen med j.nr. 2004/403/01871).

Med hensyn til tidspunktet for tilkald af læge i de 5 tilfælde hvor der er notat herom, fremgår det at tilkald i 2 tilfælde skete samtidig med anbringelsen, og i de øvrige tilfælde henholdsvis 10, 15 og 20 minutter efter anbringelsen.

Rubrikken til angivelse af hvornår lægetilsyn fandt sted, er ikke udfyldt i nogen af de tilfælde hvor der er notat om lægetilkald. Lægetilsyn fandt ifølge notat andetsteds i et af disse tilfælde sted ca. 40 minutter efter anbringelsen, og i et andet tilfælde 2 timer og 5 minutter efter anbringelsen (og der var to nye lægetilsyn dagen efter).

I yderligere et af de tilfælde hvor det er noteret at der var lægetilkald, fremgår det at en sygeplejerske tilså den indsatte, ifølge hendes notat straks efter anbringelsen, men ifølge tilsynsnotaterne så vidt ses 35 minutter efter anbringelsen (j.nr. 2004/403/02430). Af et tilsynsnotat der er skrevet 4 minutter efter det angivne tidspunkt for lægetilkald, fremgår det at den indsatte efter anbringelsen blev ved med at ringe og bede om at komme til at tale med en læge. I samme notat er anført at der var ringet efter en sygeplejerske. Sygeplejersken henviste den indsatte til at skrive og afslog i øvrigt den indsattes krav om at komme tilbage til Vestre Hospital. Af et senere tilsynsnotat (ca. 5 timer efter anbringelsen) fremgår det at den indsatte på ny ønskede at

komme til at tale med en læge, og at han fik oplyst at der ikke ville komme en læge denne dag, men først dagen efter. Den følgende dag kl. 10.21 (ca. 21½ time efter anbringelsen) blev den indsatte tilset af en læge der skønnede at den indsatte var selvmordtruet og skulle blive i observationscellen. Den indsatte blev 9 timer efter flyttet til sikringscellen.

I den foreløbige rapport anførte jeg herefter:

”Så vidt jeg forstår sagen, er der på det angivne tidspunkt for tilkald af læge ikke sket tilkald af læge, men af sygeplejerske. Ud fra de foreliggende notater står det ikke klart for mig om tilkald af sygeplejerske skete med henblik på at sygeplejersken skulle vurdere om lægetilsyn var nødvendigt, eller fordi den indsatte (vedblivende) bad om at komme til at tale med en læge.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse herom. Med hensyn til den indsattes anmodning om at komme til at tale med en læge henviser jeg til senere i dette afsnit.”

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at sygeplejerske tilså den indsatte kl. 12.59 og igen samme dag kl. 16.06, og at sygeplejersken ved begge tilsyn afslog den indsattes anmodning om at komme til at tale med en læge idet hun vurderede at lægetilsyn var åbenbart unødvendigt.

Selv om Københavns Fængsler ikke direkte har besvaret mit spørgsmål om grundlaget for tilkald af sygeplejerske i det konkrete tilfælde, forstår jeg det anførte sådan at sygeplejerske blev tilkaldt for at vurdere behovet for lægetilsyn og ikke fordi den indsatte bad om læge. Da sygeplejersken ikke mente at der var behov for lægetilsyn, blev den indsattes anmodninger herom afslået.

Jeg har noteret mig det (indirekte) oplyste om baggrunden for tilkald af sygeplejerske i det konkrete tilfælde.

I de 2 sidste tilfælde hvor der er notat om tilkald af læge, er der ikke notat om at den indsatte skulle være blevet tilset af en læge på noget tidspunkt under anbringelsen som varede henholdsvis knap 16 timer og knap 6 timer (j.nr. 2004/403/02814 og j.nr. 2004/403/02644).

Ifølge notat i det førstnævnte tilfælde bad den indsatte kl. 00.15, hvilket var ca. 3 timer efter tilkaldet, om en læge, men blev ”efter samtale med en sygeplejerske” tilbudt medicin. Den indsatte blev ca. 9 timer efter ovennævnte notat tilset (igen) af en sygeplejerske fordi han klagede over smerter.

I den foreløbige rapport anførte jeg følgende i forlængelse heraf:

”Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der skete tilkald af læge eller sygeplejerske på det i rapporten angivne tidspunkt for lægetilkald (kl. 21.15), og om en sygeplejerske tilså den indsatte kl. 00.15 eller blot havde en samtale med personalet. Hvis der skete tilkald af sygeplejerske kl. 21.15 (med henblik på vurdering af behovet for lægetilsyn), beder jeg om oplysning om hvorfor den indsatte først blev tilset af en sygeplejerske kl. 00.15 (hvis den indsatte selv havde en samtale med en sygeplejerske på dette tidspunkt) eller først langt senere. Hvis der skete tilkald af læge (fordi personalet skønnede det nødvendigt), beder jeg om oplysning om hvorfor den indsatte ikke blev tilset af en læge. Med hensyn til den indsattes anmodning om at komme til at tale med en læge henviser jeg til senere i dette afsnit.”

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at der i sagen med j.nr. 2004/403/02814 skete tilkald af sygeplejerske kl. 21.15, og at sygeplejersken tilså den indsatte kl. 21.34. Kl. 00.15 havde sygeplejersken en samtale med personalet. Københavns Fængsler har videre oplyst at der ikke skete tilkald af læge i sagen.

Jeg har noteret mig det oplyste om at der var tilsyn ved sygeplejerske kl. 21.34. Der burde have været gjort notat herom i observationscellerapporten.

For så vidt angår sagen med j.nr. 2004/403/02644 er der hverken notat om tilsyn ved sygeplejerske eller læge. Den indsatte havde som nævnt ophold i observationscellen i

knap 6 timer (5 timer og 47 minutter). Lægetilkald skete ifølge rapporten 20 minutter efter anbringelsen.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at mit spørgsmål i rapporten (den foreløbige) om hvorvidt der skete tilkald af læge eller sygeplejerske på det i rapporten angivne tidspunkt for lægetilkald (og i givet fald hvorfor den indsatte så vidt ses ikke blev tilset af hverken læge eller sygeplejerske) ikke kan besvares da der i sagen beklageligvis hverken er udfærdiget notat af sygeplejerske eller læge. Københavns Fængsler har bemærket at der i den konkrete sag ikke var mistanke om helbredsmæssige problemer.

Det er beklageligt at det ikke fremgår om der var tilsyn ved læge eller sygeplejerske i sagen hvor der som anført skete tilkald af enten sygeplejerske eller læge. (På baggrund af det oplyste om at der ikke var mistanke om helbredsmæssige problemer, går jeg ud fra at tilkaldet er sket til sygeplejerske).

I 2 tilfælde bad den indsatte som nævnt ovenfor selv om at blive tilset af en læge (j.nr. 2004/403/02430 og 2004/403/02814). I førstnævnte tilfælde bad den indsatte umiddelbart efter anbringelsen (vedblivende) om en læge, men blev først tilset af en læge ca. 21½ time efter anbringelsen/første anmodning. I det andet tilfælde bad den indsatte om en læge 3 timer og 10 minutter efter anbringelsen, men blev ikke tilset af en læge under opholdet der, som nævnt ovenfor, varede knap 16 timer. I begge tilfælde blev de indsatte tilset af en sygeplejerske.

Som nævnt under pkt. 18.2.6. har jeg tidligere udtalt at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstatte tilsyn af læge der sker på grundlag af bestemmelser herom, herunder hvis den indsatte begærer lægehjælp.

Jeg bad i den foreløbige rapport fængslet om en udtalelse om hvorfor der ikke var lægetilsyn med de indsatte i disse to sager efter deres – i det ene tilfælde første – anmodning herom.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at sygeplejerske i begge tilfælde vurderede at lægetilsyn var åbenbart unødvendigt.

I forbindelse med omtalen af den ene af disse sager ovenfor (j.nr. 2004/403/02430) har Københavns Fængsler bemærket følgende:

”... det er fængslets praksis, at hvis sygeplejerske har haft kontakt (direkte eller telefonisk) med en læge, og hvis den pågældende sygeplejerske har modtaget konkrete anvisninger vedrørende den konfererede indsatte, så har lægen også vurderet og endog lægefagligt tilset den indsatte, idet lægen har brugt sygeplejersken som sin medhjælp (på lægens ansvar).”

Det fremgår ikke om sygeplejersken i de to konkrete tilfælde havde direkte eller telefonisk kontakt med lægen.

Jeg anmoder Københavns Fængsler om at oplyse herom, og om der i givet fald foreligger notater om denne kontakt.

Jeg anmoder endvidere om direktoratets bemærkninger til det af fængslet oplyste i citatet ovenfor.

I 2 tilfælde har lægen skrevet bemærkninger i feltet hertil. I yderligere 2 tilfælde har sygeplejersken i dette felt gjort notat om lægetilsyn.

18.3.9. Tilsyn ved personalet

Under anbringelsen i observationscelle skal den indsatte jævnligt tilses af institutionens personale, jf. bekendtgørelsens § 19. Enhver der tilser den pågældende, skal gøre notat herom på et observationsskema (nu i selve rapporten i klientsystemet) uanset om der er sket ændringer i den indsattes forhold, jf. bestemmelsens 2. pkt. Notatet skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for tilsynet og om den pågældendes tilstand samt eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde an-

bringelsen, jf. 3. pkt. Københavns Fængsler har i fængslets instruks anført at klokkeslæt skal noteres med nøjagtigt minuttal og uddybende tekst, og at alle tilsyn og samtaler skal noteres kronologisk. (Bemærkningen i det ene af de 2 tilfælde hvor overvagtimesteren i forbindelse med gennemsyn af rapporter fremsatte bemærkninger, drejer sig om en forkert tidsangivelse).

Hvor hyppigt der skal ske tilsyn, afhænger af en konkret vurdering, jf. pkt. 6 i vejledningen. Københavns Fængsler har i fængslets instruks bestemt at der skal ske tilsyn hver halve time eller oftere hvis det skønnes nødvendigt.

Jeg er bekendt med at direktoratet har overvejet problemet med at der i den blanket der findes i klientsystemet, automatisk stemples det tidspunkt hvor personalet overfører håndskrevne observationsnotater til klientsystemet. I sagen vedrørende ombudsmandsembedets inspektion af Arrestafdelingen i Statsfængslet i Horsens har direktoratet oplyst at det ikke er muligt teknisk at ændre på dette forhold. Problemet med at observationstidspunktet ikke registreres (stemples), må derfor løses ved at den der indtaster observationerne, i (begyndelsen af) hvert notat anfører tidspunktet for observationen. Direktoratet har desuden oplyst at denne fremgangsmåde er beskrevet i on-line hjælpen i klientsystemet.

I alle tilfælde er der tilsynsnotater, og det fremgår i flere tilfælde at notatet er indføjet efter at tilsynet rent faktisk fandt sted, idet det i teksten er noteret hvornår tilsynet fandt sted. (Et sted er det anført at notat på grund af travlhed først kunne indføjtes efter 45 minutter).

Med få undtagelser er tilsyn sket i overensstemmelse med kravet i instruksen om tilsyn mindst hver halve time og fortløbende notater.

Der er i alle tilfælde oplysning om tidspunktet for udtagelsen af observationscellen, og det fremgår at der i alle tilfælde har været tilsyn helt frem til udtagelsen.

18.3.10. Ophør og varighed

Anbringelse i observationscelle skal straks bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. bekendtgørelsens § 16, stk. 2.

Under pkt. 5 i vejledningen er det om hyppigheden af tilsyn ved personalet anført at det hvis den indsatte er faldet til ro og sover, vil kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i observationscellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen.

Tidspunktet for såvel iværksættelsen som ophøret af anbringelsen fremgår i alle tilfælde af rapporterne.

I alle rapporter er varigheden af anbringelsen tillige anført i døgn, timer og minutter foroven på blanketten. Det fremgår af rapporterne at anbringelserne varede mellem 1 time og 46 minutter og 5 døgn, 16 timer og 38 minutter (bodypackersagen). En af anbringelserne varede som nævnt under 2 timer, en anden varede 5 timer og 47 minutter, 3 anbringelser varede mellem 15 og 20 timer, 4 anbringelser varede mellem 1 og 2 døgn og den sidste som nævnt mere end 5 døgn. I et af de tilfælde hvor anbringelsen varede mellem 1 og 2 døgn, blev den indsatte overført til sikringscelle (j.nr. 2004/403/02430). I et af de tilfælde hvor anbringelsen varede under et døgn, forblev den indsatte i observationscellen efter at observationscelleanbringelsen var bragt til ophør idet den pågældende overgik til "alm. belæg" i denne celle (j.nr. 2004/403/02358).

Som svar på mit min anmodning (i den foreløbige rapport) om oplysning om baggrunden herfor og hvor længe den indsatte opholdt sig i denne celle efter ophøret af observationscelleanbringelsen, har Københavns Fængsler i brevet af 23. december 2004 oplyst at den indsatte forud for anbringelsen i observationscelle knuste vinduesglasset i sin egen celle. Da der på grund af belægningssituationen ikke var nogen anden almindelig celle ledig, måtte den indsatte blive i observationscellen indtil vinduet var udskiftet. Fængslet har oplyst at den indsatte returnerede til egen celle den 11. maj 2004.

Anbringelsen i observationscelle ophørte den 8. maj 2004, og den indsatte var således placeret i observationscellen i tre dage uden at være observationscelleanbragt.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til dette forhold.

Jeg har noteret mig at observationscelleanbringelsen i et tilfælde blev afløst af en anbringelse i sikringscelle. På grund af den (relativt) korte varighed i 2 af de øvrige tilfælde hvor anbringelserne varede under 6 timer, lægger jeg uden videre til grund at bestemmelsen i bekendtgørelsens § 16, stk. 2, er overholdt i disse tilfælde. Jeg har – også på baggrund af det der er anført i observationsnotaterne ved (nogle af) tilsynene – ikke grundlag for at antage at bestemmelsen ikke tillige skulle have været overholdt i de øvrige tilfælde.

18.3.11. Klagevejledning

Ifølge bekendtgørelsens § 17, stk. 2, sidste pkt., skal det påføres rapporten når den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen) og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straf fuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2. Straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, vedrørende klagefrist gælder dog som tidligere nævnt alene for dømte. 3 af de anbragte var afsonere, de øvrige varetægtsarrestanter og anholdte.

Det fremgår tillige af Københavns Fængsels instruks at indsatte skal orienteres om adgangen til at klage til direktoratet.

I intet tilfælde er rapporten påtegnet oplysning om at der er givet klagevejledning. De anvendte elektroniske blanketter indeholder ingen fortrykt oplysning om klagevejledning, herunder klagefrist.

I sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm oplyste direktoratet at en fortrykt tekst med angivelse af klagevejledning ville blive medtaget ved en kommende revision af klientsystemet (for så vidt angår

både observations- og sikringscelleblanketter). I en udtalelse af 15. juni 2004 i sagen vedrørende inspektion af Arresthuset i Aalborg oplyste direktoratet at det ikke havde været muligt at gennemføre denne revision endnu da de ressourcer der er afsat til ændringer af klientsystemet, er begrænsede, men at direktoratet ville underrette mig så snart det var afklaret hvornår revisionen kunne gennemføres. Jeg har ikke modtaget en sådan underretning, men Statsfængslet ved Horserød har i en udtalelse af 4. august 2004 i sagen vedrørende min inspektion af denne institution oplyst at klientsystemets rapportdel nu indeholder et felt om klagevejledning.

Jeg går ud fra at der er givet klagevejledning i de foreliggende tilfælde. Under henvisning til det oplyste (i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet ved Horserød) om ændring af blanketten i klientsystemet foretager jeg mig ikke videre vedrørende spørgsmålet om notat om klagevejledning, herunder notat om klagefrist i sagerne vedrørende afsonere, jf. bekendtgørelsens § 17, stk. 2, sidste pkt.

18.4. Sikringscelleanbringelse

18.4.1. Indledning

De 10 anbringelser i sikringscelle fandt sted i perioden 15. marts 2004 til og med 29. april 2004. To af de indsatte var afsonere, resten varetægtsarrestanter.

Som det fremgår af afsnittet om anbringelse i observationscelle, blev en observationscelleanbringelse i et tilfælde afløst af en sikringscelleanbringelse. Det drejer sig om en anbringelse i observationscelle den 9. maj 2004 (j.nr. 2004/403/02430). Overførsel til sikringscelle skete den 10. maj 2004, og da min anmodning om rapportmateriale vedrørte anbringelser forud for den 10. maj 2004, er sikringscelleanbringelsen i dette tilfælde ikke omfattet af de sager som min anmodning angik.

I kriminalforsorgens statistik for 2003 er Københavns Fængsler som tidligere nævnt ikke anført særskilt. Af kriminalforsorgens statistik for 2002 fremgår det (s. 45) at der dette år blev indberettet i alt 130 sikringscelleanbringelser i Københavns Fængs-

ler, heraf 56 med fiksering. Året før var der i alt 100 anbringelser, heraf 53 med fiksering.

Af kriminalforsorgens statistik for 2003 fremgår det at antallet af sikringscelleanbringelser dette år er stort set uændret i forhold til 2002, men der er sket en stigning i antallet af fikseringer (fra 69 til 77 % af anbringelserne). Af statistikken for 2002 fremgår det at der dette år generelt – i modsætning til de forudgående år – skete en stigning (på 31 %) i antallet af anbringelser i sikringscelle. Derimod var der tale om et procentvis fald i anvendelsen af fiksering (fra 74 % til 69%). Som det fremgår, skete der i 2002 også en stor stigning i antallet af sikringscelleanbringelser i Københavns Fængsler (fra 100 til 130 anbringelser). Som det ligeledes fremgår af statistikken, lå Københavns Fængsler både i 2001 og 2002 under gennemsnittet hvad angår anvendelse af fiksering.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at fængslet har indberettet 122 tilfælde af anbringelse i sikringscelle for 2003. I 68 af disse tilfælde blev der anvendt fiksering, i 21 af tilfældene under hele anbringelsen.

Jeg har noteret mig at der i 2003 skete et fald i anvendelse af sikringscelle i forhold til året før, men samtidig en stigning i anvendelsen af fiksering under sådan anbringelse. Jeg har samtidig noteret mig det oplyste om at der i de fleste tilfælde ikke blev anvendt fiksering under hele anbringelsen i sikringscelle.

Jeg beder direktoratet om at oplyse hvor mange tilfælde af anbringelse i sikringscelle som Københavns Fængsler har haft i 2004, herunder oplysning om i hvor mange af disse tilfælde der skete fiksering.

18.4.2. Retsgrundlag

Anbringelse i sikringscelle er reguleret i straffuldbyrdslovens § 66 og (den tidligere nævnte) bekendtgørelse nr. 384 af 17. maj 2001 om anvendelse af sikringsmid-

ler i fængsler og arresthuse. Til bekendtgørelsen knytter sig vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse.

Straffuldbyrdeleslovens § 66 og bekendtgørelsen finder også anvendelse for varetægtsarrestanter, jf. retsplejelovens § 775, stk. 2, bekendtgørelsens § 1, stk. 2, og varetægtsbekendtgørelsens § 91.

18.4.3. Betingelser

Betingelserne for at der kan ske anbringelse i sikringscelle, er angivet i straffuldbyrdeleslovens § 66. Anbringelse i sikringscelle, og herunder tvangsfiksering ved anvendelse af bælte, hånd- og fodremme samt handsker, kan efter bestemmelsen i stk. 1 kun finde sted hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1) eller for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2). Anbringelse i sikringscelle og tvangsfiksering må dog ikke foretages såfremt det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelserne skete i 5 tilfælde for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1) og i de øvrige 5 tilfælde for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2). Der er ikke henvist til den konkrete bestemmelse i straffuldbyrdelesloven. Fra direktoratets inspektion af Arresthuset i Århus er jeg bekendt med at der på sikringscelleblanketten i klientsystemet mangler stempling af efter hvilken bestemmelse i straffuldbyrdelesloven anbringelsen er sket, men at det vil blive rettet i forbindelse med revisionen af sikringscelleblanketten.

18.4.4. Begrundelse mv.

Efter § 13, stk. 1, i bekendtgørelsen skal institutionen så hurtigt som muligt udarbejde en rapport om anvendelse af sikringscelle, herunder tvangsfiksering. Rapporten skal bl.a. indeholde oplysning om begrundelsen for anvendelsen.

Vejledningen om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse indeholder ikke en bestemmelse om at begrundelsen skal indeholde en henvisning til de retsregler som afgørelsen er truffet efter, og en angivelse af hvilke hovedhensyn der har været bestemmende for skønnet, samt en angivelse af de faktiske omstændigheder der er lagt til grund for afgørelsen, således som det er tilfældet vedrørende observationscelleanbringelse, jf. pkt. 18.3.4. Direktoratet for Kriminalforsorgen er i sagen vedrørende ombudsmandsembedets inspektion af Arresthuset i Aalborg gjort opmærksom på denne forskel således at spørgsmålet kan indgå i direktoratets vurderinger i forbindelse med en kommende revision af vejledningen. Det er samtidig tilkendegivet at det forhold at en anbringelse i sikringscelle for så vidt er mere indgribende end anbringelse i observationscelle, næppe (alene) kan bruges som argument for tilføjelse af en tilsvarende bestemmelse, idet bestemmelsen for så vidt angår observationscelleanbringelserne kan være/er medtaget på grund af bestemmelserne om udelukkelse fra fællesskab og muligheden for at undlade begrundelse i samme regelsæt.

Der er i de enkelte sager anført en begrundelse for anbringelsen i sikringscelle i form af en redegørelse for hændelsesforløbet forud for anbringelsen under punktet ”Beskrivelse af episoden”. I et tilfælde har overvagtimesteren ved sin efterfølgende gennemgang ikke fundet anbringelsesgrundlaget tilstrækkeligt, men efter at den pågældende funktionær i et efterfølgende notat havde givet en uddybende beskrivelse af episoden, havde vicefængselsinspektøren ikke bemærkninger til anbringelsesgrundlaget (begrundelsen). Det drejer sig om en anbringelse med j.nr. 2004/403/01723. I et andet tilfælde fremgår det af den fungerende overvagtimesters notat at hun havde talt med det involverede personale angående spørgsmålet om hvornår der skal ske anbringelse i observationscelle henholdsvis sikringscelle. Efter oplysning fra overvagtimesteren om den indsattes adfærd i perioden som blev støttet af oplysninger i den indsattes personjournal, mente vicefængselsinspektøren at det var korrekt skønnet at den indsatte blev bragt i sikringscelle.

Jeg har noteret mig disse bemærkninger/uddybende oplysninger og har i øvrigt ingen bemærkninger til begrundelserne i de enkelte tilfælde. Det tilføjes at jeg under dette punkt alene har vurderet om der er givet en (tilstrækkelig) begrundelse i sagerne.

Ved min gennemgang af sikringscellerapporterne er jeg således (som nævnt under pkt. 18) ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anbringelse i sikringscelle i de enkelte tilfælde.

Med hensyn til begrundelse for beslutning om fiksering henvises til pkt. 18.4.8.

18.4.5. Magtanvendelse

Efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 3, skal anbringelse i sikringscelle og tvangsfiksering foretages så skånsomt som omstændighederne tillader.

Der blev anvendt magt over for den indsatte ved anbringelsen i sikringscellen i 7 tilfælde. I et af disse tilfælde er det i feltet til angivelse af hvorvidt der har været anvendt magt, noteret at det ikke var tilfældet, men af beskrivelsen af episoden fremgår det at der blev anvendt magt (j.nr. 2004/403/00863).

Jeg går ud fra at det er en fejl at det i feltet til angivelse af hvorvidt der har været anvendt magt, er noteret at det ikke er tilfældet.

Magten bestod hovedsageligt af armsnoningsgreb. I nogle tilfælde er det nævnt at indsatte er pacificeret, uden at det er angivet hvordan det er sket. (I andre tilfælde at det er sket ved armsnoningsgreb). I et tilfælde er der anvendt benlås i forbindelse med aftagelse af håndjern ved anbringelsen i sikringscelle.

I alle de 7 nævnte tilfælde hvor der er anvendt magt, er der tillige anvendt håndjern. Håndjern er også anvendt i yderligere et tilfælde.

18.4.6. Kompetence mv.

Det er institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, der har kompetencen til at træffe beslutning om at en indsat skal anbringes i sikringscelle og herunder eventuelt fikseres, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 1. Også bestemmelse om ophør af sikringscelleanbringelse træffes af institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 1.

Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en bestemmelse fra institutionens leder eller den der er bemyndiget dertil efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 1, træffes bestemmelsen af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde. I sådanne tilfælde skal institutionens leder eller den der er bemyndiget efter stk. 1, så hurtigt som muligt underrettes om det passerede. Dette følger af bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Københavns Fængsler har udfærdiget en instruks (af juli 2002) om anvendelse af sikringscelle. Heraf fremgår at afgørelse om anbringelse i sikringscelle (og om ophør af sådan anbringelse og fastspænding) kan træffes af afdelingsledere eller disses souschefer, overvagtimester i vagten og af natholdleder. Hvis afgørelsen træffes af en anden fordi forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en bestemmelse fra en af de nævnte personer, skal overvagtimesteren i vagten så hurtigt som muligt underrettes. Det fremgår tillige at afdelingslederen/overvagtimesteren i de tilfælde hvor vedkommende ikke selv har truffet afgørelse om anbringelsen, ved sin personlige tilstedeværelse ved sikringscellerne skal sikre sig at betingelserne for anbringelse er opfyldt.

Beslutningen om anbringelse i sikringscelle blev i 2 tilfælde truffet af en afdelingsleder og i de øvrige tilfælde af en fængselsfunktionær. I 3 af de 5 tilfælde hvor der har fundet fiksering sted (jf. pkt. 18.4.8.), blev også beslutningen herom truffet af en fængselsfunktionær.

Bortset fra i et af de tilfælde hvor afgørelsen om sikringscelleanbringelse er truffet af en fængselsfunktionær, er der notat om underretning. Underretning er i 3 tilfælde

givet til en overvagtmaster, i de øvrige 4 tilfælde til en fængselsfunktionær (tre forskellige). Det drejer sig om rapporter med j.nr. 2004/403/01125, 2004/403/01922, 2003/403/05118 og 2004/403/01547.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at underretning i de nævnte tilfælde er sket til vagthavende/209, jf. Københavns Fængslers redegørelse herom under pkt. 18.1.6., og at instruksen således er overholdt i alle tilfælde.

Jeg har noteret mig det oplyste og går ud fra at tilretningen af de interne kompetencebestemmelser (jf. punkt 18.1.6.) også omfatter afsnittet om kompetence i instruksen om anvendelsen af sikringscelle.

Underretningen fandt i et tilfælde sted samtidig med anbringelsen (hvilket jeg går ud fra betyder i umiddelbar forlængelse af anbringelsen) og i de øvrige tilfælde mellem 3 og 20 minutter efter anbringelsen.

Tidspunktet for underretningen giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Beslutningen om ophør af anbringelsen er i et tilfælde truffet af en overvagtmaster, i et tilfælde af en edb-medarbejder, i et tilfælde af en sikkerhedsfunktionær og i de resterende tilfælde af en fængselsfunktionær. I et tilfælde fremgår det at den indsatte blev ført til en celle sk 17 efter aftale med en overvagtmaster som jeg således går ud fra blev inddraget i forbindelse med (og således reelt traf) afgørelsen om ophør.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at beslutningen om ophør i 4 nærmere angivne tilfælde er truffet af vagthavende/209 og i 4 andre nærmere angivne tilfælde af en fængselsfunktionær der er bemyndiget til at træffe beslutning herom.

Jeg har noteret mig det oplyste om at afgørelsen om ophør i de nævnte tilfælde blev truffet af en person som var bemyndiget til at træffe afgørelse herom.

Rapporten er i et tilfælde påtegnet af en afdelingsleder (som selv traf afgørelsen i sagen) og i alle de øvrige tilfælde af en (fungerende) overvagtimester som således har gennemset rapporten (også den anden sag hvori afgørelsen var truffet af en afdelingsleder). Bortset fra i et tilfælde er rapporten tillige påtegnet af vicefængselsinspektøren. Det fremgår ikke hvornår disse gennemsyn har fundet sted. I flere tilfælde er ledelsen kommet med bemærkninger (nogle af dem er gengivet ovenfor under pkt. 18.4.4.), og i nogle tilfælde har ledelsen bedt om at visse forhold blev påtalt.

Jeg har noteret mig at der af ledelsen, herunder inspektionen, føres tilsyn med området for anbringelse i sikringscelle.

Selv om det ikke fremgår af sagerne, går jeg ud fra at afdelingsleder/overvagtimester i de tilfælde hvor afgørelsen er truffet af en fængselsfunktionær, ved sin personlige tilstedeværelse ved sikringscellerne har sikret sig at betingelserne for anbringelsen var opfyldte, jf. kravet i de interne regler herom.

18.4.7. Undersøgelse for genstande mv.

Efter bekendtgørelsens § 6, stk. 2, skal institutionen ved anbringelse af en indsat i sikringscelle undersøge hvilke genstande den indsatte har i sin besiddelse på sin person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1 og stk. 3-8. Der skal desuden normalt ske omklædning af den indsatte.

Med hensyn til omklædning har direktoratet i pkt. 7, 1. afsnit, i vejledningen til bekendtgørelsen anført at omklædning indebærer at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Derudover skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

For så vidt angår sikringscelleanbringelse uden tvangsfiksering fremgår det af vejledningens pkt. 7, 2. afsnit, at omklædning undtagelsesvist vil kunne undlades hvis det vurderes at omklædning i sig selv vil optrappe situationen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 3.

Hverken straffuldbyrdelsesloven, bekendtgørelsen eller vejledningen indeholder en bestemmelse om notatpligt i disse tilfælde. Der er ikke i de anvendte blanketter (lige som i observationscelleblanketterne) felter til angivelse af hvorvidt der er sket undersøgelse af den indsattes person og omklædning.

Fra sagen vedrørende ombudsmandsembedets inspektion af Arresthuset i Aalborg i 2003 er jeg bekendt med at der ved (den tidligere nævnte) revision af sikringscelleblanketten vil blive indført felter til markering af *at* der er foretaget undersøgelse af den indsattes person, og *om* der er sket omklædning. Hvis der svares nej til sidstnævnte spørgsmål, vil rapportskriveren blive bedt om at skrive en begrundelse herfor. Der vil ikke blive tilføjet en rubrik til afkrydsning af om den indsatte er tilbudt undertrøje, underbenklæder og tæppe idet tilbuddet herom er en naturlig del af omklædningen, jf. vejledningens pkt. 7.

Det fremgår af nogle af rapporterne at den indsatte i forbindelse med indsættelsen i sikringscelle blev visiteret og/eller omklædt. Af yderligere en rapport fremgår det at den indsatte i forbindelse med udtagelsen blev omklædt, og jeg lægger derfor til grund at den indsatte også blev omklædt ved indsættelse i sikringscellen. I 2 tilfælde fremgår det at den indsatte blev afklædt. Det fremgår ikke om afklædning reelt er omklædning, eller om den indsatte eventuelt fik sit eget undertøj igen. I et af de tilfælde hvor det er anført at den indsatte blev omklædt, er det samtidig noteret at den indsatte havde sit eget undertøj på. Jeg går ud fra at omklædning/afklædning altid sker i forbindelse med en personundersøgelse, og at en sådan undersøgelse derfor har fundet sted i de tilfælde hvor det kun fremgår at der er sket omklædning/afklædning.

Et af de i alt 3 tilfælde hvoraf det ikke fremgår om der skete personundersøgelse og omklædning, drejer sig om en indsat der blev indsat i sikringscelle fra observations-

celle. Af rapporten vedrørende den forudgående observationscelleanbringelse som er vedlagt, fremgår det at den indsatte i forbindelse med denne anbringelse blev visiteret.

Jeg går ud fra at der i alle tilfælde har fundet en personundersøgelse sted. Hvis der er tilfælde hvor der ikke har fundet omklædning (afklædning) sted, går jeg ud fra at det har været overvejet og er fundet unødvendigt.

Af tilsynsnotaterne i sagen med j.nr. 2004/403/00381 fremgår det at den indsatte ca. 7 timer efter anbringelse fik et ekstra tæppe samt undertrøje. Det fremgår ikke om den indsatte ved anbringelsen fik tilbud om en undertrøje, jf. det anførte i vejledningen herom.

Jeg går ud fra at den indsatte fik et sådant tilbud, men afslog det, og at der i alle tilfælde er forholdt i overensstemmelse med vejledningens pkt. 7.

Før der gennemføres en undersøgelse af den indsattes person, skal institutionen mundtligt orientere den indsatte om baggrunden for at undersøgelsen gennemføres, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette, jf. § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 380 af 17. maj 2001 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning.

Jeg går ud fra at de indsatte er orienteret i overensstemmelse med § 2.

18.4.8. Fiksering

Anbringelse i sikringscelle kan efter straffuldbyrdelseslovens § 66 kombineres med tvangsfiksering ved anvendelse af bælte, hånd- og fodremme samt handsker hvis dette er nødvendigt.

Der er sket fiksering i forbindelse med den konkrete anbringelse i 5 tilfælde. Der er anvendt bælte, håndremme og fodremme, men ikke handske.

Forud for anvendelsen af tvangsfiksering skal der – på lige fod med anvendelse af sikringscelle – ske en konkret vurdering af hvorvidt fikseringen er nødvendig, eller om det er tilstrækkeligt at anvende sikringscelle uden fiksering. Også med hensyn til valg af fikseringsmidler skal der foretages en konkret vurdering af om det er tilstrækkeligt at anvende bælte, eller om der tillige skal anvendes fod- og håndremme eller handsker. Dette fremgår også af bemærkningerne til straffuldbyrdelseslovens § 66 i Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer af Annette Esdorf m.fl. (2003). Københavns Fængsler har også i fængslets instruks omtalt pligten til at foretage en konkret vurdering af nødvendigheden af at anvende fiksering og fikseringens omfang. Som tidligere nævnt ligger fikseringsmidler fremme på sengen i den ene sikringscelle, men ikke i den anden som dog kan forsynes hermed, og det vil derfor (normalt) også fremgå af placeringen om der er skønnet behov for fiksering.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 13, stk. 1, at den rapport der skal udarbejdes, skal indeholde oplysning om bl.a. begrundelsen også for tvangsfiksering. Jeg har tidligere udtalt at skønnet over nødvendigheden af fiksering altid bør fremgå af sikringscelle-rapporten som begrundelse for anvendelsen, lige som det bør fremgå om der er foretaget en vurdering af om alle fikseringsmidler er påkrævet. Jeg henviser bl.a. til Folketingets Ombudsmands beretning for 1996, s. 392, vedrørende inspektion af Anstalten ved Herstedvester. Københavns Fængsler har i fængslets instruks også anført at det skal fremgå hvorfor fiksering er anset for nødvendigt, og at der er foretaget en konkret vurdering af om alle fikseringsmidler er påkrævet.

Der er ikke i forbindelse med anvendelse af fiksering gjort notat om nødvendigheden heraf, men der er som nævnt under pkt. 18.4.4. ved beskrivelse af episoden der førte til sikringscelleanbringelsen, givet en begrundelse for (i hvert fald) selve anbringelsen i sikringscelle.

Der er heller ikke skelnet mellem brugen af de anvendte fikseringsmidler, herunder givet en begrundelse for anvendelsen af flere fikseringsmidler.

Det er beklageligt at der ikke er gjort notat om begrundelsen for anvendelsen af fiksering og for fikseringens omfang. Dette burde være påtalt af ledelsen ved gennemgangen af rapporterne.

Selv om der ikke fremgår en konkret begrundelse for beslutningen om anvendelse af fiksering, går jeg ud fra at der i sagerne er foretaget – og at der altid foretages – en konkret vurdering af om fiksering var/er nødvendig, og af fikseringens omfang, således at fastspænding med alle (flere) fikseringsmidler ikke sker hvis det må anses for et uforholdsmæssigt indgreb. Jeg henviser også til det ovenfor anførte om at fikseringsmidler ligger fremme i den ene, men ikke i den anden sikringscelle. Jeg går til lige ud fra at det vil blive indskærpet at det skal fremgå af rapporten at der er foretaget en sådan vurdering.

Tidspunktet for anvendelsen af fikseringen er i 2 tilfælde angivet som samtidig med anbringelsen i sikringscellen og i 2 tilfælde som 10 minutter efter anbringelsen. I det sidste tilfælde (j.nr. 2004/403/01723) er tidspunktet for fikseringen angivet til 40 minutter før anbringelsen, men det fremgår af rapporten at der var netværksproblemer. Det angivne tidspunkt for fikseringen er korrekt, men der er alene rapport vedrørende anbringelsen i den sikringscelle hvor fikseringsmidlerne ikke ligger fremme, hvortil den indsatte blev overført efter ophævelse af fikseringen 25 minutter efter anvendelsen heraf (celle SM 12). Jeg går ud fra at den indsatte blev fikseret i umiddelbar forlængelse af anbringelsen i den anden sikringscelle (SM 2). Om varigheden af fikseringerne henviser jeg til pkt. 18.4.12.

18.4.9. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 5, skal institutionen ved tvangsfiksering af en indsat straks anmode en læge om at foretage tilsyn med den indsatte. Lægen skal tilse den pågældende medmindre lægen skønner sådant tilsyn åbenbart unødvendigt.

Ved anbringelse i sikringscelle uden fiksering skal der tilkaldes læge hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 6. Som nævnt under pkt. 18.3.8. fremgår det af kommentaren til straffuldbyrdelsesloven at bestemmelsen svarer til reglerne om lægetilsyn ved anvendelse af magt og håndjern, jf. straffuldbyrdelseslovens §§ 62, stk. 4, 2. pkt., og 65, stk. 3, 2. pkt., hvoraf fremgår at der skal gennemføres lægetilsyn hvis der i disse sager er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp.

Lægetilkald skal således ske i alle tilfælde med tvangsfiksering uanset om der er mistanke om sygdom eller tilskadekomst, eller den indsatte anmoder om lægetilsyn, men det er lægens ansvar at vurdere nødvendigheden af tilsyn som dog kun må undlades hvis det anses for åbenbart unødvendigt. Reglen om lægetilsyn ved sikringscelleanbringelse med fiksering adskiller sig derved fra bestemmelserne om lægetilsyn ved anvendelse af magt og håndjern og ved anbringelse i sikringscelle uden fiksering og i observationscelle hvor der altid skal gennemføres tilsyn hvis der tilkaldes læge.

Det følger af vejledningens punkt 5, sidste afsnit, at der i forbindelse med sikringscelleanbringelse med fiksering skal gøres notat om lægetilkald på samme vis som ved sikringscelleanbringelse uden fiksering, jf. pkt. 6. Efter vejledningens pkt. 6, andet afsnit, skal der gøres notat første gang lægen er søgt tilkaldt, samt – hvis kontakt ikke opnås straks – ved alle efterfølgende forsøg.

Efter bekendtgørelsens § 14, stk. 1, skal enhver der tilser en indsat der er anbragt i sikringscelle, gøre notat om tilsynet uanset om der er sket ændringer i den indsattes forhold. Efter stk. 2 skal notatet indeholde oplysninger om dato og klokkeslæt for

tilsynet samt om den indsattes tilstand mv. Også tilsyn som læge og sygeplejerske foretager, skal noteres, jf. vejledningens pkt. 10, 3. afsnit, hvoraf fremgår at den faste vagt ved tvangsfiksering (jf. herom pkt. 18.4.10.) er ansvarlig for at alle tilsyn noteres, herunder tilsyn ved sygeplejerske og læge.

Det elektroniske paradigme i klientsystemet indeholder punkter med overskrifterne ”Lægen tilkaldt”, ”Lægen genkaldt” og ”Lægetilsyn foretaget”. Desuden er der gjort plads til lægens bemærkninger (evt. i form af et resumé). Rubrikken til angivelse af lægetilkald i dette paradigme er ikke udfyldt i 3 tilfælde – herunder et af de tilfælde hvor der blev anvendt fiksering (j.nr. 2004/403/01125). Heller ikke rubrikken om lægetilsyn er udfyldt i dette tilfælde, men det fremgår af rubrikken om lægens bemærkninger at en sygeplejerske straks efter anbringelsen tilså den indsatte og orienterede vagthavende læge. Det fremgår dog ikke at der var lægetilsyn med den pågældende, jf. herom nedenfor.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at det skyldes en enkeltstående fejl at der ikke er notat om tidspunktet for tilkald af læge i sagen.

Jeg har noteret mig at der skete tilkald af sygeplejerske som foretog tilsyn umiddelbart efter anbringelsen, og at hun orienterede vagthavende læge, og at det skyldes en enkeltstående fejl at der ikke er notat om tidspunktet for tilkald af læge (sygeplejerske) i dette tilfælde. Om underretning af sygeplejerske med henblik på at denne foretager lægetilkald, og om tilsyn ved sygeplejerske henviser jeg til nedenfor.

Med hensyn til de 2 anbringelser uden fiksering hvor der ikke er notat om lægetilkald, fremgår det af første tilsynsnotat i det ene tilfælde, men ikke af rubrikken ”Lægetilsyn foretaget”, at der var lægetilsyn 20 minutter efter anbringelsen (j.nr. 2004/403/00863). I det andet tilfælde er der anført et tidspunkt for lægetilsyn i rubrikken hertil, men der ses ikke på det pågældende tidspunkt at have været tilsyn ved læge, men derimod ved sygeplejerske (j.nr. 2004/403/00381). Den indsatte havde 10 minutter tidligere anmodet om at komme på skadestue idet han mente at hans ene

arm var brækket. Den indsatte var 40 minutter tidligere i forbindelse med anbringelsen i sikringscelle også tilset af sygeplejerske.

Efter § 13, stk. 1, 3. pkt., skal sikringscellerapporten indeholde oplysning om institutionens overvejelser vedrørende lægetilsyn.

Efter min opfattelse bør det ved anbringelse i sikringscelle uden fiksering (lige som ved anbringelse i observationscelle, jf. pkt. 18.3.8.) fremgå af rubrikken om lægetilkald at spørgsmålet om lægetilkald har været overvejet, fx ved angivelse af et minus i denne rubrik, uanset om det andre steder af rapporten fremgår at spørgsmålet om lægetilsyn har været overvejet.

Rubrikken om lægetilsyn er udfyldt i 5 tilfælde hvoraf de 3 drejer sig om sikringscelleanbringelse med fiksering. Der var imidlertid ikke lægetilsyn i nogen af de tilfælde hvor der skete fiksering, jf. nedenfor. Kun i det ene af de tilfælde hvor rubrikken om lægetilsyn er udfyldt vedrørende anbringelser uden fiksering, var der tale om lægetilsyn. I det andet tilfælde var der tale om et tilsyn ved en sygeplejerske, jf. nedenfor.

I flere tilfælde er udfyldelse af rubrikkerne om tilkald og tilsyn af læge således ikke udtryk for at der er sket tilkald og tilsyn af læge, men at der er sket tilkald og tilsyn af sygeplejerske.

Ved brug af fikseringsmidler skal læge efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 5, som nævnt tilkaldes straks. Det følger af vejledningens pkt. 5, andet afsnit, at udgangspunktet (som hidtil) vil være at tilkald af læge er det første der skal foretages efter at fikseringen er gennemført. Dette er ikke til hinder for at der fra den indsattes afdeling indhentes oplysninger om den pågældendes adfærd, helbredstilstand og lignende med henblik på at tilvejebringe oplysninger der kan have indflydelse på lægens beslutning om hvor hurtigt lægetilsyn skal ske. Det er heller ikke til hinder for at der lokalt fastsættes retningslinjer hvorefter den ansvarlige for fikseringen underretter en sygeplejerske der er til stede i institutionen, med henblik på at denne kan

foretage lægetilkaldet. Det er imidlertid en forudsætning at indhentelse af oplysninger eller underretning af en sygeplejerske kan ske i løbet af ganske få minutter.

Jeg har i forbindelse med de tidligere gældende regler, hvorefter læge skulle tilkaldes ”omgående” ved anvendelse af fikseringsmidler, udtalt at lægetilkald 10 minutter efter anbringelsen ikke er i overensstemmelse med bestemmelserne i det tidligere gældende cirkulære – hvilket direktoratet tidligere har taget til efterretning (Folketingets Ombudsmands beretning 1993, s. 402).

I et tilfælde med fiksering er rubrikken om lægetilkald som nævnt ikke udfyldt, men det fremgår af rubrikken nedenunder at sygeplejerske blev tilkaldt straks. I de 4 andre konkrete tilfælde hvor der blev anvendt fiksering, blev ”lægetilkald” foretaget senest 5 minutter efter fikseringen og skete således også straks. I ingen af sagerne med fiksering er der imidlertid oplysninger om at der var tilsyn ved læge, så jeg går ud fra at der er sket tilkald/underretning af sygeplejerske i alle tilfælde, jf. muligheden i vejledningen for at anvende denne fremgangsmåde. Om tilsyn ved sygeplejerske henviser jeg til det anførte senere i dette afsnit.

For så vidt angår lægetilkald til indsatte der ikke er fikseret, fremgår det af fængslets instruks at en af fængslets sygeplejersker kan tilkaldes hvis der er tvivl om hvorvidt der er grundlag for mistanke om sygdom. Der er ikke regler om hvornår der skal ske tilkald af læge hvis der skønnes behov for det, men det skal (naturligvis) ske snarest muligt.

Rubrikken om lægetilkald er udfyldt i 3 af de tilfælde hvor den indsatte ikke var fikseret, men af de 2 øvrige sager fremgår det andetsteds i rapporten at der blev tilkaldt henholdsvis sygeplejerske og læge. Tilkaldet skete hurtigt (inden for 10 minutter efter anbringelsen).

De nugældende regler om sikringscelleanbringelse med fiksering indeholder ingen retningslinjer for hvornår lægetilsynet skal finde sted. Heller ikke forarbejderne til straffuldbyrdelsesloven angiver retningslinjer for hvornår tilsyn skal finde sted, men

angiver alene at det er lægens ansvar at vurdere nødvendigheden af lægetilsyn. Det fremgår af bemærkningerne til straffuldbyrdelseslovens § 66 i Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer af Annette Esdorf m.fl. (2003), s. 162, at det ved formuleringen af stk. 5 er præciseret at institutionen har en ubetinget pligt til straks at anmode om lægetilsyn, men at det er lægens ansvar at vurdere nødvendigheden af lægetilsyn. Lægen må dog kun afslå at foretage tilsyn hvis lægen anser det for åbenbart unødvendigt. Direktoratet har i forbindelse med inspektion af Statsfængslet i Horsens i en udtalelse af 19. november 2001 yderligere præciseret at det således er lægens ansvar at foretage en eventuel prioritering mellem flere presserende arbejdsopgaver.

Der er heller ingen retningslinjer for hvornår der skal ske lægetilsyn efter tilkald af læge til indsatte der er anbragt i sikringscelle uden fiksering.

I de tilfælde hvor der blev anvendt fiksering, er der som nævnt ikke i noget tilfælde oplysninger om at der fandt lægetilsyn sted, men en sygeplejerske tilså den indsatte, og det skete i alle tilfælde senest 5 minutter efter tilkaldet. I 2 af tilfældene fremgår det at sygeplejersken konfererede med vagthavende læge, og at hun i det ene tilfælde ikke skønnede at der var behov for "akut" lægetilsyn. Der er ikke i nogen af de 5 tilfælde oplysninger om lægetilsyn senere under anbringelsen, og jeg lægger derfor til grund at der ikke var et sådant tilsyn.

Københavns Fængsler har i brevet af 23. december 2004 oplyst at lægen i de 2 tilfælde hvor sygeplejersken har konfereret med lægen, har anset tilsyn for åbenbart unødvendigt. Københavns Fængsler har samtidig beklaget at der ikke er lavet resumé af samtalen med lægen.

Indsatte der er fikseret, skal tilses af læge medmindre lægen skønner et sådant tilsyn åbenbart unødvendigt, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 5. Som nævnt under pkt. 18.2.6. kan lægetilsyn ikke erstattes af tilsyn ved sygeplejerske (men der er ikke noget til hinder for at en sygeplejerske tilses en indsat i sikringscelle indtil der kan gennemføres lægetilsyn). Jeg har noteret mig at lægen i de 2 tilfælde hvor sygeplejersken har konfereret med lægen, har anset tilsyn for åbenbart unødvendigt og Køben-

havns Fængsler beklagelse af at instruksens pkt. 5 hvoraf fremgår at der i observationsarket skal laves resumé af samtalen med lægen hvis denne har anset tilsyn for åbenbart unødvendigt, ikke har været overholdt i disse tilfælde.

Jeg beder Københavns Fængsler om at oplyse om sygeplejersken også i de andre 3 tilfælde hvor den indsatte var fikseret, konfererede med en læge. Hvis det er tilfældet, beder jeg om oplysning om hvorvidt lægen også i disse tilfælde anså lægetilsyn for åbenbart unødvendigt.

Med hensyn til sikringscelleanbringelserne uden fiksering fremgår det at der var lægetilsyn i 2 tilfælde. I det ene tilfælde skete det 20 minutter efter anbringelsen (tidspunktet for tilkald fremgår ikke). I det andet tilfælde var der lægetilsyn en halv time efter anbringelsen i sikringscelle. (Den indsatte blev herefter overført til observationscelle med henblik på tættere observation. Den indsatte var i øvrigt tilset af læge en time tidligere under anbringelse i en anden observationscelle og blev tilset på ny af en læge på et tidspunkt efter at han igen var blevet overført til observationscelle).

I 2 andre tilfælde tilså en sygeplejerske den indsatte. I det ene tilfælde skete det 10 minutter efter anbringelsen. Der er ikke oplysning om efterfølgende lægetilsyn, men den indsatte blev tilset af en psykiater to timer efter anbringelsen. I det andet tilfælde er det i rubrikken "Lægetilsyn foretaget" noteret at det skete kl. 21.20 som var 50 minutter efter anbringelsen. Der ses imidlertid ikke at være foretaget tilsyn ved læge på dette tidspunkt, men der var ifølge observationsnotaterne tilsyn ved sygeplejerske, og det skete så vidt ses fordi den indsatte klagede over smerter. Ifølge det første tilsynsnotat blev der imidlertid også foretaget tilsyn ved sygeplejerske i forbindelse med indsættelsen i sikringscellen.

I det sidste tilfælde er der ikke oplysning om at der fandt tilsyn sted (hverken ved sygeplejerske eller læge), uanset at rubrikken om tilkald af læge er udfyldt. Det drejer sig om j.nr. 2004/403/01547.

Jeg anmoder om oplysning om hvorfor der tilsyneladende ikke fandt et sådant tilsyn sted når der var anmodet herom.

Der skal som tidligere nævnt foretages notat om tilsyn, herunder lægetilsyn, der ud over oplysning om tidspunktet for tilsynet skal indeholde oplysninger om den indsat-tes tilstand, jf. bekendtgørelsens § 14, stk. 1 og 2.

I det ene af de 2 tilfælde hvor der var lægetilsyn, har lægen udfærdiget et kortfattet notat i sikringscellerapporten hvor der tillige er et notat fra en lægesekretær om det lægetilsyn der fandt sted en time tidligere i observationscelle. I det andet tilfælde er der blot et notat fra en fængselsfunktionær om at den indsatte blev tilset af læge (j.nr. 2004/403/00863).

Det er beklageligt at der ikke er gjort notat om lægens bemærkninger i dette tilfælde.

18.4.10. Fast vagt

Efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 4, skal en indsat der er tvangsfikseret, have fast vagt.

Det fremgår af vejledningens punkt 4, afsnit 1, at det af bemærkningerne til loven fremgår at en fast vagt er en dertil udpeget fængselsfunktionær eller andet kvalificeret personale som ikke har andre arbejdsopgaver end at tage sig af den fikserede indsatte.

Efter vejledningens punkt 4, afsnit 2, bør det så vidt muligt sikres at den faste vagt er en erfaren, fastansat medarbejder, og at den pågældende ikke har deltaget i den aktuelle fiksering. Institutionen bør overveje om det er hensigtsmæssigt at den faste vagt er en person med godt kendskab til den fikserede. Dette vil ofte – men ikke altid – være tilfældet.

Forståelsen af begrebet fast vagt er blevet behandlet i forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Vridsløselille i juni 2000. Direktoratet har den 14. oktober 2002 udtalt sig om direktoratets forståelse og har i brev af 9. maj 2003 informeret kriminalforsorgens institutioner herom. Af dette brev fremgår det at direktoratet ikke mener at en turnusordning hvor den enkelte funktionær kun varetager funktionen som fast vagt i en halv time ad gangen, på fuldt tilstrækkelig vis tilgodeser hensynet bag ordningen med fast vagt. Direktoratet har herved blandt andet lagt vægt på at de korte vagtperioder på grund af den manglende kontinuitet gør det vanskeligere at foretage en korrekt bedømmelse af den indsatte, herunder vedrørende spørgsmålet om ophævelse af fikseringen. Direktoratet har bemærket at dette synspunkt ikke er til hinder for at funktionæren efter en konkret vurdering afløses efter en periode af en halv times varighed, fx fordi det viser sig at den indsatte er meget udsældende eller spytende mv.

Der blev, som tidligere nævnt, anvendt fiksering i 5 tilfælde. Som anført under pkt. 18.4.12. ophørte fikseringen i 4 af de 5 tilfælde ved overførsel til sikringscellen uden fiksering og varede mellem 25 minutter og 9 timer og 45 minutter. I det sidste tilfælde var den indsatte fikseret hele tiden under anbringelsen i sikringscelle (som varede knap 18½ time).

Det fremgår indirekte af nogle af tilsynsnotaterne at der er udpeget en fast vagt til at føre tilsynet med den anbragte. Tilsyn er sket ved forskellige fængselsfunktionærer som hver med enkelte undtagelser har ført tilsyn i mere end en halv time ad gangen.

Jeg lægger således til grund at der er udpeget en fast vagt, og at det er sket i overensstemmelse med ovennævnte retningslinjer, men jeg anmoder dog Københavns Fængsler om at oplyse nærmere om proceduren for udpegning af fast vagt – jeg har bemærket at den funktionær der traf beslutningen om anbringelse i et tilfælde (og – går jeg ud fra – beslutningen om fiksering), også varetog funktionen som fast vagt, dog kun i de første 20 minutter af anbringelsen der varede ca. 18½ time (j.nr. 2004/403/01125).

18.4.11. Tilsyn

Efter sikringsmiddelbekendtgørelsens § 14, stk. 1 og 2, og vejledningens punkt 10 skal enhver der tilses den indsatte, herunder en fast vagt, gøre notat om tilsyn, herunder tidspunktet for tilsyn. Notatet skal endvidere indeholde oplysninger om den indsattes tilstand, herunder eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde fikseringen og anbringelsen.

Er den indsatte fikseret, skal der udfærdiges notat om tilsynet med den pågældende mindst hvert kvarter. Er den indsatte ikke fikseret, skal den pågældende jævnligt tilses af personalet.

Københavns Fængsler har i fængslets interne regler bestemt at der ved sikringscelleanbringelse uden fiksering i almindelighed skal ske tilsyn hver halve time, men at der skal foretages en konkret vurdering. I visse tilfælde vil der kunne være behov for en fast vagt eller meget hyppige tilsyn.

I et tilfælde med fiksering har vicefængselsinspektøren påtalt at der flere gange er gået nogle få minutter for længe mellem observationsnotater (j.nr. 2004/403/01125), og i 3 tilfælde uden fiksering har vicefængselsinspektøren ligeledes gjort bemærkning om for sene tilsyn og bedt overvagtimesteren om at påtale forholdet (j.nr. 2004/403/00381, 2004/403/01063 og 2004/403/00863). Ved enkelte tilsyn i de andre tilfælde er der ligeledes gået (lidt) for lang tid mellem tilsyn.

Da der er tale om meget få (ud af mange) tilsyn og kun mindre overskridelser af 15 minutters/30 minutters reglen, og der er sket påtale i flere af sagerne, giver det mig ikke grundlag for at foretage mig mere.

Der er ved alle tilsynene gjort notat om indsattes tilstand.

18.4.12. Ophør og varighed af anbringelse og fiksering

Der er ikke i de gældende regler om sikringscelleanbringelse og tvangsfiksering indsat en bestemmelse svarende til bestemmelsen vedrørende observationscelleanbringelse i § 14, stk. 2, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab om at anbringelsen straks skal bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt. Uanset dette skal både selve sikringscelleanbringelsen og fikseringen utvivlsomt bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt.

Rapporter om sikringscelleanbringelse skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår sikringsmidlet er ophørt, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1. Det fremgår i alle tilfælde.

Anbringelserne varede mellem en halv time og 26 timer. I 2 tilfælde varede anbringelsen under 6 timer, i 4 tilfælde mellem 6 og 12 timer, i 3 tilfælde mellem 12 og 19 timer og i det sidste tilfælde som nævnt 26 timer.

Fikseringen varede i et tilfælde ca. 18½ time (lige som anbringelsen), og i de andre tilfælde 25 minutter, 1 time og 35 minutter, 5 timer og 20 minutter og 9 timer og 45 minutter. I disse tilfælde blev de indsatte udtaget af fikseringen ved overførsel til den anden sikringscelle hvor sikringsmidlerne ikke ligger fremme (celle SM 12), og selve sikringscelleanbringelsen blev således opretholdt. Af et af tilsynsnotaterne i det tilfælde hvor fikseringen varede 18½ time, fremgår det udtrykkeligt at den funktionær der tilså den indsatte på det pågældende tidspunkt, overvejede behovet for at opretholde fikseringen. (Den pågældende indsatte blev ved udtagelsen af sikringscellen overført til Brøndbylund). I det tilfælde hvor fikseringen varede 9 timer og 45 minutter, anførte overvagtmasteren ved sit gennemsyn af rapporten at indsatte ud fra de foreliggende oplysninger godt kunne have været taget ud af fikseringen på et tidligere tidspunkt. Vicefængselsinspektøren havde ikke bemærkninger til denne rapport, men da han heller ikke er kommet med bemærkninger til det som overvagtmasteren anførte, går jeg ud fra at han var enig med overvagtmasteren i at fikseringen efter de foreliggende oplysninger godt kunne være bragt til ophør på et tidligere tidspunkt.

Jeg har noteret mig at der løbende foretages en vurdering af behovet for at opretholde fikseringen, og at der, hvis det ikke er tilfældet, men der fortsat skønnes behov for anbringelse i sikringscelle, sker overførsel til den sikringscelle hvor fikseringsmidlerne ikke ligger fremme.

Jeg har desuden noteret mig overvagtimesterens bemærkninger om den tidsmæssige udstrækning af fikseringen i en af sagerne.

Jeg har ikke i øvrigt grundlag for at antage at anbringelserne og fikseringerne ikke blev bragt til ophør på det tidspunkt hvor betingelserne herfor ikke længere var opfyldt.

Af Københavns Fængslers instruks fremgår det at der skal ske underretning til inspektionen eller bagvagten ved sikringscelleanbringelser med fiksering der strækker sig ud over 6 timer, og ved sikringscelleanbringelser uden fiksering der varer mere end 12 timer.

Som svar på spørgsmål i kursiv i den foreløbige rapport har Københavns Fængsler i brevet af 23. december 2004 oplyst at der i sagen med j.nr. 2004/403/01125 (en anbringelse med fiksering ud over 6 timer) er sket en sådan underretning, mens der i sagerne med j.nr. 2004/403/01922 (også en anbringelse med fiksering ud over 6 timer) og j.nr. 2004/403/01248, 2004/403/00381 og 2004/403/01063 (anbringelser som varede mere end 12 timer, uden fiksering ud over 6 timer) ikke er sket underretning.

Det er beklageligt at Københavns Fængslers instruks ikke har været overholdt i de sager hvor der ikke er sket underretning.

18.4.13. Klagevejledning

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, 2. pkt., skal rapporten indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren, og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2. Straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, vedrørende klagefrist gælder dog som tidligere nævnt alene for dømte.

Det er også i Københavns Fængslers instruks anført at de indsatte skal vejledes om klageadgangen.

Direktoratet oplyste som nævnt under pkt. 18.3.11. i forbindelse med sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm at en fortrykt tekst med angivelse af klagevejledning ville blive medtaget ved en kommende revision af klientsystemet for så vidt angår både observations- og sikringscelle-blanketter. Som nævnt samme sted har Statsfængslet ved Horserød i en udtalelse af 4. august 2004 i sagen vedrørende min inspektion af denne institution oplyst at klientsystemets rapportdel nu indeholder et felt om klagevejledning i de elektroniske blanketter der anvendes ved anbringelse i observationscelle. Jeg går ud fra at der samtidig er indføjet en fortrykt tekst med angivelse af klagevejledning i de blanketter der anvendes ved anbringelse af sikringscelle.

Det fremgår ikke at den indsatte i de konkrete tilfælde er vejledt om klagemuligheden.

Jeg går ud fra at der i de foreliggende tilfælde er givet klagevejledning. Under henvisning til det oplyste (i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet ved Horserød) om ændring af blanketten i klientsystemet, som jeg som nævnt går ud fra også omfatter sikringscelleblanketten, foretager jeg mig ikke videre vedrørende spørgsmålet om notat om klagevejledning, herunder notat om klagefrist i sagerne vedrørende afsonere, jf. sikringsmiddelbekendtgørelsens § 13, stk. 1, 2. pkt.

19. Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

20. Underretning

Denne rapport sendes til Københavns Fængsler, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i Københavns Fængsler.

Hans Gammeltoft-Hansen
Folketingets Ombudsmand